

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

vojenská mysl

DEVATENÁCTÝ ROČNÍK

7

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

VOJENSKÁ DOKTRÍNA a BRANNÝ SYSTÉM

Smysl, obsah i formy těchto významných vojenských kategorií se v poslední době dostaly do popředí zájmů našeho vojenství. Z široké palety jejich vzájemných vztahů se budu v této úvaze zabývat především vlivem pojetí branného státu na proces tvorby státní vojenské doktríny.

To se může zdát na první pohled spekulativním problémem, protože je jasné, že státní vojenská doktrína je základním a určujícím východiskem výstavby, přípravy i funkce branného systému. Jenomže s touto správnou tezí nevystačíme v té trochu neobvyklé situaci, kdy souběžně se ujasňují a zpřesňují obsah a smysl obou těchto základních kategorií nejen v praxi, ale i v teorii. To posiluje vliv a význam jejich vzájemných vazeb, které tu zpětně působí i za normálních okolností. Je logické, že **tak jak ve státě chápeme branný systém jako prostředek k zabezpečení obrany země, tak chápeme i státní vojenskou doktrínu jako základní směrnicí pro něj.**

Používám termínu branný systém bez ohledu na jazykový spor o to, zda branný nebo obranný. To pro potřebu této úvahy nepovažuji za rozhodující, i když nepopírám nutnost sjednocení.

Na naší teoretické frontě se můžeme setkat v podstatě se dvěma základními pojetími branného systému státu, která jsou značně rozdílná a která nemohou zůstat bez vlivu na pojetí obsahu, formy i metodiky tvorby státní vojenské doktríny.

První názor považuje branný systém státu za speciální podsystém státního systému a k řešení jeho problémů přistupuje institucionálně. Výčet institucí branného systému omezuje na výčet ozbrojených složek (ČSLA, LM, CO, SB atd.), jejichž souhrn ve vzájemných vazbách a vztazích pak chápe jako vlastní. institucionálně uzavřený branný systém státu. Všechny ostatní státní instituce (podsystémy) spolu se všemi ostatními činnostmi nebo vlivy působícími na

branný systém (např. nepřítel) chápe jako „okolí“ branného systému (ve smyslu teorie systémů), které s ním buď spolupracuje, nebo má na něj takový či onaký vliv. Prostě „vstupy“ a „výstupy“ branného systému studuje na jeho hranicích s „okolím“.

To je jedno z možných a jistě tradičních pojetí branného systému. **Osobně jsem však toho názoru, že je to pojetí značně zúžené, které již neodpovídá poznatkům, požadavkům a podmínkám obrany země.** Toto pojetí je v mnoha směrech vnitřně rozporné.

Není jisté pochyb o tom, že branný systém státu je funkčně předurčen k řešení problémů obrany země. Mnoho ovšem záleží na tom, jaký obsah přiřkneme pojmu obrana země a které činnosti do něj zahrneme. V soudobých podmínkách již nemůžeme pod pojmem obrana země chápat jen přímé činnosti ozbrojeného zápasu a jejich materiálního zabezpečení. I když jsou výnamné a namnoze pro obranu země rozhodující, nevyčerpávají její celospolečenský obsah. Pojetí branného systému, zúžené na podsystém ozbrojených složek, otázky obrany země nadměrně „vojenizuje“, brannému systému vtiskuje převažující vojenskoodborný ráz zájmu a potřeb a ochuzuje jej o řadu dnes nezbytných celospolečenských „podílů“, tedy podílů mnoha prvků onoho „okolí“ při řešení problémů obrany země.

Nebude asi daleko od pravdy názor, že toto tradiční pojetí branného systému státu je i jednou, byť jistě ne hlavní a jedinou příčinou toho, že naše společnost nechápe (nebo nechápala) problémy obrany země dost celospolečensky. Spolu s ozbrojenými silami se ocitly často v zájmové izolaci od širokých mas obyvatelstva a tak celospolečenský vztah k obraně země není na takové úrovni, jak to předpokládají a vyžadují zákonné normy a zásady celé řady státních i stranických dokumentů.

Tím závažnější je to v současné době, protože takové **zúžené pojetí branného systému je v přímém rozporu s charakterem a pojetím soudobé války. Do značné míry v něm přežívá pojetí války jen jako ozbrojeného zápasu a posuzování problémů obrany země jen z pozic programu ozbrojených sil.**

Vojenské teorie však již dávno zdůrazňují nový charakter možné příští války, význam a rozsah i jiných forem jejího vedení. Ozbrojený zápas považujeme i nadále plným právem za nejdůležitější a určující prvek války. Proto také o válce mluvíme zpravidla jen tehdy, došlo-li při řešení rozporů k ozbrojenému střetnutí. Čím více, tím častěji mluvíme i o jiných válkách, např. studené, psychologické, ekonomické, diplomatické apod. I když je to myšleno v přeneseném významu slova, je ve vojenské teorii přijat názor, že kategorie válka je daleko obsažnější a složitější a její obsah se nevyčerpává jen ozbrojeným zápasem. V tom případě ani obrana země se nevyčerpává jen řešením problémů ozbrojeného zápasu.

Chápeme-li soudobou válku jako zvláštní stav celé společnosti, pak na realizaci úkolů obrany země se musí zákonitě podílet (i když diferencovaně) všechny oblasti a obory státní činnosti. To jistě není žádný nový požadavek. Jde však o to promítnout do této skutečnosti správně a plně všechny ty změny, ke kterým došlo v obsahu takových kategorií, jako je vojenství, válečný potenciál atd. Např. válečný potenciál státu již dávno nebyl a tím méně je dnes jen potenciálem ozbrojených sil, ale je syntézou hodnot a kvalit všech nezbytných činností státu k obraně země.

Vedle nesporně rozhodujícího významu ozbrojeného zápasu stoupá vliv a význam celé řady dalších forem vedení války v míru a válečný potenciál státu

již není jen hodnotou, která ovlivňuje vyhlídky na úspěch v ozbrojeném zápase, ale je i hodnotou, která slouží k zabránění jeho vzniku. Všechny tyto nové prvky, změny a posuny hodnot plně patří do oblasti zájmů obrany země.

Proto dnes nevystačíme se zúženým pojetím obranného systému státu. Záměrně tyto otázky stavím „na ostří nože“ a zúžené pojetí branného systému v mnohém „nadsazuji“, aby vynikla podstata věci.

Branný systém socialistického státu je třeba se vši důsledností chápat jako systém celospolečenský, v kterém nejde jen o otázky součinnosti jednotlivých státních resortů s ozbrojenými silami při řešení otázek obrany země, ale v kterém jde o jejich přímé „podíly“ na obraně země výkonem jejich odborné funkce. Aniž bych chtěl nějak snižovat nesporný význam systémového přístupu, který může mít různou úroveň a různé interpretace, mám vážné pochybnosti o tom, zda soudobý branný systém státu je možné považovat za institucionálně uzavřený podsystem státního systému. Přistoupíme-li totiž k jeho pojetí cestou zkoumání pro soudobou obranu země nezbytných činností, pak dojdeme k závěru, že **příprava a realizace obrany země (to je podstatou funkce branného systému) je zvláštním a neoddelitelným druhem, oborem činností celého státního systému a všech jeho podsystemů.** Jiná je ovšem otázka řízení a koordinace všech těchto činností v celostátním měřítku.

Obranu země, chápanou v plné šíři všech jejích současných aspektů, v žádném případě nemůžeme realizovat funkcí jen jednoho, ale společenskou funkcí všech podsystemů. Mezi nimi mají významné místo ozbrojené síly, předurčené k vedení ozbrojeného zápasu, jako účelový podsystem branného systému státu.

Zúžené pojetí branného systému státu by mohlo mít nejen dnes, ale i v budoucnu značný a nepříznivý vliv na pojetí a metody tvorby státní vojenské doktríny. Kromě toho by mohlo i nadále odsunovat celospolečenské pojetí obrany země na periferii celospolečenského zájmu, protože řada vlivů změn, ke kterým došlo a dochází ve vojenství, bez objektivní analýzy může podporovat jak pacifistické, tak i militaristické tendence.

Obrana země je složitý a mnohostranný proces, který vyžaduje nejen deklarovaný, ale i praktický podíl všech státních činností — a to nejen pro případ ohrožení a v případě zvýšeného napětí nebo za válečného stavu, ale možná především v míru. Uvedu jeden zjednodušený teoretický příklad.

Funkce státního podsystemu školství v otázkách obrany země se jistě nevyčerpává tím, že mládež se učí vojenskému pořadovému výcviku, že se učí střel, že se zúčastní různých branných cvičení, že jim profesionální vojáci přednášejí základy některých vojenských disciplín. Proti takové spolupráci škol na realizaci programu ozbrojených sil (je-li úměrná, účelná a nezbytná) není jistě námitek. V tom však rozhodně nespočívá těžiště vztahů školského podsystemu k požadavkům obrany země. To spočívá především v tom, že školy budou vychovávat politicky a morálně uvědomělé lidi, pěstovat v nich lásku k vlasti a socialismu, že tito lidé budou chápat společenský vývoj a jeho potřeby, budou fyzicky a mravně odolní, schopní bystré úvahy a rozhodnutí v každé situaci atd. A to není pro obranu země málo.

Podobně bychom mohli aplikovat požadavky obrany země na všechny ostatní státní resorty (podsystemy) — na politiku, ekonomiku, techniku atd.

Takovou důkladnou analýzu požadavků obrany země by si vyžadovalo především soudobé pojetí pojmu vojenství ve státě a efektivní zaměření obsahu státní vojenské doktríny. Ačkoli se někomu může zdát, že význam vojenství klesá, existuje řada ukazatelů toho, že např. vztahy ekonomiky a vojenství

jsou čím dále, tím těsnější. Dnes si můžeme sotva představit rozvoj ekonomiky USA bez vlivů vojenství. Spojené státy „na to mají“ a mohou své programy zbrojení realizovat bez podstatnějšího ohrožování životní úrovně. Tím nutí socialistické státy „držet s nimi krok“, i když jejich ekonomika není na takové úrovni. Cestou vojenství tak USA podvazují ekonomiku socialistických států a brání jim plně realizovat jejich socialistické cíle. To je jeden z významných způsobů vedení války v míru, který není jediný. Stejně způsoby války najdeme v oblasti vědeckého potenciálu, ideologie, psychologie atd. Investice do vojenství se rentovaly v minulosti zpravidla jen ozbrojeným zápasem — dnes již tomu tak není. Bylo by omylem se domnívat, že tyto problémy se týkají jen velmocí a nepromítají se do života i malých států.

V pojetí obsahu vojenství nastal tedy značný posun v celosvětovém měřítku především vlivem toho, že problémy války a míru se staly prvořadým politickým problémem celé společnosti, že vojenství nejen vrůstá do ekonomiky, ale nabývá těsnějších styků a vazeb se všemi obory státní činnosti. Tím zcela zákonitě se stávají složitějšími a rozmanitějšími i problémy obrany země.

Je např. zajímavé sledovat reakce veřejnosti na změny ve strategických koncepcích a ve vojenských doktrínách ve vztahu k obraně země. Není tomu tak dávno, co pod vlivem určité absolutizace jaderných zbraní vznikl značně silný pocit bezradě a nemožnosti obrany, zejména ve státech bez těchto prostředků. To spolu s ne vždy správnou a účinnou propagandou a přípravou civilní obrany do určité míry demobilizovalo vztahy k obraně země.

Pod vlivem jaderné rovnováhy se změnily strategické koncepce. Z nich je zřejmé, že klesá pravděpodobnost vzniku globální jaderné války. Vojenské kruhy imperialistického tábora společnosti „podsouvají“ teorii omezených válek“ mimo jiné i s cílem omezovat strach lidí z války. Společnost na to reaguje namnoze přehnaným optimismem a určitým uvolněním psychologického napětí, které má často tendence vyústit až k podceňování důsledků omezené války a použití jen konvenčních zbraní, jako by tato válka byla méně strašná a jako by těmito prostředky nebylo možno vyhubit milióny lidí a zničit celé země. Tato tendence vede k růstu lhostejnosti k obraně země a namnoze k pochybnostem i o nutnosti ozbrojených sil a podobně.

Nebylo by rozumné si zastírat tyto disproporce mezi objektivní situací a z nich vyplývajícími požadavky teorie i předpoklady řady státních i stranických dokumentů a mezi reálnou úrovní myšlení lidí. Musíme brát reálně v úvahu důsledky všech vlivů dávné i nedávné historie na vztahy k obraně země. To vyžaduje především velmi citlivý přístup, bez nadnesených hesel a frází. **Vyžaduje to především promyšlenou, trpělivou a účinnou výchovu k vědomí celospolečenského charakteru obrany země a celospolečenské odpovědnosti za ní.**

Konkrétním výrazem takového přístupu k obraně země musí být především pojetí branného systému státu, které je třeba zbavit přežitých stavovských a jiných nánosů minulosti a dát mu plně charakter vědecky zdůvodněného přístupu socialistické společnosti k obraně své země.

V socialistickém státě je proto správné chápat branný systém důsledně jako činnost celého státu, zaměřeného ke všem alternativám a formám obrany země.

Obsah obrany země se nevyčerpává jen přípravou a vedením ozbrojeného zápasu, ale má celou řadu objektivních prvků a požadavků na mezinárodní i vnitřní politiku, vědu, ekonomiku, technické činnosti, výchovu atd., které

především v míru vytvářejí významné komponenty obranyschopnosti země a které jsou obsahem odborné činnosti různých státních resortů. I když ozbrojená násilí je v současné době často rozhodujícím argumentem politiky, stál se „nebrání“ jen jemu, ale mnoha různorodými činnostmi se „brání“ i jeho vzniku a celé řadě dalších forem násilí, které mu v míru i bez přímé hrozby ozbrojeným násilím znemožňují realizovat své politické cíle. Ozbrojený zápas je krizovým jevem politiky státu (koalice) a vytváření podmínek k jeho vzniku nebo zabránění, k jeho úspěchu či neúspěchu je syntézou výsledků celé řady státních činností.

Zcela oprávněně může mít někdo námitku, že v tomto pojetí dochází už k určitému ztotožňování vojenské doktríny s politickou doktrínou. Taková námitka nepostrádá určitého oprávnění a představuje jednu z nejsložitějších otázek soudobého pojetí vojenství. V důsledku toho, že řešení otázek války a míru se stalo základním politickým problémem současné etapy společenského vývoje, můžeme v celém světě zaznamenat značný posun politických a vojenských doktrín směrem k sobě.

Státní vojenská doktrína je praktickým produktem vojenské politiky státu. V existujícím názvoslovném zmatku často dělá potíže charakterizovat to, co je vlastním obsahem pojmu vojenská politika. Není to nic jiného, než souhrn politických názorů státu na podmínky a potřeby obrany země. Je to stejný vztah jako ekonomická politika k ekonomice státu nebo kulturní politika ke vztahům státu ke kultuře atd. Vojenská politika státu je prostě jednou a v současné době společensky velmi závažnou oblastí nezbytných zájmů státní politiky.

Zásady a principy vojenské politiky státu — její linie — je pak základním východiskem tvorby státní vojenské doktríny. Státní politika formuluje své zásady a principy obrany země jen v hlavních, politických rysech a liniích. Státní vojenská doktrína tyto zásady a principy pak konkretizuje do závazných směrnic, zásad a norem, do konkrétních úkolů pro všechny obory státní činnosti, které se obsahově diferencovaně podílejí na vytváření kvalit té kategorie, kterou obvykle nazýváme obranyschopnost země. Státní vojenská doktrína musí proto obsahovat zásady, principy, úkoly a normy nejen pro přípravu a vedení ozbrojeného zápasu, ale pro všechny obory státní činnosti a pro jejich „podíl“ na vytváření toho, čemu v souhrnu říkáme válečný potenciál státu. Jeho prvky jsou ekonomický, morální, vědecký a další potenciály.

Státní vojenská doktrína nemůže být tedy zaměřena jen na potřeby procesu přípravy a vedení ozbrojeného zápasu a jeho všestranného zabezpečování, ale musí být závaznou směrnicí pro všechny aspekty, formy a objektivní potřeby soudobé války, chápané jako zvláštní stav celé společnosti, se všemi jejími mírovými i válečnými projevy. Prostě řečeno, státní vojenská doktrína by neměla být jenom doktrínou pro přípravu a vedení ozbrojeného zápasu, ale měla by být doktrínou pro vedení války, v celém rozsahu soudobého pojetí obsahu tohoto pojmu.

Jsem si plně vědom složitosti a náročnosti takového pojetí obsahu státní vojenské doktríny a nároků, které z toho vyplývají pro metodiku jejího vypracování. Tam kde doktrína nebyla dosud takto chápána nebo v tomto duchu není uspokojivě ještě vypracována a zformulována, nemůže být její vypracování úkolem ani jednoho resortu, ani několika měsíců, ale společným „státním“ úkolem všech resortů. Jeho splnění bude vyžadovat čas a především mnoho, namnoze dosud chybějící, teoretické práce, cílevědomě a centrálně řízené

a koordinované navzájem tím orgánem, kterému byla svěřena odpovědnost za obranu země vcelku — v našem případě Radou obrany státu.

Stěžejním zájmem obsahu státní vojenské doktríny bude ozbrojený zápas jako vrcholný a společensky nejzávažnější projev možné války. Vypracovat hypotézu vědecky zdůvodněného pravděpodobného charakteru ozbrojeného zápasu, jeho variant, vlivů na funkci státu v konkrétních podmínkách a možnostech a z toho vyplývajících požadavků na mírovou přípravu státu k obraně země — to je úkolem MNO a v jeho rámci především GŠ, jako koncepčního, plánovacího a normotvorného orgánu příprav ozbrojeného zápasu, dále jako vrcholného orgánu velení ozbrojeným silám k jeho vedení předurčeným a navíc jako pracovního sekretariátu Rady obrany státu.

Tato hypotéza, jejímž základním východiskem musí být linie státní politiky v otázkách obrany země, nemůže být ale ještě chápána a vydávána za státní vojenskou doktrínu ani v tom případě, jestliže Rada obrany státu ji přijala jako správnou. To je teprve základní vojenskoodborné východisko k vypracování dílčích odborných závěrů příprav a činnosti jednotlivých státních resortů, v podmínkách touto hypotézou předpokládaných a zdůvodněných. Tyto dílčí odborné závěry jednotlivých státních resortů (podsystemů) obsahují návrhy názorů a zásad k zaměření vlastní odborné činnosti ve vztahu jednotek k obraně země jako celku a k podílu daného resortu na jejím zabezpečování a jednak názory a zásady pro podíl resortů na zabezpečování funkce ozbrojených sil v ozbrojeném zápase. Kromě toho by měly obsahovat požadavky resortu, nezbytné k realizaci jeho závěrů. Obsahem takové dílčí doktríny v resortu MNO, jako vrcholného orgánu ozbrojených sil státu, by měly být názory, zásady, návrhy a požadavky na přípravu a vedení ozbrojeného zápasu ozbrojenými silami. Obsah dílčích doktrín jednotlivých resortů bude značně odlišný a bude zaměřen především do oblasti odborné funkce každého z nich ve vztahu k zabezpečování všech prvků obrany země.

Teprve po vypracování všech nezbytných závěrů a zásad pro činnost resortů můžeme přikročit k vypracování vlastní státní vojenské doktríny, která bude představovat jejich syntézu. Jednotlivé názory, návrhy a požadavky budou v ní konfrontovány s linií a požadavky státní politiky a jejími podmínkami, s reálnými кадровými, materiálními a technickými možnostmi státu. V závislosti na dané situaci a tendencích jejího vývoje určí i pořadí naléhavosti realizace jednotlivých opatření. Není vůbec rozhodující v jaké formě takové státní rozhodnutí o obraně země a úkolech jednotlivých resortů v ní bude vydáno. Pravděpodobně to nebude jeden dokument, ale celá řada zákonných či jinak státem právně kodifikovaných zásad, principů a norem pro činnost jednotlivých státních resortů při obraně země. **Podstatné je to, že teprve souhrn všech těchto rozhodnutí je závaznou státní direktivou, kterou můžeme nazvat státní vojenskou doktrínou.**

Taková metoda tvorby státní vojenské doktríny je velmi složitá, obsahově i časově velmi náročná a v praxi není tak jednoduchá, jak jsem ji v zájmu zdůraznění základní myšlenky popsal. V procesu její tvorby bude existovat řada složitých a významných zpětných vazeb a závislostí, vzájemných podmínek vztahů i metod práce v celém státním systému. Tím ovšem nabývá na významu kvalita řízení a vzájemné koordinace celého tohoto procesu. Je přirozené, že ani „společenské zakázky“ vědecké frontě, ani základní a výchozí úkoly jednotlivým resortům a tím méně celou syntetickou práci spojenou s vlastní tvorbou vojenské doktríny, nebude a nemůže řešit sama Rada obrany

státu. Musí mít k tomu odpovídající pracovní orgán. Podle platného zákona je tímto orgánem generální štáb jako sekretariát Rady obrany státu.

V historii vojenství a v různých formách jeho dosavadní praxe v různých státech světa není to nic tak zcela nového; generální štáby v různých modifikacích tuto funkci plnily vždy. Přesto v soudobých podmínkách vojenství a při soudobém pojetí obrany země, v celém jejím komplexu, je to pro generální štáb úkol kvalitativně nový a odlišný od všech jeho úkolů dosavadních. Podstatu nové kvality a z ní vyplývajících nových nároků vidím především v tom, že generální štáb vedle úkolů v rámci MNO (které se vztahují především k funkci armády a jejím úkolům v ozbrojeném zápase) bude podle pokynů Rady obrany státu a pro ni plnit úkoly, které značně přesahují rámec armády i rámec ozbrojeného zápasu, úkoly nadresortního, celostátního charakteru. To bude především vyžadovat obsahově, myšlenkově a tedy celkovým pojetím diferencovat přístupy k jejich řešení, zejména ve vztahu k současným pohybům ve vojenství vůbec a ve strategickém i doktrinálním myšlení zvlášť.

Pokusil jsem se vyložit v článku své názory na pojetí branného systému státu a z něho vyplývající pojetí státní vojenské doktríny. Jde samozřejmě o názory diskusního charakteru a o úvahy teoretické, které v žádném případě nejsou reakcí na současný stav řešení těchto problémů, který ani neznám. Je to jen osobní reakce na různé názory při ujasňování těchto problémů na teoretické frontě. Je to jen příspěvek k teoretické diskusi o nich.

MOŽNOST VZNIKU POTENCIÁLNÍ VÁLKY

Současný svět a lidská společnost se nacházejí v celkovém **dynamickém politickém pohybu**, který s různou mírou intenzity zasahuje všechny společenské oblasti, sféry vlivů, teritoria světadílů. Hodnota tohoto pohybu pulsuje v krajních mezních hranicích a nachází i své specifické vnější projevy. Eskaluje od intenzivního upevňování společenských systémů, přes vnitřní politická střetnutí v jednotlivých státech, koalicích a uskupeních, přes revoluční a kontrarevoluční puče, partyzánskou válku až po přímá vojenská střetnutí, která probíhají buď s otevřenou, nebo skrytou politickou i vojenskou angažovaností dnešních supervelmocí.

Dnes více než kdykoliv dříve můžeme rozhodně tvrdit, že **svět je sférově rozdělen**. Zatím co v současné etapě potenciální síly supervelmocí — Sovětského svazu a USA — jsou pro toto období určující, rozvíjí se v jejich stínu ve specifických podmínkách další „**perspektivní třetí čínská síla**“, jako nynější modulátor a snad i budoucí výrazný aktér světového poměru sil.

V takovýchto podmínkách boj o zpřesňování intenzity vlivu ve **stýčných oblastech** nabývá především diplomatických, někdy však i jiných, často vyhraněných forem. Tato střetnutí i když mohou v určitých časově omezenějších obdobích vzít na sebe podobu lokálních ozbrojených konfliktů, drží supervelmocí politickou vůli v kontrolovatelných mezích, které nepřesahují možnosti **politického kompromisu**, vyjadřujícího jak vůli nevzdat se bez urči-

tého rizika svých dílčích cílů, tak i ukazující určitou politickou realitu „dobré vůle“.

Ona „dobrá vůle“ nebo snad politická tolerantnost není emocionální projev politiky (na to je politika příliš racionální), ale je **odrazem určitého souhrnu daného potenciálního poměru sil**.

Potenciální poměr sil v globálním strategickém politicko-vojenském měřítku prakticky vyjadřuje cílové působení

— **obecné politiky**, jako třídního nástroje, na různých stupních celkového vývoje se nacházejících sociálně ekonomických uskupení;

— **úrovni vojenství**, jako v pozadí stojící skryté síly do určité míry determinující akceschopnost politiky.

Představuje-li zejména politika ve své realizační podobě vysoce dynamické, koordinované, všestranné třídní působení na společnost, a to jak **uvnitř státu** nebo koalice, tak zejména **vně** této formace, pak **vojenství** je jen jednou z organických částí mozaiky všech ostatních komponentů, tvořících „**jistoty**“ **politiky**. Chceme-li tedy reálně zkoumat oblast politické jistoty a vytyčit mezní hranice její mírové tolerantnosti, znamená to tedy hluboké, všestranné mnohaoborové zkoumání.

Pokládám proto za účelné, i když svým způsobem zjednodušené, zabývat se v této stati jednou z oblastí paralelního působení na projevy politiky ve vztahu míru a války — na **oblast vojenskostrategického poměru sil** a činitelů, které v současné etapě nejvýrazněji ovlivňují jeho stabilitu.

Bude proto účelné, **ve vztahu k prvku stability**, to je relativně rovnovážnému stavu ve vojenském strategickém poměru sil, sledovat především činitele, které tvoří podstatu jeho potence, které jsou schopné seberealizování v případném konfliktu.

Vojenskou akceschopnost tedy především vytvářejí:

1. Účinnost a mobilizující síla **třídně politických aspektů** trvale nebo dočasně působící na hegemonní vojenský systém v celku, schopná násobit nebo brzdit jeho akceschopnost projevu.

2. Hodnota **kádrových ozbrojených sil** a jejich možnosti válečného rozvinutí; v principu tedy schopnost lidského branného potenciálu, v jeho souhrnu kvantitativních ukazatelů a odborná profesionalita.

3. **Technická vybavenost** ozbrojených sil, které se opírají především o vědeckou a ekonomickou schopnost státu, koalice. produkovat v potřebné míře utilitní vojenskou techniku. V této oblasti bude nutné, a to je dáno především současným rozmachem vědy a jejího vlivu na ozbrojený zápas, vidět **dvě složky zbraňové vybavenosti armády**:

— **standardní**, masově zavedenou techniku „**klasického typu**“, jejíž náročnost obsluhy odpovídá průměru technické adaptability masové armády;

— **vrcholovou, inženýrské úrovně obsahující techniku**, která se opírá a využívá technických, biologických a jiných věd.

Zatímco zbraňové systémy první oblasti ponosou tíhu klasického válečného střetnutí, použití prostředků druhé oblasti bude určující pro kvalitativní změnu v pojetí vedení války a bude rozhodujícím pro středkem hromadného ničení.

4. **Ekonomický potenciál států**, schopný nejen vyživovat, ale i reprodukovat narůstající potřeby v ozbrojeném zápase.

Dnes kromě supervelmocí, nemůžeme dokonce ani v lokálním konfliktu uvažovat o autonomní schopnosti států „**živit**“ ozbrojené střetnutí.

5. Souhrn **vlastní odolnosti státu**, koalice v přežití možného válečného střetnutí. Přitom určující je přežití státu v **počátku války**, kdy musí nejen vydržet tu část úderu nepřítel, kterou nelze technicky zmařit, ale současně udržet takovou politickou, fyzickou a ekonomickou vitalitu, která bude dostatečnou hybnou silou k zabezpečení funkce státního organismu.

V souhrnu schopnost přežít bude charakterizována:

— akceschopnou globální **zpravodaj-**

skou činností ve všech oblastech; zejména v politické, vědeckotechnické, vojenské, a ekonomické oblasti, **vykládající absolutní překvapení**;

— dostatečně **rozvinutou a odolnou obranou** proti známým zbraňovým systémům nepřítel, jejichž soustředěné použití na rozhodující oblasti by mělo způsobit „**umlčení státu**“ nebo jeho politický rozpad;

— **vhodnosti strategického prostoru** pro život státu, koalice, vytvářejícího dostatek integrovaných celků, vzájemně nezávislých, jejichž předem cílevědomě připravená existence je schopna vytvořit akceschopné jádro pro funkci koalice;

— schopností **světové politické akce**, která využívá všech dostupných forem a sil mimo teritorium vlastních států k odbrzdění nepřátelské činnosti nebo k jejímu maření.

6. **Celková geostrategická poloha** globálního charakteru, která může zabezpečit vytváření potenciální převahy v rozhodujících strategických prostorech, umožňující získání strategické iniciativy od samého počátku.

7. Schopnost států, koalice, účinně **aplikovat dané politické i materiální faktory při silové konfrontaci** strategických cílů v dané etapě.

Rozebereme-li tyto jednotlivé faktory, zvážíme-li možnosti jejich kvalitativních i kvantitativních změn a v souhrnu jejich vliv na celkový **výsledný poměr sil**, můžeme dojít k tomuto závěru:

1. Část faktorů je **fixně daná** a nelze u nich předpokládat výrazné změny proti současnému stavu. Patří sem především:

— **lidské potenciály** s úměrně oboustranně se zvyšující úrovní;

— **celková geostrategická poloha** koalic jako výchozí prostor ozbrojeného střetnutí a její prostorový charakter odolnosti.

2. Část faktorů **podléhá postupným, předvídatelným změnám**, jejichž vlivy na poměr sil lze s určitou relativní přesností odhadnout v jejich perspektivním vývoji. Do této kategorie je možné zahrnout:

— obecně zavedenou **klasickou techniku** masových armád;

— **ekonomickou produkci** států a jejich vojensky užitočnou hodnotu;

— **potenci politických aspektů** jednotlivých společenských zřízení.

3. Jako **největší proměnná** v těchto prvcích je tedy:

— **schopnost vrcholové vědy** a její vojenská aplikace, která má rozhodující vliv na realizační schopnost i odolnost státu, koalice;

— možnost světové politické akce, která směřuje k výrazné změně v hegemonní stabilitě jednotlivých koalic.

Zvážíme-li závěry v celku, potvrzuje se, že zatímco v první a druhé kategorii můžeme střízlivě a poměrně věrohodně odhadnout perspektivu budoucnosti, **třetí oblast se stává vlastním vyjádřením potenciálních změn v souhrnu a je proto i určujícím, nejvíce proměnným prvkem světového poměru sil.**

Hovoříme-li dnes o určité relativní vyváženosti světového poměru sil koalice, je to dáno především dočasnou stabilitou třetí světové síly, která se dosud nedostala do výrazného dopředného pohybu.

Proto bude tato sféra v budoucnosti dějištěm, kde se bude odehrávat rozhodující střetnutí koaličních zájmů. K zásadním zvratům ve světovém poměru sil může proto dojít především v tomto prostoru. Proto i tato síla může výrazně ovlivnit celkový vývoj světového dění. Může

— být udržen status quo — **stav relativní rovnováhy;**

— nastat **období lability**, nerovnovážného stavu, způsobeného buď zaostáváním vojenské aplikace vrcholové vědy, nebo **období politické neschopnosti světové akce** jedné z koalic,

— nastat stav jako výslednice obou dvou posledních oblastí, který by jistě vedl ke **stavu krajního napětí a politického diktátu** převažující koalice.

Změny i v této oblasti nejsou řádově okamžité, zahrnují v sobě určitá období vývoje, aplikace a realizace. Tato skutečnost, zejména pro oblast politiky a diplomacie dává dostatečný manévrovací prostor, jehož vhodné využití může dočasně pozastavit nebo přibrzdit účinnost i technické převahy.

Díváme-li se z tohoto pohledu na **úlohu a možnosti tak zvaných angažovaných států**, musíme vidět i jejich místo v tomto světovém dění.

Malé státy svou třídně politickou základnou musí nalézt a vyjádřit svůj vztah k bipolární realitě.

V angažovaném prostoru nemůže být neangažovaný stát. Při tom konečné cíle a jejich celková orientace musí být vždy rozhodující a převažovat i nad „těžkostmi a nedorozuměními dne“.

Probíhající **integrační tendence** ve všech oblastech života koalic vytvářejí pevnější pouta vzájemně mnohostranné závislosti, která nacházejí přirozený výraz i ve vojenské oblasti.

Úsilí malých států o uplatnění vlivu na „běh věcí“ není možné však negovat. **Malé státy především vytvářejí atmosféru — klima — pro politický zápas.** Na nich nejcitlivěji se odrážejí přednosti systémů a nejvýrazněji na ně působí nezdary politiky. To znamená, že jejich **organismus je labilnější**, a proto i více náchylný k potřebám rychlé reakce. **Prvek „zpětné životní vazby“ doznívá u nich rychleji než ve velkých státech.**

Nemůžeme proto přehlížet tuto realitu, zejména v oblasti upevňování **politických vazeb.**

Malé státy však nejsou zanedbatelné ani **vojensky.** Jejich převažující geostrategická poloha na koaličním styku je výrazným prvkem, který zvyšuje jejich význam. K tomu zpravidla přistupuje ještě **značná exponovanost v oblasti klasických ozbrojených sil**, kterou nelze v souhrnu poměru sil přehlížet.

Zpravidla malé státy daleko **ekonomičtěji využívají lidského potenciálu** ve své vědeckotechnické fundovanosti. V řadě případů jejich výsledky nemusí být jen úměrné kvantitativním vztahům, ale mohou být výrazným přínosem koaličního významu i v jejich vojenské aplikaci.

Pocit malosti byl by proto neoprávněným a zbytečným pocitem křivdy. Naopak, **aktivní přístup k profilování koaličních problémů je nezbytným výrazem zdravého jádra státu.**

Plukovník docent ing. Zdeněk Hradecký, CSc.

KROKOVÉ VLENÍ

Rozvoj velení vojskům byl v posledních letech a je i v současné době jedním z hlavních úkolů ČSLA. Proto naprosto oprávněně našel místo i v Akčním programu ČSLA. Část IV (Řízení ČSLA) konstatuje mimo jiné, že „... stav velení v ČSLA dosud neodpovídá požadavkům plynoucím ze zvláštností úkolů a cílů armády a to ani po stránce metodické, ani z hlediska technických prostředků, zabezpečujících moderní vědecké formy velení, což se projevuje v disproporcích mezi požadavky na velení a mezi jeho konkrétními možnostmi...“ V dalším kontextu pak uvádí, že „... překonání trvajících nedostatků řízení a velení není jednorázovým procesem. Zavedení nových zásad řízení a velení vyžaduje čas, techniku a dobře připravené kádry. Z toho vyvstává požadavek zpracovat v souladu s opatřeními, která vyplynou z vojenské doktríny, výstavby ozbrojených sil, jejich organizační struktury, stupně přípravy řídicích orgánů a technického vybavení, odpovídající systém řízení a velení. To vyžaduje kvalitativně nový přístup a vědecké metody práce. Jeho splněním je nutno pověřit pracovníky oboru teorie řízení a velení...“ Tolik akční program, který vytyčuje určitý širší rámec činnosti všech složek a institucí oboru teorie velení ČSLA.

V současné době, charakterizované intenzivní orientací na realizaci zásad a úkolů vytyčených v Akčním programu, není správné podrobovat rozboru opodstatněnost jednotlivých závěrů, vět, či formulací tohoto programu. Smysl a podstata věcí jsou jasné. Jde nyní o to, jak myšlenky a úkoly Akčního programu naplnit skutky.

A v tomto ohledu tzn. nejúčelnější realizace úkolu „vybudovat nový, všem zvláštnostem a specifikám naší armády odpovídající systém velení“ je podle mého názoru nutné, aby řídicí orgány naší armády udělaly víc, než je obsaženo v Akčním programu (tzn. „... splněním tohoto úkolu pověřit pracovníky oboru teorie řízení a velení“).

Jisté je, že bez pracovníků — profesionálů v oboru velení na poli teoretickém — nelze počítat s pronikavějšími úspěchy. Ovšem neméně důležitým faktem je, že oni sami — tedy jen pracovníci oboru teorie velení — nový systém velení nevytvoří. Bez zdoluhavého vysvětlování v podstatě jasného principu úzké součinnosti a nutné spolupráce funkčních orgánů a vědeckovýzkumné základny oboru teorie velení mohou konstatovat, že výsledky vědeckovýzkumné práce pracovníků, složek a institucí oboru teorie velení musí najít pochopení u funkčních (řídicích) orgánů a na jejich bedrech pak leží oblast celé praktické realizace... To je však již konečný efekt, který je v oblasti vybudování nového systému velení zatím hudbou budoucnosti — v podstatě zatím jen přáním. Důležitější je vymezit správné proporce mezi vědeckovýzkumnou základnou oboru a funkčními složkami v procesu vlastní práce — tedy v procesu vlastního vědeckého bádání, experimentace, technickém rozvoji i v oblasti přípravy kádrů. A v oblasti těchto proporcí je zatím řada nedořešených problémů, z nichž ten nejzávažnější spočívá v tom, že oborová vědeckovýzkumná základna (tzn. vědecká základna v oboru teorie velení), která má být a vlastně po dobu několika let již je hlavním nositelem úkolu budování nového systému velení v celé různorodé a široké variantě aspektů s tímto úkolem souvisejících, je sice ve svém souhrnu jednou z největších v rámci všech ostatních vojenskovešedních oborů, ovšem je organicky i dislokačně roztržena a ve své podstatě není jednotně, účelově a koncepčně řízena ani koordinována. V podstatě mohou říci, že rozvoj velení — dá-li se problém postupného zkvalitňování systému velení takto nazvat — není v rámci ČSLA jednotně řízen. Toto tvrzení mohou dokumentovat tím, že základní předpoklad úspěšného řízení — jasně formulovaný cíl — chybí. Za tento nepovažují formulaci: „vybudovat kvalitativně nový, soudobým požadavkům odpovídající systém velení založený na širokém využívání nových exaktních metod a moderní techniky.“ S tím nevystačíme. Půjde o podrobně programově rozpracovaný zámysl v souladu s celkovou koncepcí rozvoje ČSLA, jejich současných i perspektivních možností, technickým rozvojem, kádrovými možnostmi a předpoklady — tedy v podstatě jde o vypracovanou a přijatou základní koncepci rozvoje velení — tedy koncepci postupného, koordinovaného, cílevědomě rozpracovaného a upřesněného budování nového systému velení. A takovouto koncepcí dosud nemáme a nepředpokládám že se sama živelně vytvoří, nebo že ji bez koordinace, bez základních výchozích předpokladů, které je třeba znát, zpracuje některá, v současné době „nezávislá“ složka či instituce, která jedině z titulu toho, že se zabývá problematikou velení — čili problematikou řízení v ČSLA — patří do oboru teorie velení. A tato situace, která je do značné míry v rozporu s efektivností, účelností, hospodárností a dalšími ukazateli vědeckovýzkumné i řídicí práce je vyvolána tím, že v současné době vlastně neexistuje určité „zastřešení“ tohoto, bezesporu významného oboru — oboru teorie velení.

A k tomuto problému — k předložení některých námětů a návrhů na koordinovaný a koncepčně řízený rozvoj velení za účelem realizace akčního programu ČSLA v oblasti zvědečtění řízení a velení v ČSLA i k objasnění důvodů — proč tomu zatím tak není — zaměřím další části příspěvku.

Současný stav vědeckovýzkumné základny oboru teorie velení a hlavní zaměření jejích složek

Základní a zároveň co do počtu největší složkou vědeckovýzkumné základny oboru teorie velení je Výzkumný ústav 401 (VzÚ 401), který vznikl v původní podobě jako Středisko mechanizace a automatizace (SMA-401) v roce 1963. Zřízení střediska bylo výsledkem realizace některých výchozích myšlenek. „Ideového návrhu na komplexní řešení rozvoje mechanizace a automatizace velení a řízení v ČSLA na léta 1963—70“ — čj. 002665/19—63, který zpracovalo oddělení mechanizace a automatizace operační správy (OMA/OS), Vojensko-vědecké pracoviště VA AZ (VVP-VAAZ) a oddělení mechanizace evidence u ekonomického náměstka ministra národní obrany (OME/EN).

Sloučením zpracovatelů „Ideového návrhu“ do SMA a později VzÚ-401 vytvořilo základnu pro kvalifikovaný rozvoj velení. VzÚ-401 byl a je i dodnes podřízen náčelníkovi generálního štábu.

Při zřizování VzÚ-401 vycházeli z koncepce, aby jediný a základní prvek vědeckovýzkumné základny byl hlavním a v té době jediným střediskem tvorby nového systému velení pod přímým řízením generálního štábu.

V průběhu pěti let existence ústavu a postupného ujasňování si rozsahu a šíře problémů spojených s výzkumem a tvorbou nového systému velení a řízení v ČSLA a v důsledku dalších specifických podmínek vlastního ústavu se vyvinula situace tak, že VzÚ 401 nemůže v současné době plně a beze zbytku obsáhnout celou problematiku rozvoje velení a že může rozpracovávat jen některé závažné problémy a úkoly. Navíc pak to, že byl ústav přímo podřízen GŠ vedlo k situaci, že ústav byl nucen se orientovat na některé byt důležité úkoly, související však ani ne tak s perspektivním rozvojem komplexního systému velení v ČSLA, jako výlučně s mírovým systémem řízení v rámci GŠ a MNO. A tak postupem času a v důsledku i toho, že se od ústavu požadovaly tzv. „konkrétní výsledky práce“ a někdy i onou pověstnou metodou „pokud možno ještě včera“, omezilo se obsahové zaměření práce ústavu pro nejbližší období na 12, sice rozsáhlých a náročných, ale z hlediska řešení celkového systému velení v ČSLA jen dílčích úkolů.

Byť se jedná o důležité úkoly, řeší jen některé stránky a oblasti celého systému velení — a to převážně oblast mírového a teritoriálních systémů velení. Když pomineme, že ani v těchto oblastech nevyčerpávají úkoly všechny problémy, pak závažnou skutečností je i to, že VzÚ 401 neřeší a nepředpokládá ani řešit polní systém velení — tedy systém velení při procesu realizace základní a prvořadé funkce armády v boji a operaci, k čemuž celou armádu a její velitelský sbor připravujeme.

Z tohoto stručného a snad i trochu jednostranného přehledu vyplývá, že VzÚ 401 nemůže v současné době ani v nejbližší budoucnosti být koordinujícím a řídícím centrem komplexního rozvoje velení v ČSLA a že ani nepředpokládá zabývat se rozpracováním určité komplexní koncepce rozvoje velení. Výsledky jeho práce mohou tedy podstatně zkvalitnit některé oblasti řízení, za které v míru a na teritoriu odpovídá GŠ a příslušné složky MNO, ale již v menší míře ovlivňují požadované zkvalitnění velení vojskům v poli.

•

Dalšími složkami vědecké základny oboru teorie velení jsou některé katedry VA AZ, především katedra teorie velení na fakultě vyšších velitelů v Brně a katedra teorie a organizace velení na velitelsko-organizátorské fakultě VA

AZ ve Vyškově (K-404) a (K-106). Z technických kateder je to pak především katedra vojenských počítačů s výpočetním střediskem (K-306) na fakultě letecké, PVO a spojovací.

Jmenované katedry VA AZ v současném složení a struktuře vznikly v roce 1967 při realizaci nového modelu vysokoškolské přípravy důstojníků ČSLA s úkolem zabezpečit v rámci rozvoje oboru teorie velení přípravu kádrů jednak pro obor teorie velení a jednak připravovat velitelské, štábní a technické kádry pro nový systém velení.

Zaměření kateder VA AZ, obsah a formy výchovy kádrů jsem podrobně rozebral ve VM č. 4/1969 „K přípravě kádrů v oboru teorie velení“.

K cílevědomé a účelově zaměřené přípravě kádrů pro rozvoj velení chybí však těmto katedrám především již zmíněná koncepce rozvoje velení — tedy formulovaná hypotéza přestavby systému velení, která by dovolovala kontrolovat náplň, obsah i účelovost výchovy a výuky s perspektivními požadavky na profil budoucího velitele a příslušníka štábu v novém systému velení — a to nejen v mírovém, ale především v polním systému velení. Proč zdůrazňují polní systém velení? Jednoznačně proto, že celé zaměření přípravy velitelských kádrů příslušníků štábů na VA AZ směřuje k přípravě důstojníka pro výkon funkce především v poli.

A je dosti iluzorní představa, že by v podstatě dvě nepočtené katedry (K-404 a 106 — celkem cca 20 lidí dohromady) bylo s to rozpracovat koncepci nového — snad automatizovaného polního systému velení — a na jeho základě připravovat kádry. Obě katedry mají v současné době plné ruce práce s přípravou kvalitních učebních fondů, které musí zpracovat „z čisté vody“ a s realizací vlastního pedagogického procesu včetně stále narůstajících požadavků na externí pomoc při velitelské přípravě a školení řídicích kádrů mimo VA AZ. Technická katedra vojenských počítačů je vcelku jednosměrně účelová, zaměřená k přípravě a výchově technického a programátorského personálu samočinných počítačů.

Neméně závažná je i jejich součinnost s VzÚ-401. Nejde o běžnou součinnost v rámci výměny zkušeností a materiálů a stejně tak v rámci přípravy vědeckých kádrů, vzhledem k tomu, že VzÚ-401 i VA AZ jsou školícími pracovišti v oboru teorie velení. Jde především o součinnost v základních styčných bodech — tedy o možnost kateder vysoké školy využívat výsledků vědecké práce výzkumného ústavu k výuce. Ovšem právě v tomto ohledu jsou vzájemné vazby v různých rovinách — totiž úkoly, které řeší VzÚ 401 jsou jen okrajově svázány s potřebami a zaměřením přípravy kádrů — a to především proto, že se jen v nepatrné míře dotýkají polního systému velení.

A konečně je ten nejzávažnější moment: neexistuje žádný funkční ani kolegiální orgán, který by komplexně posoudil, zda obsah, formy i metody přípravy kádrů — tedy přípravy budoucích velitelů a štábních pracovníků jsou v souladu s perspektivními požadavky nového systému velení, tedy orgán, který by z pozice daleko širších souvislostí, než které mohou postihnout vědeckopedagogičtí pracovníci školy, posoudil cíle, zaměření a stěžejní problémy obsahu výuky a přípravy kádrů. V podstatě tedy chybí orgán, který by měl komplexní přehled o současném stavu i perspektivách rozvoje nejen oboru teorie velení, ale především o podmínkách, za kterých se výsledky vědeckovýzkumné práce budou realizovat v celkovém systému ozbrojených sil, v rámci naší armády a především pak v systému velení.

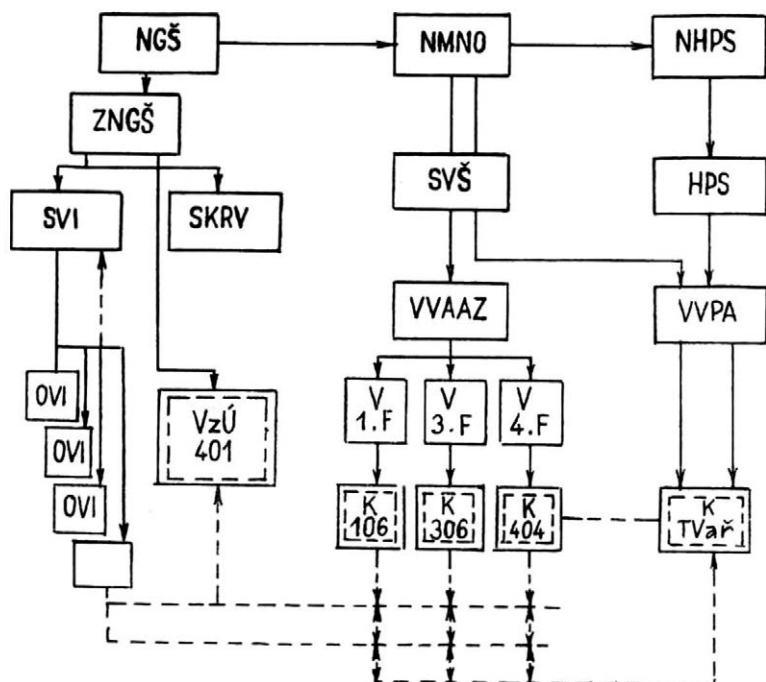
Do struktury oboru teorie velení, byť se již nejedná o prvky vědeckovýzkumné základny, ale o prvky funkční, patří bezesporu i Správa vojenských informací GŠ (SVI/GŠ) a jí odborně podřízená oddělení vojenských informací okruhů a armád, a stejně tak stálá komise pro rozvoj velení generálního štábu (dále SKRV/GŠ). Správa vojenských informací s výpočtovým střediskem GŠ a stejně tak oddělení vojenských informací okruhů a armád jsou v podstatě projekčními a realizačními složkami, které mají zcela jasně vymezenou kompetenci a provomoc úkolů v rámci funkčních orgánů GŠ a MNO. SKRV je v podstatě určitým přetrvávajícím článkem oboru. Její opodstatnění bylo v době jejího ustanovení v tom, že měla zabezpečit postupnou realizaci tzv. „nového modelu velení“ (— výsledku práce komise NGŠ — čís. 01 z roku 1965). Vzhledem k tomu, že další etapa realizace tohoto modelu byla zastavena a že z komise odešli její původní čelní představitelé, je její současná funkce — odvažují se tvrdit — nejasná. Ve svém současném složení nelze předpokládat, že by mohla být koordinujícím a řídicím orgánem celého rozvoje velení, byť by jí podle názvu tato funkce příslušela. Že tomu tak je, dokazuje skutečnost, že nikterak neuplatňuje svůj vliv vůči VzÚ 401, ani vůči katedrám vysokých škol. Navíc její vztah k SVI/GŠ je též nevyjasněný. Jediným ovšem zcela náhodným styčným bodem SKRV s vědeckou základnou oboru je skutečnost, že předseda (náčelník) SKRV je v současné době předsedou stálé komise vědecké rady VA AZ pro obhajoby kandidátských disertačních prací v oboru teorie velení.

Tento současný, nezávadlivý stav v řízení a koordinaci vědeckovýzkumné základny oboru teorie velení, podmíněný organizačním začleněním jednotlivých prvků základny vynikne zcela názorně na jednoduchém organizačním schématu, které zachycuje vztahy podřízenosti — tedy organizační vazby v rámci funkčních složek i složek vědeckovýzkumné a vědeckopedagogické základny oboru teorie velení (— viz schéma 1).

Kladné a negativní stránky současného stavu základny oboru teorie velení

Organizační začlenění jednotlivých prvků vědecké základny oboru teorie velení má jistě i své kladné stránky, které existují všude tam, kde tuto složku vzhledem k úzké oborové specializaci řídí nadřízený orgán, který nemá předpoklady pro její — především obsahové (tématické a koncepční) řízení. Tak je tomu v podstatě ve vztahu generálního štábu k VzÚ 401 a stejně tak ve vztahu velení VA AZ, eventuálně velení jednotlivých fakult k příslušným katedrám oboru teorie velení (obdobně na VPA). Pro vnitřní práci kateder i ústavu je tento stav téměř „ideální“, protože vulgárně řečeno „nikdo jim do toho nemluví“ — a z toho vyplývají všechny ty relativně kladné stránky.

Ovšem pracovníci (vědečtí i pedagogičtí) a především vedoucí pracovníci kateder a VzÚ jsou si plně vědomi své sounáležitosti k jednomu oboru — k oboru teorie velení — jehož posláním i úkolem je rozvíjet a rozpracovávat systém velení v celém komplexu, cílevědomě a koordinovaně s maximální efektivností ve využívání vědeckých i pedagogických kádrů. A to nelze realizovat jen na bázi nezávazných součinností, jejichž základem jsou v podstatě jen dobré osobní vztahy vedoucích pracovníků jednotlivých kateder a ústavů. A pokud se jedná o oficiální, plánovanou součinnost, pak její realizace musí projít oním složitým mechanismem příslušných nadřízených stupňů, který je zřejmý ze schématu. A navíc ani žádný společný ideový základ pro sjednocení, spolupráci a její koordinaci — tedy určitá přijatá koncepce rozvoje velení v ČSLA.

Legenda :

složky vědecké základny oboru teorie velení

vazby organizační (podřízenosti a nadřízenosti)

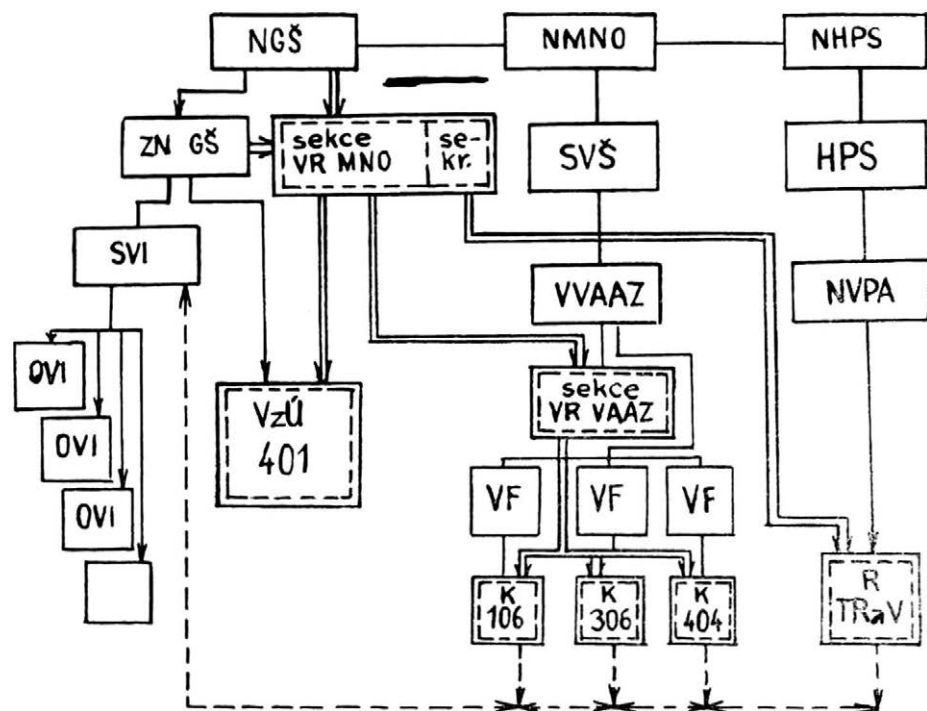
součinnostní vazby (nekoordinované – živelné)

Schéma 1

A konečně není ani orgán, který by ji rozpracoval. To jsou ony negativní důsledky současného stavu organizační roztržitosti základny oborů teorie velení, které ve svých dalších důsledcích staví pod pochybnost, zda relativně velkou, přitom však v konfrontaci s problémy, které by bylo třeba řešit, přece jen omezenou kapacitu vědecké základny oboru účelně, efektivně a ekonomicky využíváme.

Možný způsob koordinovaného řízení rozvoje velení

Vzhledem k uvedeným skutečnostem, které sice nevyčerpávají všechny problémy spojené s požadavky nutné centrální, obsahové koordinace rozvoje velení v ČSLA, bude účelné uvažovat o vytvoření základních podmínek k efektivnímu

Legenda :

- > vztahy služ. podřízenosti
- =====> vztahy odborného řízení
- > vztahy součinnosti

Schéma 2

řízení a obsahové koordinaci vědecké a pedagogické základny oboru teorie velení.

Možné řešení, které nevyžaduje žádných podstatných organizačních změn, je toto:

— zřídit oborovou sekci vědecké rady MNO (pro obor teorie velení) jako kolegiálního orgánu složeného z představitelů ostatních funkčních složek spadajících do oboru. Úkolem sekce by bylo v první řadě přijmout a s funkčními orgány MNO a GŠ projednat závaznou perspektivní koncepci rozvoje velení v ČSLA a na jejím základě navrhnout náčelníku GŠ (prostřednictvím jeho zástupce, který byl předsedou sekce) obsahové zaměření a úkoly pro jednotlivé složky vědecké základny oboru. (Existující SKRV u GŠ by mohla plnit funkci

sekretariátu této oborové sekce vědecké rady MNO a koordinovat realizaci opatření, která vyplynou z návrhů sekce a které přijme NGŠ).

Tím by jednotlivé složky vědecké a pedagogické základny oboru teorie velení byly odborně řízeny a zároveň by měly svůj centrální koncepční a řídicí orgán.

— obdobně na VA AZ zřídit oborovou sekci vědecké rady VA AZ (pro obor teorie velení), která by na stejném principu obsahově řídila a koordinovala příslušné složky oboru (katedry a případně i další pracoviště) na VA AZ.

Vypracování určitého statutu těchto sekcí včetně jejich funkční náplně, složení a metod práce je dalším krokem, o kterém se zatím nechci zmiňovat. Prozatím jde o princip, který bychom měli zkoumat. Možný příklad řízení vědecké základny (oborové obsahové řízení) oboru teorie velení uvádím na schématu 2.

Je to ideový návrh možného způsobu řešení. Tím nevylučuji i jiný, efektivnější způsob.

K obsahovému pojetí manévru

Ve vojenské terminologii velmi často používáme pojem „manévr“. Názory na obsah tohoto pojmu jsou značně rozdílné. O tom svědčí celá řada různých formulací vysvětlujících obsah pojmu „manévr“.

Z příslušných článků Polního řádu ČSLA vyplývá, že manévru se používá k vytváření nejvýhodnějšího uskupení vlastních vojsk, k rychlému postupu do hloubky, k obchvatům nebo obejitím nepřítele, k rozhodným a překvapivým úderům do jeho boku a týlu z různých směrů.

Jiná vysvětlení obsahu pojmu manévr můžeme najít v celé řadě odborných vojenských publikací i v předpisech. Pro ilustraci uvedu nejužívanější definice tohoto pojmu.

Vojenský terminologický slovník „Vševojsk-52-1“:

Manévr je organizované přemístění sil a prostředků v průběhu boje, jehož účelem je vytvořit nejvýhodnější uskupení vlastních sil a prostředků a uvést je vzhledem k nepříтели do časové a prostorové situace, nejvýhodnější pro dosažení rozhodného úspěchu. Může se též provádět manévr materiálem, palbou, zátarasy, dilenskými prostředky apod.

Učebnice „Taktika“ vydaná kolektivem vědeckopedagogických pracovníků VA Frunze:

Manévr je organizované a rychlé přemístění jednotek a útvarů jak při přípravě, tak i v průběhu boje s cílem vytvořit nejvýhodnější podmínky pro použití vlastních sil a prostředků a pro dosažení včasného a nejúplnějšího využití výsledků působení jaderných zbraní na nepřítele k úspěšnému splnění stanoveného úkolu.

Tyto definice manévru podle mého názoru pohled na manévr značně zužují, neboť jej charakterizují jen z hlediska jeho praktického projevu.

Nejvíce se správnému pojetí obsahu manévru přibližuje definice poslední, protože uvažuje manévr jako činitele, který má svůj význam nejenom z hlediska vytvoření nejvýhodnějšího uskupení do zahájení boje (úderu), ale i v samotném průběhu boje. Další předností je, že bere v úvahu manévr silami a prostředky k využití úderů raketovými jadernými zbraněmi. Avšak ani toto vysvětlení pojmu nedává úplný a správný pohled na obsah manévru.

Při rozboru vlastního obsahu „manévr“ je správné vyjít z původního významu tohoto pojmu a kvalitních změn jeho obsahu, kterými prošel ve vývoji vojenství.

Manévr je výraz převzatý z francouzského „manoeuvre“. Z etymologického hlediska slovo „manévr“ vyjadřuje manuální činnost. Proto když hovoříme o manévru ve vztahu k člověku, vyjadřujeme tím schopnost jednotlivce konat některé základní pohyby, nebo vykonávat některé základní práce, možná námahavé, ale málo složité.

Postupný vývoj pracovních a pohybových schopností člověka, pracovních nástrojů a ještě pozdější rozvoj techniky přispěly k tomu, že pojem „manévr“ má daleko širší význam a obsah. Tak jsme tento pojem začali používat v souvislosti se složitou činností lidí a jimi ovládané techniky.

Nejinak tomu bylo s použitím pojmu „manévr“ ve vojenství.

Zpočátku jsme tento výraz používali k vyjádření prostého přemístění předmětů. Proto jsme běžně hovořili o manévru puškou (prostý cvik) nebo o manévru dělostřelectva (jeho přemístění). Další vývoj vojenství postupně dospěl ke kvalifikování manévru jako pohybu, který vykonávají jednotky (družstvo, četa, rota) k zaujetí postavení k palbě. Později se manévru užívalo k vyjádření pohybu umožňujícího jednotkám přeskupit se z jednoho tvaru do druhého. Prostor, ve kterém se jednotky pohybovaly, byl tzv. „manévrovací prostor“.

Cílem takto chápaného manévru bylo, aby jednotlivci i celé jednotky rychle, mechanicky a přesně cvičili a pohybovali se.

S vývojem pohybových a palebných možností vojsk na bojišti, daných zaváděním do armády stále složitější a dokonalejší techniky a zbraní, se mění i pojetí obsahu manévru. Manévr dostává kvalitativně jinou obsahovou náplň. Již nejde jen o reflexní pohybovou činnost jednotlivců a jednotek, ale o vtipný způsob řízení a pohybu vojsk na bojišti k využití výsledků palby a zničení nepřítele.

Východním impulsem k uskutečnění manévru vojsky je zámysl velitele [vojevůdce]. Tak se stal manévr prostředkem promyšleného způsobu použití sil a prostředků k dosažení cílů boje.

Jak tedy chápat manévr v soudobém boji?

Vycházím z toho, že si musíme nejdříve osvětlit podstatu boje a jeho obsah. Soudobý boj představuje dvoustranný cílevědomý proces organizované činnosti lidí a bojových prostředků. Tento boj probíhá vždy v určitém prostoru a čase. Podstatou boje je ničení nepřítele, na němž se podílejí všechny v boji zúčastněné síly a prostředky. Tyto síly a prostředky mohou k ničení nepřítele využít pohybu, palby, úderu i manévru.

Tyto vlastnosti v boji použitých sil a prostředků tvoří obsah boje, jsou jeho obsahovými prvky. Proto odpověď na otázku, co je obsahem pojmu „manévr“, můžeme hledat především ve vztahu manévru k těmto ostatním obsahovým prvkům boje tj. ve vztahu manévru k pohybu, palbě a úderu.

Dříve než osvětlím vztah mezi obsahovými prvky boje a z toho plynoucí obsah manévru v soudobém boji, zmíním se krátce o tom, co rozumím pod pojmy „pohyb, palba a úder“.

Pohyb je neoddelitelnou součástí boje. Při zkoumání boje se však nemůžeme zabývat pohybem v jeho prosté fyzikální podobě. Pohyb jednotek, útvarů a svazků, jejich sil a prostředků v soudobém boji vidím jako složitý, cílevědomý a organizovaný pohyb všech zbraňových a organizačních systémů vojsk, jež se na boji přímo či nepřímo podílejí.

Dalším prvkem boje je **palba**. Kvalita pohybu a palby se v boji neustále měnila a i v současné době se v závislosti na rozvoji kvality bojové techniky a zbraní neustále vyvíjí.

Neustálý růst v boji používaných palných zbraní a zlepšování jejich kvalit má za následek značné změny ve významu palby v boji. Hodnota ničivých účinků palby vyplývá z kvantity a kvality použitých palebných prostředků a střeliva. Protože se soudobý boj stále více stává palebným bojem, není správné se domnívat, že nepřítele lze porazit jen ničením nebo umlčením palbou.

Palbu musí doprovázet pohyb bojujících vojsk a techniky. Jedině ve spojení palby a pohybu dosáhneme úplné porážky nepřítele. Soustředěnému spojení palby a pohybu vojsk na určitém směru za účelem zničení nepřítele říkáme *úder*.

Proto v obecném smyslu můžeme úder chápat jako rozhodnou bojovou činnost vojsk na určitém směru, zaměřenou ke zničení protistojícího nepřítele a jeho bojové techniky. Takto chápaný úder představuje cílevědomý pohyb jednotek a útvarů sladěný s palbou a usměrněný na využití jejího účinku. Při úderu je základním prostředkem ničení nepřítele palba vysoké hustoty, vedená z kanónů, kulometů i ručních zbraní za krátkých zastávek a za pohybu, včetně drtivé síly bojové techniky. Cílem úderu je rozbít protistojícího nepřítele a ovládnout určený prostor.

Dále vysvětlím svůj názor na vztah manévru k úderu, palbě a pohybu a na obsah manévru.

Manévr spočívá v cílevědomém použití sil a prostředků k dosažení maximálního efektu v boji. Proto musí být pohyb vojsk v období, kdy ještě nezasahují do boje, řízen tak, aby jejich výchozí situace k zahájení bojové činnosti byla vzhledem k nepříteli co nejvýhodnější. Již tímto jsou dány předpoklady k dosažení potřebného úspěchu v boji. *Manévr připravuje úder vojsk nebo vytváří podmínky k úspěšnému pokračování úderu.* Tím však úloha manévru nekončí.

Manévr je obsažen i v úderu vojsk, neboť úder vojsk není vlastně nic jiného než spojení palby a pohybu, nebo ještě lépe řečeno, způsob realizace palby a pohybu v boji. Pohyb je prvkem boje, jehož hlavní funkcí je umožnit, využit a znásobit palebné působení všech v boji zúčastněných palebných prostředků a naopak palba je prvkem boje, jehož funkcí je ničit protistojícího nepřítele a jeho bojovou techniku a umožnit tak pohyb vlastních vojsk za účelem ovládnutí určeného prostoru. Manévr je nedílnou součástí palby a pohybu a tedy i úderu. Proto se dívám na manévr jako na spojující článek mezi všemi obsahovými prvky boje, který umožňuje, při praktickém uplatnění využít těchto prvků boje k dosažení maximálního úspěchu v boji.

Uvedl jsem, že manévr je obsažen i v úderu. Jde však o kvalitativně jiný manévr. Zatím co cílem manévru do zahájení úderu je vytvořit nejvýhodnější uskupení sil a prostředků k úderu v usměrněný pohyb vojsk k využití palby a vytvoření podmínek pro vedení účinné palby.

Z této rozdílné funkce manévru vyplývá i potřeba obecnějšího pojetí samotného obsahu tohoto pojmu.

Jestliže podstatou boje je ničení nepřítele a manévr je tvořivou součástí tohoto procesu lze konstatovat, že manévr spočívá v cílevědomém usměrnění palby a pohybu všech v boji použitých sil a prostředků k úspěšnému splnění úkolu.

Jsem tedy toho názoru, že obecnějším a správnějším vyjádřením manévru může být tato definice:

Manévr je cílevědomé použití vojsk, jejich sil a prostředků jak před zahájením boje, tak v jeho průběhu za účelem využití jejich palebných a pohybových možností k co nejefektivnějšímu zničení nepřítele a úspěšnému splnění stanoveného úkolu.

Tato definice lépe vyjadřuje obsah pojmu „manévr“ a dává možnost chápat nejenom jako cílevědomý pohyb, ale i jako cílevědomě vedenou palbu a podtrhuje jejich vzájemné sepětí v boji.

Takovéto pojetí obsahu manévru jej neomezuje pouze na to období bojové činnosti, ve kterém se vytváří výhodné podmínky k úderu, ale umožňuje vidět manévr rovněž jako důležitý prvek samotného úderu.

Pokusil jsem se o netradiční vymezení obsahu pojmu „manévr“ v soudobém boji. Jsem si vědom toho, že mé názory se značně liší od běžného nazírání na manévr. Přesto se domnívám, že mohou přispět k podnícení zájmu o tento problém a rozvoj teorie taktik vůbec.

VELITELSKO-ŠTÁBNÍ CVIČENÍ

jako

MODEL OZBROJENÉHO ZÁPASU

Skutečnost, že předmět zkoumání vojenské vědy, tj. ozbrojený zápas existuje jen v omezených časových intervalech a že studovat tento proces až při jeho realizaci by bylo velmi pozdě, vedlo k tomu, že vojenská věda si vytváří specifické experimenty, tj. cvičení různého typu. V článku se budu zabývat pouze jedním druhem cvičení a to velitelsko-štábním cvičením (dále jen VŠC). Přitom půjde o rozbor VŠC jako vědeckého modelu ozbrojeného zápasu, který má poskytnout nové poznatky o ozbrojeném zápase. Nejde tedy o rozbor VŠC jako druhu přípravy velitelů a štábů.

Pokud jde o systémovou charakteristiku hmotných nositelů ozbrojeného zápasu, viz můj článek v č. 4/1969.

SYSTÉMOVÁ CHARAKTERISTIKA „VELITELSTVÍ“ JAKO PRVKU SYSTÉMU VLASTNÍHO VOJSKA

V odborné literatuře se setkáváme s těmito pojmy: štáb, vševojskový štáb, velitelské.

Pojmu štáb zpravidla používáme pro systém skládající se z několika oddělení, která jsou přímo podřízena náčelníku štábu.

Pojmu „velitelství“ používáme ve dvou rozlišovacích úrovních. Jednak jako systém zahrnující velitele, štáb a štáby (oddělení) druhů vojsk a služeb a pomocné jednotky a jednak jako souhrn hlavních funkcionářů velitelství, tj. velitele, NŠ, ZVP, ZT atd.

Neexistuje tedy pojem, který by označoval takový systém, který zahrnuje velitele, štáb, štáby (oddělení) druhů vojsk a služeb, tzn. takové prvky, které jsou ve velení rozhodující.

V tomto článku používám pojem „velitelství“ k označení systému, který zahrnuje velitele, štáb, štáby (oddělení) druhů vojsk a služeb, abych nemusel pokaždé vyjmenovat tyto rozhodující prvky. U veli-

telství vycházím z těch vlastností, které byly určeny pro systém „vlastní vojska“. Vzhledem ke specifické velitelství jako řídicího prvku, je vhodné některé vlastnosti vypustit, protože nemají funkční charakter ve vztahu k velení. Z toho důvodu uvažuji pouze tyto vlastnosti:

- rozhodnutí,
- přesun,
- zabezpečení spojení,
- psychický stav,
- fyzický stav,
- vycvičenost.

V příloze 1 rozvádím vztahy vlastností prvků systému „vlastní vojska“, systému „nepřítel“ a „okolí“ k jednotlivým vlastnostem prvku „velitelství“. Vztah chápou v tomto případě jednostranně a to v obecné formě x_i ; má nějaký vliv na x_j , přičemž x_i jsou vlastnosti prvků ozbrojeného zápasu (bez prvku velitelství) ze systému „vlastní vojska“ a x_j jsou vlastnosti „velitelství“. Zde rozlišuji dvě kvality vztahů a to informační, označené „i“

a hmotné, označené „h“. Za hmotné vztahy považují takové vztahy, které hmotně, nebo energeticky působí svojí reálnou existencí přímo na některou vlastnost „velitelství“. Prvek „velitelství“ jsem zvolil na úrovni velitelství divize, tzn. že má podřízený další velitelství, shrnované do pojmu „podřízení“.

Celkem zde je 77 hmotných vztahů a 76 informačních vztahů, tj. celkem 153 vztahů.

V příloze 2 jsem rozvedl vztahy operačního směru, tj. působení vlastností prvku „velitelství“ na systém „vlastní vojska“, na systém „nepřítel“ a na „okolí“. Zde neuvádím vztahy mezi jednotlivými vlastnostmi uvnitř prvku „velitelství“. Ty uvádím pro přehlednost v příloze 3. Celkem je zde 32 hmotných vztahů a 28 informačních vztahů, tj. celkem 60 vztahů. Součet tabulek ukazuje, že v průběhu ozbrojeného zápasu se i při tak malé rozlišovací úrovni, kde z vlastních vojsk a nepřítelů uvažují pouze po 23 vlastnostech, a u okolí a u velitelství dokonce jen po 6 ti vlastnostech, může realizovat mezi „velitelstvím“ a ostatními prvky ozbrojeného zápasu a okolím 213 vztahů, z toho 109 hmotných a 104 informačních.

Přitom úplně pomíjím takové vztahy, jako vztah přesunu velitelství a materiálního zabezpečení velitelství, které neřadím do podstatných vlastností velitelství a řadu dalších.

Při použití těchto tabulek a jejich rozborů chci upozornit, že počet i kvalita vztahů závisí na výběru podstatných vlastností prvků velitelství a ostatních prvků ozbrojeného zápasu. Předpokládám, že pro potřeby tohoto rozboru jsem vybral podstatné vlastnosti jak velitelství, tak ostatních prvků ozbrojeného zápasu.

Z přílohy 1 a 2 je zřejmé, že **při VŠC řada vztahů nebude reálně existovat a**

jmenovitě hmotných vztahů prostě z toho důvodu, že není reálný nepřítel ani reálná vlastní vojska. Proto je nutné v rozboru adekvátnosti VŠC, jako modelu ozbrojeného zápasu pečlivě ujasnit:

— které vztahy budou reálně existovat a které ne,

— které neexistující vztahy může modelovat RC a RS a které podmínky musí přitom dodržet. Zvláště, které hmotné vztahy může nahradit informačními vztahy, — které vztahy nelze v žádném případě modelovat a jaké z toho plynou závěry.

Vzhledem k tomu, že se VŠC zúčastní pouze jednotlivá velitelství, můžeme hovořit pouze o modelování určité omezené části procesu ozbrojeného zápasu a to té části, kde se zúčastní jednotlivá místa velitelství.

Ke kratšímu vyjadřování používám termín „**systém divize**“, což je název pro systém, jehož prvky jsou všechna cvičící velitelství a pomocné jednotky (včetně spojovacích jednotek), tj. v tomto případě velitelství divize a velitelství podřízených a posilových útvarů, přičemž **vztahy** mezi těmito prvky jsou vztahy podřízenosti a informování.

V dalším se tedy zabývám adekvátností chování „**systému divize**“ na VŠC a v ozbrojeném zápase.

Celý úkol je komplikován tím, že:

— originál, tj. ozbrojený zápas za oboustranného použití jaderných zbraní dosud neexistoval,

— představu o tom, jak by mohl tento ozbrojený zápas vypadat, vytváří teorie vojenského umění, která je společenskou vědou se všemi důsledky.

Proto je VŠC vlastně modelem teorie vojenského umění a nikoliv přímo ozbrojeného zápasu.

ZOBRAZENÍ HMTNÝCH A INFORMAČNÍCH VZTAHŮ REALIZOVANÝCH V OZBROJENÉM ZÁPASE V MODELU VELITELSTVÍ A JEHO OKOLÍ NA VŠC

Hmotné vztahy existující v ozbrojeném zápase můžeme rozdělit na tyto kategorie:

— vztahy realizované s cílem ničení (umlčení), které můžeme zahrnout do kategorie paleb všeho druhu,

— vztahy realizované objektivní fyzickou existencí vojsk a jejich činností,

— vztahy realizované objektivní existencí terénu a povětrnostní situace.

Vztahy prvního druhu se v praxi VŠC vůbec nevyskytují (kromě málo realizované destrukce terénu). Rovněž vztahy druhého druhu se nevyskytují pro faktickou

neexistenci vojsk. Vyskytují se pouze vztahy realizované objektivní existencí přírodního prostředí, ovšem bez realizace změn, způsobených v něm bojovou činností obou válčících stran.

Tyto vztahy musíme zobrazovat pomocí druhých vztahů a to informačních, které realizuje RC a RS při „rozehrě cvičení“. Na objektivním zobrazení možných hmotných vztahů do informačních vztahů a na respektování těchto informačních vztahů cvičícími závisí adekvátnost vytvářeného modelu, tj. chování velitelství při VŠC.

Jiná je situace u **informačních vztahů**, které na VŠC realizujeme ve stejném „jazyku“ jako při VŠC.

V příloze 1 a 3 k vyjádření těchto hmotných vztahů, které plně neodpovídají jejich realizaci v ozbrojeném zápase, používám symbolu „h“ a k vyjádření informačních vztahů, které realizuje ŘC a RS symbolem „i“. Tohoto druhého symbolu používám i v takových případech, kdy ŘC a RS zobrazuje hmotný vztah informačním vztahem.

Podobnost struktury „velitelství“ v ozbrojeném zápase a na VŠC

Z definice struktury systému a pojetí korespondence originálu a modelu vyplývá, že při porovnávání podobnosti struktury dvou systémů je nutné porovnávat prvky a vztahy mezi jejich vlastnostmi.

Podobnost prvků systému „velitelství“

Pokud jde o **prvky** můžeme konstatovat, že v obou systémech jsou zdánlivě stejné, protože při cvičeních je snaha dodržovat tabulky válečných počtů. Ovšem ani to není vždy pravidlem. V mnoha případech cvičící velitelství zesilujeme nad tabulky počtů a to jak technikou, tak lidmi. V některých případech dokonce organizujeme zvláštní rádiové směry divize — pluk s technikou a obsluhami tabulkově určenými pro organizaci plukovních sítí.

Při podrobném studiu jednotlivých lidských prvků se ukáže, že v ozbrojeném zápase působí jedna z jejích vlastností — **psychický stav** — zpravidla podstatně jinak, než na cvičeních. Vědomí konkrétního ohrožení života může vyvolat u některých jedinců, zvláště v počátečním období války takový stav, že dojde k podstatnému snížení výkonnosti, ztráty pracovní iniciativy, růstu nervozity apod. U jiných pracovníků naopak vzroste odpovědnost, iniciativa a intenzita práce. Konkrétní psychický stav a jeho vliv na pracovní výkonnost příslušníků velitelství můžeme velmi těžko odhadnout. Zvláště problematické je to v současné době, kdy předpokládáme použití zbraní hromadného ničení, o jejichž „poměru psychického účinku“ není nic známo. Vzhledem k neznalostem možného účinku nemůžeme jej ani modelovat, ani započítat nějakým opravným koeficientem.

Další vlastností, mající vliv na lidský prvek a jeho pracovní výkon, je **fyzický stav**. Fyzický stav ovlivňuje řada faktorů, z nichž nejdůležitější je psychický stav, délka pracovní doby, intenzita práce a vliv

prostředí. Psychický stav nemůžeme modelovat a proto na VŠC nemůžeme počítat s jeho stejným působením jako v poli. **Délka pracovní doby** sice v denních výkonech může odpovídat činnosti v poli, ale ve svém souhrnu je na cvičení podstatně kratší. VŠC trvají zpravidla 3 až 4 dny. Armádní útočná operace může trvat 4 až 5 dní a frontové až 10 dní. Podle zkušeností ze cvičení předpokládáme, že nejméně 50 % divizí bude nepřetržitě v bojové činnosti po celou dobu armádní operace a nejméně 30 % divizí frontu bude v bojové činnosti po celou dobu frontové operace. I když jednotlivé divize budou dočasně vyvedeny z boje, soustředěny a nebo přesunuty na jiný úsek, velitelství divizí musí neustále pracovat i když s menší intenzitou. Zkušenosti ze cvičení ukazují, že velká většina příslušníků velitelství pracuje nejméně 20 hodin denně a hlavní funkcionáři někdy nespí po celou dobu cvičení. To vede k velkému vyčerpání hlavních funkcionářů velitelství. Předpokládám, že kdyby bojová činnost trvala nepřetržitě 6—10 dní, došlo by k úplnému vyčerpání lidí a tím i ochromení velení.

Pokud jde o **intenzitu práce** můžeme předpokládat, že odpovídá intenzitě práce velitelství v poli, pokud budou reálně modelovány vstupy a výstupy z velitelství. Nebude-li tomu tak, pak ani intenzita práce nebude taková jako v poli.

Vliv prostředí zkoumáme ze dvou hledisek a to, jako vliv vnitřního prostředí a jako vliv vnějšího prostředí. Pokud jde o konkrétní vnitřní technické podmínky pracovišť, vcelku odpovídají i podmínkám v poli, pokud nebudou ztráty na technice. V některých případech budou v poli i lepší, protože budeme využívat i obytných budov. Podstatně jiné je však vnější prostředí. V polních podmínkách počítáme s údery letectva, palběnými přepady dělostřelectva a jadernými údery. Tyto podmínky nelze modelovat se všemi doprovodnými účinky a v nejlepším případě je můžeme pouze imitovat. Jediný vliv, který můžeme skutečně modelovat, je vliv zamořeného ovzduší. Lze předpokládat podle hrubých výpočtů, že např. velitelství divize bude pracovat asi 10 % času v zamořeném prostředí, kdy bude používat ochranných prostředků jednotlivce, tzn. v průměru 2,5 hod. denně, tedy za dva dny vedení boje nejméně 5 hodin. Na cvičeních se zpravidla pracuje v maskách nejméně 2 hodiny. Proto ani zde nejsou stejné podmínky jako v poli.

Závěrem k rozboru podobnosti fyzického stavu můžeme konstatovat, že v polních podmínkách existují vlivy, které na jeho

snížení působí daleko účinněji, než na cvičeních. Z těchto vlivů nelze modelovat fyzické vlivy a psychické vlivy způsobené činností nepřítele. Vliv intenzity práce závisí na realitě s jakou ŘC a RS hodnotí vstupní a výstupní informace. Délku pracovní doby a intenzitu působení prostředí můžeme na cvičeních modelovat; zpravidla však neodpovídá skutečnosti.

Vnitřní vztahy vlastností velitelství nerozebírám (pro rozsáhlost), ale je shrnuji v příloze 3. Taktéž neuvádím porovnání adekvátnosti chování velitelství na VŠC s chováním velitelství v ozbrojeném zápase. V příloze 1 je však sloupec „na VŠC“, který zahrnuje výsledky rozboru.

Závěrem k porovnání adekvátnosti chování velitelství mohu konstatovat, že řadu **hmotných vztahů lze modelovat jejich převedením péčí RS a ŘC na informační vztahy**, ale že se zpravidla v průběhu VŠC neuskutečňují. Jde o tyto vztahy:

— **vliv palby** všeho druhu na průjezdnost komunikací a terénu a na stupeň zamoření ovzduší,

— **vliv přesunu vlastních vojsk** reálným vyhodnocováním obsazení komunikací a tím stížením přesunů jednotlivých příslušníků velitelství i velitelství jako celku,

— **vliv zabezpečení spojení** reálným rozmístováním a přemísťováním prvků vedení, včetně koncových rozhodčích a představitelů nadřízeného velitelství, zaručením frekvencí obsazených nepřitelem a vlastními vojsky, a rušením odpovídajícím pravděpodobné činnosti nepřítele.

— **vliv ženijního zabezpečení pohybu** tím, že bude respektován vztah palby všeho druhu na komunikace s přihlédnutím k plánované činnosti jednotek použitých na zabezpečení pohybu. Zde musíme pečlivě zvážit realitu plánovaných úprav a realizovat jen takové, které můžeme splnit,

— **vliv materiálně technického zabezpečení** lze realizovat podrobným rozбором možností vlastních prostředků materiálně technického zabezpečení a zvážení jejich vyčlenění pro zabezpečení velitelství,

— **vliv palby nepřítele** na terén a ovzduší lze realizovat stejně jako vliv vlastní palby a to reálným určováním ztrát z příslušníků velitelství.

Realizace těchto hmotných vztahů především do adekvátnosti informačních vztahů však předpokládá **hluboké poznání zákonitostí**, které ovlivňují skutečnou realizaci v ozbrojeném zápase. Nejsou-li tyto zákonitosti poznány, pak objektivnost informačních vztahů závisí na subjektivní pravděpodobnosti a ne na pravděpodobnosti jako míře možnosti.

Tento rozbor jsem zaměřil na působení okolí velitelství, šlo tedy o rozbor hmotných vstupů. Měl by přijít rozbor hmotného působení velitelství na okolí, tedy rozbor hmotných výstupů. Vzhledem k tomu, že hmotné výstupy jsou nepatrné a mají malý význam pro modelování ozbrojeného zápasu, jej neuvádím.

Podobnost informačních vztahů

Podobně jako u hmotných vztahů nejdříve si ujasníme, které informační vztahy v ozbrojeném zápase existují, které z nich musíme nejdříve do modelu zavést a které z nich vznikají vlastní činností velitelství v průběhu VŠC.

Rozbor můžeme uskutečnit podle levé poloviny tabulky přílohy 1 a 3. Pro úplnost je přímo v pravé polovině tabulky v příloze 1, bez textového zdůvodnění, uveden rozbor realizace informačních vztahů na VŠC.

Příloha 4 graficky vyjadřuje tok informací mezi nadřízeným (tj. ŘC), velitelstvím divize, velitelstvím pluku, sousedy a podřízeným (tj. RS). V příkladu se předpokládá obvyklý systém VŠC, která jsou zpravidla dvojstupňová, kde hlavní cvičící stupeň je velitelství divize a koncovým stupněm jsou velitelství útvarů divize. Podřízené jednotky útvarů představují koncoví rozhodčí.

Z přílohy je vidět, že **veškeré vstupní informace**, které vstupují do „systému divize“ mají svůj zdroj v ŘC a RS. Právě tak **veškeré výstupní informace** ze „systému divize“ končí u ŘC a RS jako příjemce informací.

Rozbor výstupních informací směřujících k podřízeným ukazuje, že v nich mají rozhodující místo řídicí informace, které jsou produktem vlastnosti „rozhodnutí“. Z rozboru této vlastnosti je zřejmé, že sama o sobě nemá žádný vliv na vlastnosti nepřítele a tím ani jeho chování. Nutná podmínka jejího vlivu je její realizace prostřednictvím jiných vlastností systému „vlastní vojska“, které **působí na nepřítele hmotně**. Toto hmotné působení se však na VŠC vůbec nerealizuje. Jediná realizace hmotného působení vlastnosti „rozhodnutí“ je ve vztahu velitelství divize — velitelství útvaru, kde podřízená velitelství útvarů reagují svým chováním na rozhodnutí velitelství divize.

Podobný je i vztah vlastnosti „rozhodnutí“ nepřítele na systém vlastních vojsk. Ani zde „rozhodnutí“ bez své hmotné realizace nemá vliv na chování systému vlastních vojsk a také při VŠC se hmotně nerealizuje.

V příloze 5 grafické schéma znázorňuje hmotnou realizaci vlastností „rozhodnutí“ obou systémů v ozbrojeném zápase.

Podstatně jiná je však situace na VŠC, kterou graficky vyjadřuje příloha 6. Na schématu jasně vidíme, že reálně existují pouze dva systémy. A sice „systém divize“, který zahrnuje všechna cvičící velitelství a systém ŘC a RS.

V systému ŘC a RS je zahrnuta:

— reálně neexistující součást systému „vlastní vojska“, tj. jednotky útvarů (tedy hmotní vykonavatelé), včetně jejich reálně neexistujících vlastností,

— reálně neexistující systém „nepřítel“, včetně jeho reálně neexistujících vlastností.

Systém ŘC a RS na základě řídicí informace cvičícího velitelství „rozhodává“ situaci a dává cvičícím informace o realizaci jejich rozhodnutí.

Rozborem příloh 1–6 dojdeme k závěru, že na VŠC mohou tvořit model ozbrojeného zápasu (za předpokladu pravdivosti doktrinních zásad) informační vztahy realizované.

— uvnitř „systému divize“,

— na výstupech velitelství divize vedoucích k nadřazenému a sousedům (je-li vyčleněn v ŘC prvek „hrajícího“ souseda a nadřazeného ve skutečné vzdálenosti),

— na výstupech velitelství útvarů k podřízeným a sousedům (je-li vyčleněn prvek v ŘC prvek „hrající“ podřízené a sousedy ve skutečné vzdálenosti).

Na tyto informační vztahy má však značný vliv:

— **struktura velitelství na VŠC**, kde v žádném případě nelze modelovat vliv psychologického stavu a proti dosavadním způsobům řízení cvičení musíme skutečně náročně modelovat hmotné působení na fyzický stav,

— **působení hmotných vztahů**, které lze převést do informačních vztahů. Jejich realizace bude ovšem závislá na poznání zákonitostí ozbrojeného zápasu,

— **všechny vstupní informace od ŘC a RS**, které jednak ukládají úkoly a hlavně však ty, které informují o **realitě ozbrojeného zápasu** a o dynamice jeho průběhu.

Tyto závěry potvrzuje vyhodnocení přílohy 1, které uvádím v tabulce „Hmotné

Hmotné a informační vztahy působící na vlastnosti velitelství

		Rozhodnutí	Přesun	Zabezpečení spojení	Psychický stav	Fyzický stav	Vycvičenost	Celkem
Hmotné vztahy realizované v ozbrojeném zápase		0	27	25	2	21	2	77
na VŠC	Hmotné vztahy reálně na VŠC existující	0	8	11	2	8	1	30
	Hmotné vztahy realizované péčí ŘC a RS	0	1	4	0	1		6
	Hmotné vztahy realizované péčí ŘC a RS jako informované vztahy	0	17	8	0	4		29
	Celkem realizováno	0	26	23	2	13	1	65
	Hmotné vztahy nerealizované v žádné formě	0	1	2	0	8	1	12
Informační vztahy realizované v ozbrojeném zápase		51	0	1	24	0	0	76
na VŠC	Informační vztahy reálně na VŠC existující	3	0	0	0	0	0	3
	Informační vztahy realizované péčí ŘC a RS	47	0	1	0	0	0	48
	Celkem realizováno	50	0	1	0	0	0	51
	Informační vztahy nerealizované	1	0	0	24	0	0	25
Celkem vztahy, které nelze na VŠC vůbec realizovat		1	1	2	24	8	1	37

a informační vztahy působící na vlastnosti velitelství“.

Ukazuje se, že ze 153 vztahů realizovaných v ozbrojeném zápase můžeme na VŠC realizovat pouze 116 vztahů, tj. 76 % a z toho:

— 33 vztahů je objektivně reálných, vzniklých přímo činností velitelství, tj.

pouhých 21 % vztahů. Přitom je nutné uvažovat i zprostředkovaný vliv RS a ŘC přes jiné vztahy,

— 83 vztahů můžeme realizovat péčí ŘS a RS a z toho 29 hmotných vztahů zobrazit v informačních vztazích.

V další části se zaměřím na tu část cvičení, která existuje mimo rámec modelu, tj. na modelování „roze hry“ cvičení“.

MODELOVÁNÍ „ROZE HRY“ CVIČENÍ

Z praxe a teorie řízení cvičení známe, že ŘC a RS se při modelování roze hry cvičení opírá o tyto podklady:

- zámysl cvičení a plán provedení cvičení,
- vlastní doktrinální zásady,
- doktrinální zásady nepřítelů,
- konkrétní stav prostředí, tj. terénu a povětrnostní situace,
- stav bojové pohotovosti cvičícího svazku a konkrétního nepřítelů,
- rozhodnutí cvičících velitelství.

V dalším budu tyto podklady jednotlivě rozebírat a posuzovat jenom z toho hlediska, jak umožňují nebo neumožňují objektivní modelování průběhu reálného ozbrojeného zápasu.

Zámysl cvičení a plán provedení cvičení

Právě existence učebních cílů a snaha splnit tyto učební cíle a tím zdokonalit práci cvičících velitelství je brzdou k reálné roze hry cvičení. Z hlediska přípravy velitelství je tato snaha správná a plně opodstatněná. Snižuje však podstatně možnost využití poznatků ze cvičení k ověření nebo i získání nových vědeckých závěrů.

Vlastní doktrinální zásady v této práci chápu jako průnik současných poznatků vojenské vědy, ekonomických možností země a současného hodnocení mezinárodní situace.

Vlastní doktrinální zásady se opírají o společenské vědní disciplíny, které vzhledem k mimořádné složitosti vztahů a nemožnosti plně experimentálně ověřit své hypotetické závěry nezaručují závěry vždy plně vědecké.

V doktríně musíme respektovat i ekonomické možnosti země. Proto nemůžeme v mnoha případech vyhovět požadavkům vojenské vědy a musíme se spokojit určitým kompromisním řešením.

Přitom zpracovatelé cvičení, příslušníci ŘC a RS jsou lidé se všemi klady a chybami, u nichž předpokládáme určitou variabilitu ve znalostech a vysvětlování ustanovení řádů, v nichž jsou doktrinální zá-

věry promítnuty. Z toho důvodu může navíc dojít k chybným závěrům i z hlediska ustanovení řádů.

Doktrinální zásady nepřítelů

Rozbor vlastních doktrinálních zásad se v plném rozsahu vztahuje i na doktrinální zásady nepřítelů. Při jejich využití k roze hry cvičení jsou však zde dva podstatné rozdíly. Jestliže zpracovatel cvičení, ŘC a RS má možnost dokonale zvládnout naše doktrinální zásady vtělené do řádů a předpisů a ostatních pramenů, pak u doktrinálních zásad nepřítelů se musí opírat o materiály získané průzkumem; ty však mohou být zastaralé, mylné a někdy i úmyslně klamné. Druhý podstatný rozdíl tkví v tom, že roze hrávající zná rozhodnutí vlastního velitele, ale rozhodnutí nepřítelů si teprve konstruuje podle jeho předpokládaných zásad vedení ozbrojeného zápasu. Tedy na jedné straně má rozhodnutí, které zpracovalo celé velitelství, jehož příslušníci jsou léta školeni na své funkce s využitím poznatků naší vojenské vědy a na druhé straně několik málo jednotlivců s neúplnými znalostmi závěrů nepřátelské doktríny. Proto ani zde nejsou k dispozici takové podklady, které by plně vyhovovaly požadavkům modelování roze hry cvičení, aby byla adekvátní ozbrojenému zápasu.

Konkrétní stav prostředí

Při VŠC na rozdíl od cvičení s vojsky mnohdy konkrétní stav terénu podceňujeme. V zájmu splnění učebních cílů ne-respektujeme terén a jednotky zasazujeme v takových prostorech, která nedovolují ve skutečnosti jejich rozvinutí.

Proto vlivem snahy splnit učební cíle dané zámyslem cvičení a malé pozornosti, kterou věnujeme skutečnému vlivu prostředí na průběh ozbrojeného zápasu a zvláště vlivem národnostního charakteru vlivu terénu na průběh boje, nemůžeme objektivně realizovat vliv terénu na roze hru cvičení.

Stav bojové pohotovosti cvičícího svazku a konkrétního nepřítel

U divize chápou bojovou pohotovost v širokém slova smyslu — morální politický stav, vycvičenost vojsk a štábu, stav materiálního, technického zabezpečení atd. Pro reálnou rozehru cvičení vychází nejen ze stavu cvičících velitelství, jehož konkrétním obrazem je kvalita výstupních informací, ale i ze stavu vojsk divize, která sice necvičí, ale ve skutečnosti by byla hmotným realizátorem bojových rozkazů a nařízení. Bez přihlédnutí k jejich bojové pohotovosti nemůžeme situaci reálně rozehrát. I když upustíme od požadavku rozehry situací podle konkrétní situace svazku a nepřítel v dané době, nemáme ani dostatek podkladů pro skutečné vědecké zdůvodnění výsledků boje jednotek. Dosavadní způsob výpočtu poměrů sil, který bývá podkladem pro rozehru, nerespektuje organizační rozdíly mezi našimi jednotkami a jednotkami nepřítel. Pro reálné kalkulace chybí reálné časové normy rozvinutí vojska v závislosti na terénu a činnosti nepřítel apod. Lze namítat, že nelze zpracovat tak reálné normy, aby odpovídaly každé terénní situaci a každé variantě činnosti vojsk. S tím vcelku souhlasím, ale tím, že neexistují vůbec žádné normy, necháváme volné pole subjektivnímu rozhodování RS.

Proto ŘC a RS vzhledem k požadavku adekvátního modelování ozbrojeného zápasu nemají dostatek vědecky zdůvodněných podkladů ani norem, aby mohly reálně uvažovat stav bojové pohotovosti obou stran jako východisko pro hodnocení výsledků jejich střetnutí.

Rozhodnutí cvičících velitelství

Jediný skutečně reálný faktor, který má ŘC a RS k dispozici pro rozehru cvičení, je rozhodnutí cvičících velitelství. K úplné jeho realitě však musíme počítat s časem k doručení necvičícím podřízeným stupňům velení, což mnohdy opomíjíme. Chybí však rozhodnutí protější strany, které si musí RS sama konstruovat se všemi nedostatky, které jsem uvedl.

VELITELSKO-ŠTÁBNÍ CVIČENÍ JAKO ZDROJ VĚDECKÝCH POZNATKŮ

Požadavky na hodnotu podkladů pro modelování rozehry cvičení a jejich možnosti kladou přirozenou otázku:

„Co lze od VŠC za současných podmínek očekávat? Vzhledem k tomu, že obsah článku není zaměřen na problematiku VŠC jako metody přípravy velitelů a štábů,

Závěr k rozboru modelování rozehry cvičení

Složitost procesu ozbrojeného zápasu velmi těžko zvládne poměrně slabá koncová rozhodčí služba u jednotlivých velitelství, bez reálných norem, které by dovolily alespoň částečně odstranit značnou dávku subjektivního pojetí, které je zpravidla do „rozehry“ vloženo.

Roztříštěnost koncové RS vede k situacím, že údaje, které se získají o sousedech od nadřízeného a od podřízeného se často velmi liší.

Podobný problém je s informačními vstupy od „podřízených“, kteří jsou mimo rámec „systému divize“. Malé početní stavby koncových rozhodčích a jejich rozdílná kvalita vedou k řadě nepravdivostí při rozehře zpráv od podřízených. Situace na bojišti probíhá spojitě, ale informace o této situaci jsou diskrétní, což způsobuje nebezpečí, že cvičící velitelství dostane informaci, která bude mít sice velkou sémantickou hodnotu, avšak vlivem zpoždění malou pragmatickou hodnotu; velitel již nestačí na vzniklou situaci reagovat. Jde zde v zásadě o přerůstání kvantitativní v kvalitativní a o problém postřehnutí změny kvality, kterou by velitelé a štáby bojující na frontě poměrně rychle postřehli a hlásili právě tehdy, když by začínalo narůstání této kvantitativní změny. Praxe na cvičení však probíhá jinak. Hlášení jsou stereotypně podávána po určitých časových intervalech a to zpravidla tak, že velitel je postaven před nutnost přijmout ihned rozhodnutí, protože situace již tak nazrála, že další odklad rozhodnutí je nemožný.

Tento nepřirozený stav způsobuje i plán provedení cvičení, který řeší zpravidla jen takové situace, které vyžadují konkrétního rozhodnutí cvičícího velitelského stupně.

Studium takového cyklu práce velitelství nemůže dát obraz o práci velitelství v poli. Dovoluje pouze studovat práci velitelství za podmínek, že je informováno o situaci skoky a nebo jak probíhá tok takové informace, když je dána v informačním souboru.

bů, ale pouze na možnosti jeho využití pro získání vědeckých podkladů, mohu odpovědět na dvě otázky:

— jak lze VŠC využít k vědeckým poznatkům v oblasti taktiky a operačního umění,

— jak lze VŠC využít k vědeckým zá-

věrům v oblasti procesů probíhajících v „systému divize“.

Odpověď na tyto otázky obsahuje jednak rozbor v předcházející části článku, kde jsem ukázal, v čem a za jakých podmínek je VŠC adekvátním modelem ozbrojeného zápasu a jednak rozbor stupně splnění požadavků formulovaných v podkladech modelování „rozehry“ cvičení.

Velitelsko-štabní cvičení jako podklad pro získání vědeckých poznatků v oblasti taktiky a operačního umění¹⁾

Ukázal jsem, že vzhledem k hloubce současného poznání zákonitostí ozbrojeného zápasu a nemožnosti plné verifikace přijatých hypotéz, má pravdivostní hodnota těchto parametrů pouze pravděpodobnostní charakter. Proto, i když úroveň jejich poznání vyhovuje pro řízení cvičení, protože umožňuje splnit učební cíle, nemůže vyhovovat k získání vědeckých poznatků v oblasti taktiky a operačního umění. Očekávat, že lze na velitelsko-štabních cvičeních prověřit a nebo potvrdit určité taktické a nebo operační závěry, kromě procesů reálně probíhajících uvnitř „systému divize“, je nereálné.

Skutečnost, že veškerá činnost vojsk se modeluje mimo rámec „systému divize“ a že je zcela uměle rozehrána ŘC a RS ukazuje, že při VŠC v žádném případě nelze prověřit i ty nejprimitivnější taktické, nebo operační zásady (kromě obrany VS apod.). Konečně mohu konstatovat, že cvičení je rozehráváno podle předem zpracovaných taktických a operačních zásad. V případě, že skutečně odpovídají zákonitostem ozbrojeného zápasu, pak je zbytečné je verifikovat a pokud neodpovídají, pak na VŠC nelze jejich nesprávnost odhalit. Dokladem o správnosti tohoto závěru je řada velitelsko-štabních cvičení v 50. letech, kde jsme kalkulovali s tempem útoku 70 km při převaze nepřítele v jaderných prostředcích a kdy vlastní vojska nebyla motorizována.

Z hlediska vztahu VŠC jako modelu teorie vojenského umění nemůžeme konstatovat, že VŠC může zjistit, do jaké míry je v praxi cvičícího velitelství správně používáno závěrů této teorie, respektive doktrinních zásad (tím se ale nijak nepotvrzuje jejich pravdivost). Dále můžeme posoudit takové zásady, které se projevují přímo v chování „systému divize“ jako např. je-li tempo útoku tak vysoké,

že velitelská stanoviště se nestačí přemisťovat a zároveň velet, nebo když se řadí zásada takového rozptýlení jednotlivých prvků místa velení, že je za současných možností spojení vážně narušena součinnost uvnitř míst velení apod. Ovšem vyhodnocení takových zkušeností vyžaduje objektivní přístup ke studiu VŠC jako modelu teorie vojenského umění a nezaměřovat fakta za zbožná přání, jak někdy v minulosti bylo zvykem.

Velitelsko-štabní cvičení jako model ozbrojeného zápasu, který dovoluje získat vědecké poznatky v oblasti teorie velení

Vidíme, že z VŠC nelze získat jiné poznatky, mající nějakou vědeckou hodnotu, než ze „systému divize“. I zde je jejich hodnota závislá na splnění řady požadavků, které do určité míry nelze při současné organizaci cvičení a hloubce poznání teorie vojenského umění splnit.

Na druhé straně víme, že VŠC jsou modelem doktríny a tedy předpokládané činnosti velitelství v ozbrojeném zápasu a to modelem, který odpovídá současným našim názorům na vedení ozbrojeného zápasu. Není sporu o tom, že podle těchto názorů bychom vedli příští možnou válku, nebo aspoň její počátek a proto musíme využít i ve vědecké práci možnosti zkoumat chování velitelství na velitelsko-štabních cvičeních.

Toto pojetí vychází z těchto předpokladů:

— závěry doktríny uznáváme za objektivně správné, odrážející pravdivě zákonitosti ozbrojeného zápasu,

— zabezpečíme správnou délku velitelsko-štabního cvičení; ŘC a RS zabezpečí převedení hmotných vstupů na „systém divize“ do informačních vstupů a že bude přísně dbát na respektování tohoto působení,

— rozhodčí službu organizujeme tak, aby byla schopna reálně rozehrávat možný průběh boje (operace) a jemu odpovídající vstupní informace do „systému divize“.

Velitelství jsou však organizační soustavy, kde rozhodujícím prvkem jsou lidé, které nelze vtěsnat do jednotné šablony. I když jednotlivá velitelství jsou organizována podle stejných tabulek a jejich příslušníci školeni podle stejných řádů a předpisů, zvláštnosti každého subjektu jsou tak veliké, že značně ovlivní činnost jednotlivých pracovních kolektivů. Osobní rysy velitele a náčelníka štábu a jejich znalosti se velmi značně promítají do celé činnosti velitelství. Existenci těchto subjektivních elementů musíme respektovat

¹⁾ V tomto případě chápou taktiku a operační umění v užším slova smyslu, tzn. bez teorie velení, kterou řešíme v další části v rozboru „systému divize“.

při všech výzkumech v „systému divize“. Proto s výsledky těchto výzkumů pracujeme velmi opatrně a chápeme je spíše jako tendence, než jako zaručeně prověřená fakta.

Zkušenosti ze sociologických výzkumů ukazují, že k získání prověřených vědeckých faktů je nutné velké množství pozorování, která umožňují statisticky vyhodnotit a tím i zpracovat závěry s určitým pravděpodobnostním rozložením, které umožní určit správnost prověřované hypotézy. Z tohoto hlediska je otázka (na niž by měl odpovědět konkrétní výzkum), zda počet cvičení s vojsky a VŠC v ČSLA je dostatečný, abychom mohli vytvořit dostatečně velký soubor pozorování. Statistické vyhodnocování má totiž cenu pouze tehdy, je-li vypracováno z podkladů, které jsme získali alespoň přibližně ve stejných podmínkách. To znamená velitelско-štábních cvičení při stejném organizačním složení velitelství, při jejich stejné odborné

a sociální úrovni, ve stejných podmínkách, na stejné téma a při stejných požadavcích ŘC.

Je proto zřejmé, že pravděpodobně není v silách naší armády toto (pro stupeň velení divize a tím méně pro stupeň armády) splnit. Vždyť zpravidla každá divize (nemluvě již o poměrně malém počtu divizních VŠC probíhajících v jediném výcvikovém roce) cvičí v jiném terénu a na jiné téma. Shrnovat výsledky pozorování z několika výcvikových roků není správné a to z toho důvodu, že se mění jak připravenost velitelství, tak taktické a operační zásady a tak i požadavky na problémy, na které by se mělo soustředit úsilí práce velitelství.

Z těchto důvodů budou výsledky získané výzkumem na VŠC pouze projevem určitých tendencí, které budeme v další vědecké práci respektovat, ale i pečlivě vážit i za předpokladu, že budou splněny všechny požadavky na organizaci VŠC.

ZÁVĚR

Rozbor velitelско-štábního cvičení jako modelu ozbrojeného zápasu mi dovoluje formulovat tyto závěry:

1. VŠC považujeme za model pouze té části ozbrojeného zápasu, jejímž hmotným nositelem je „systém divize“, tzn. uvnitř cvičících velitelství, ve vztazích mezi nimi, a na jejich výstupech. V žádném případě je nepovažujeme za model zahrnující bojovou (operační) činnost vojsk. Z toho důvodu není zdrojem poznání v oblasti taktiky a operačního umění.

2. VŠC může být relativně pravdivým modelem chování „systému divize“ v ozbrojeném zápase za těchto podmínek:

a) závěry doktríny uznáváme za objektivně správné, pravdivě odrážející zákonitosti ozbrojeného zápasu;

b) vytvoří-li ŘC a RS takové podmínky, aby struktura velitelství na VŠC odpovídala struktuře velitelství v ozbrojeném zápase, což vyžaduje:

— upravit délku cvičení v souladu s délkou frontové operace,

— bezpodmínečně dodržet tabulky válečných počtů a to jak v osobách, tak v materiálu a nevytvářet funkce, které v tabulkách nejsou (např. styčné důstojníky),

— rozehrout cvičení dosáhnout stejné intenzity práce příslušníků velitelství jako v ozbrojeném zápase,

— vyžadovat na cvičeních plnění jen takových úkolů, které mají v ozbrojeném zápase svoje zdůvodnění a odstranit různě

formální zbytečnosti a služby pro ŘC a RS,

— ve spojovací soustavě vytvořit stejné podmínky jako v ozbrojeném zápase, tzn. odpovídající rozsah rušení, obsazení frekvencí vlastními vojsky a nepřitelem;

c) hmotné působení okolí (nepřítel, vlastní vojsk a prostředků) na „systém divize“ převede ŘC a RS na informační působení a zabezpečení odpovídající reakci u cvičících, což vyžaduje:

— respektovat stupeň průchodnosti terénu a komunikací v závislosti na jejich poškození činností vlastních vojsk a nepřítelů, zamoření, ženijní úpravy, účinku palby všeho druhu, obsazení všeho druhu, obsazení přesuny vlastních vojsk a vlivu povětrnostních podmínek,

— rozmístit koncové rozhodčí na skutečné vzdálenosti, reálně rozmístit a přemístit místa velení cvičících velitelství i necvičících velitelství, podřízených, nadřízeného a sousedů,

— mít proporciální materiálně technické zabezpečení cvičících velitelství s přihlédnutím na úkoly zásobovacích a opravárenských prostředků ve prospěch celé divize (pluku, armády),

— proporciálně vyřazovat příslušníky velitelství a jeho techniku jako následek nepřátelských úderů všeho druhu,

— přesně rozehrávat radiální situace v prostoru činnosti velitelství a jeho příslušníků a zabezpečit, aby ji všichni cvičící přísně respektovali;

d) reálně rozehrávat cvičení na základě dokonalého zvládnutí vlastní doktríny, poznatků o možné činnosti nepřítelů a rozhodování cvičících velitelství tak, aby odpovídalo skutečnému možnému průběhu ozbrojeného zápasu a nebo aby se mu značně přibližovalo, což vyžaduje:

- dokonale organizovat a centrálně řídit koncovou rozhodčí službu, vybavenou spolehlivým spojením umožňujícím okamžitý přenos informací od koncových rozhodčích k řídicímu centru a naopak.

- vytvořit časové normy pronikání informací jednotlivými stupni velení až k družstvu a tanku a časové normy činnosti vojsk, aby byla odstraněna značná dávka subjektivity, která v této oblasti při realizaci rozhodnutí cvičících velitelství existuje,

- vypracovat kvalitativní podklady pro výpočty poměru sil, abychom mohli reálně vyhodnocovat situace obou stran,

- zabezpečit takové vstupní informace do „systému divize“, v takovém čase a na takových vstupech, které by odpovídaly reálnému vývoji boje a operace a dynamice jejich průběhu.

I při splnění těchto podmínek počítám s tím, že:

- nikdy nebudeme moci modelovat psychický stav příslušníků velitelství v konkrétní situaci ozbrojeného zápasu, protože nebudou existovat jemu odpovídající motivační faktory a budou působit jiné motivační faktory, vyplývající z mírového života příslušného velitelství;

- výsledky získané pozorováním na těchto VŠC budou zobrazovat chování konkrétního velitelství, které bude značně ovlivněno lidským subjektem v něm zařazeným a to jmenovitě subjektem velitele a náčelníka štábu; to může vést i k některým zcela nelogickým výsledkům.

Máme-li tedy VŠC využít jako analytického modelu ve výzkumu v oblasti teorie velení, pak je nutné:

- zabezpečit velitelsko-štabní cvičení podle bodu ad 2),

- uskutečnit výzkumy na takovém počtu cvičení a za tak stejných podmínek, aby výsledky byly statisticky vyhodnotitelné.

Vzhledem k nemožnosti modelování psychického stavu a přesného prověření pravdivosti všech závěrů doktríny, nelze brát výsledky těchto výzkumů jako absolutně správné, jako potvrzené zákonitosti, ale jen jako projevy určitých tendencí.

Působení vlastností prvků systému „vlastní vojska“, systému „nepřítel“ a „okolí“ na vlastnosti prvků „velitelství“.

Vlastnosti prvků systému „vlastní vojska“

			Vlastnosti prvku „velitelství“											
			v ozbrojeném zápase						na VŠC					
			Rozhodnutí	Přesun	Zabezp. spoj.	Psych. stav	Fyzic. stav	Vycvičenost	Rozhodnutí	Přesun	Zabezp. spojení	Psych. stav	Fyzic. stav	Vycvičenost
Rozhodnutí			i		h				i		h?			
Průzkum			i		h	i			i?		h?			
Palba	Klasická	Pěší	i						i?					
		Děl.	i		h	i			i?		h			
		Let.	i		h	i			i?		h			
		Raket.	i		h	i			i?		h			
	Jaderná	Ničení	i	h	h	i			i?	i?	h			
		Radiace	i	h		i			i?	i?				
	Chemická		i	h		i			i?	i?				
Pohyb	Přesun	i	h	h		h		i?	i?	h?		h		
	Bojový	i						i?						
Žen. zabez.	Pohybu	i	h			h		i?	i?			h?		
	Ochrany vojsk	i		h	i	h		i?						
	Maskování	i		h	i			i?						
	Zatárasování	i	h					i?	i?					
Chemické zabezpečení			i	h		i	h		i?	h		h		
Zabezpečení spojení			i	h		i	h		i?	h?		h		
Mat. tech. zab.	Přísuny	i	h	h	i	h		i?	h	h		h		
	Odsuny	i	h	h				i?	h	h				
	Opravy	i	h	h	i	h		i?	h	h		h		
Zdravotní zabezpečení			i			i			i?					
Psychický stav			i	h	h		h	h						
Fyzický stav			i	h	h	h		h	i	h	h	h	h	
Vycvičenost			i	h	h	h	h		i	h	h	h	h	

Legenda: i = informační vztah
h = hmotný vztah

i? = informační vztah realizovaný RS a ŘC
h? = hmotný vztah realizovaný RS a ŘC

Působení vlastností prvku „velitelství“ na vlastnosti ostatních prvků systému „vlastní vojska“, systém „nepřítel“ a okolí

			Vlastnosti prvku „velitelství“					
			Rozhodnutí	Přesun	Zabezp. spojení	Psychický stav	Fyzický stav	Vycvičenost
Vlastnosti prvků systému „vlastní vojska“	Rozhodnutí		i		h			
	průzkum		i		h			
	Palba	Klasická	Pěší	i	h			
			Děl.	i	h			
			Let.	i	h			
			Raket.	i	h			
		Jaderná	Ničení	i	h			
			Radiace	i	h			
		Chemická		i	h			
	Pohyb	Přesun		i	h	h		
		Bojový		i		h		
	Žen. zab.	Pohybu		i		h		
		Ochrany vojsk		i		h		
		Maskování		i		h		
		Zatarasování		i		h		
	Chem. zabezpečení			i		h		
	Zabezpečení spojení			i	h			
	Mat. tech. zab.	Přísuny		i		h		
		Odsuny		i		h		
		Opravy		i		h		
	Zdravotní zabezpečení			i		h		
	Psychický stav			i				
	Fyzický stav			i				
	Vycvičenost							

			Vlastnosti prvku „velitelství“															
			v ozbrojeném zápase					na VŠC										
			Rozhodnutí	Přesun	Zabezp. spoj.	Psych. stav	Fyzic. stav	Vycvičenost	Rozhodnutí	Přesun	Zabezp. spoj.	Psych. stav	Fyzic. stav	Vycvičenost				
Vlastnosti systému „nepřítel“	Rozhodnutí																	
	Průzkum		i		i	i			i?		i?							
	Palba	Klasická	Pěši	i	h		i	h		i?	i?							
			Děl.	i	h	h	i	h		i?	i?	i?						
			Let.	i	h	h	i	h		i?	i?	i?						
			Raket.	i	h	h	i	h		i?	i?	i?						
		Jaderná	Ničení	i	h	h	i	h		i?	i?	i?						
			Radiace	i	h	h	i	h		i?	i?	i?				i?		
		Chemická		i	h	h	i	h		i?	i?	i?				i?		
	Pohyb	Přesun		i						i?								
		Bojový		i						i?								
	Žen. zab.	Pohybu		i						i?								
		Ochrany vojsk		i						i?								
		Maskování		i						i?								
		Zatrasování		i	h					i?								
	Chem. zabezpečení			i						i?								
	Zabezpečení spojení			i		h				i?		h?						
	Mat. tech. zab.	Přísuny		i						i?								
		Odsuny		i						i?								
		Opravy		i						i?								
	Zdravotní zabezpečení			i						i?								
	Psychický stav			i						i?								
	Fyzický stav			i						i?								
	Vycvičenost			i						i?								
Okolí	Komunikace	Průchodné		i	h	h		h		i?	h	h		h				
		Neprůchodné		i	h	h	i	h		i?	i?	i?						
	Terén	Průchodný		i	h	h		h		i?	h	h		h				
		Neprůchodný		i	h	h	i	h		i?	i?	i?						
		Zamořený		i	h	h	i	h		i?	i?	i?				i?		
	Ovzduší zamořené		i	h		i	h		i?	i?					i?			
Celkem vztahů		h	77		27	25	2	21	2		9	15	2	9	1	36		
		i	76	51		1	24			50	17	9		4		80		
		C	153	51	27	26	26	21	2	50	26	24	2	13	1	116		
		h?									1	4			1		6	
Z toho	i?								47	17	9			4		77		
	Celkem								47	18	13			5		83		

			Rozhodnutí	Přesun	Zab. spoj.	Psych. stav	Fyzic. stav	Vycvičenost
Vlastnosti systému „nepřítel“	Rozhodnutí							
	Průzkum			i	i	i	i	i
	Palba	Klasická	Pěší					
			Děl.					
			Let.					
			Raket.					
		Jaderná	Ničení					
			Radiace					
	Chemická							
		Pohyb	Přesun					
		Bojový						
	Žen. zab.	Pohybu						
		Ochrany vojsk						
		Maskování						
		Zatarasování						
	Chemické zabezpečení							
	Zabezpečení spojení							
	Mat. tech. zab.	Přísuny						
		Odsuny						
		Opravy						
	Zdravotní zabezpečení							
	Psychický stav							
	Fyzický stav							
	Vycvičenost							
Okolí	Komuni- kace	Průchodné		h				h
		Neprůchodné						h
	Terén			h				h
		Průchodný						h
		Neprůchodný		h				h
	Ovzduší	Zamořené		h				h
Celkem	h		6	20			6	32
	i	23	1	1	1	1	1	28
	Celkem	23	7	21	1	1	7	60

Vzájemné působení vlastností prvku „velitelství“

a) v ozbrojeném zápase

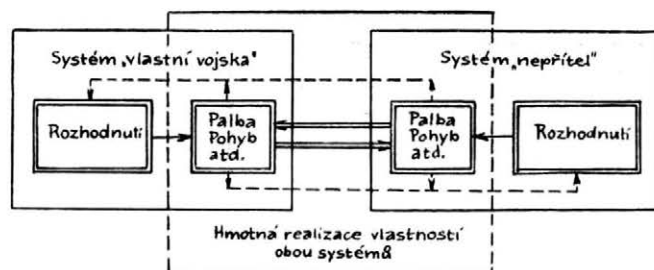
	Rozhodnutí	Přesun	Zabezpečení spojení	Psychický stav	Fyzický stav	Vycvičenost
Rozhodnutí		h	h	h	h	h
Přesun	i		h	h	h	h
Zabezpečení spojení	i	h		h	h	h
Psychický stav		h	h		h	h
Fyzický stav		h	h	h		h
Vycvičenost				h	h	

b) na velitelsko-štábním cvičení

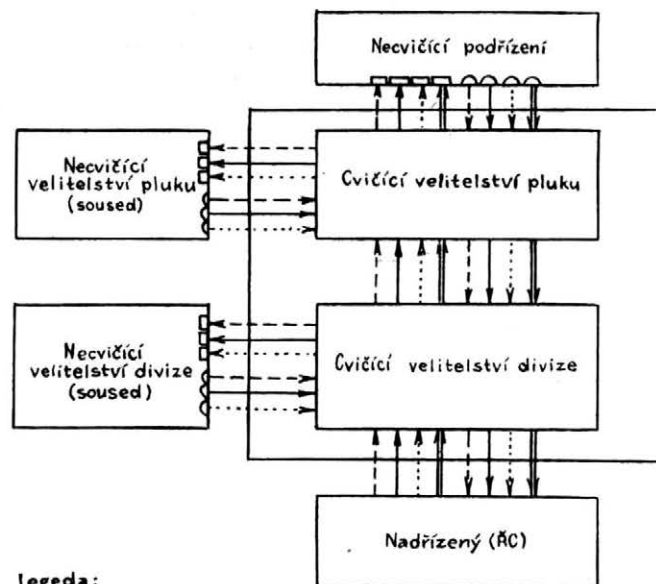
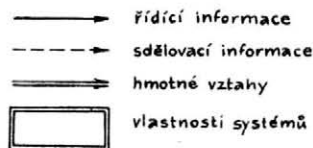
	Rozhodnutí	Přesun	Zabezpečení spojení	Psychický stav	Fyzický stav	Vycvičenost
Rozhodnutí		h?	h?	h?	h	h
Přesun	i		h?	h?	h	h
Zabezpečení spojení	i	h		h	h	h
Psychický stav		h	h?		h	h
Fyzický stav		h	h?	h?		h
Vycvičenost				h?	h	

Legenda:

? = neodpovídá plně situaci v ozbrojeném zápase

Legenda:

Legenda:

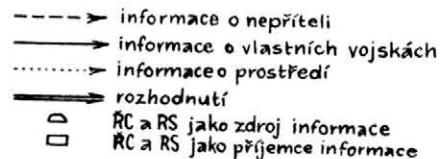
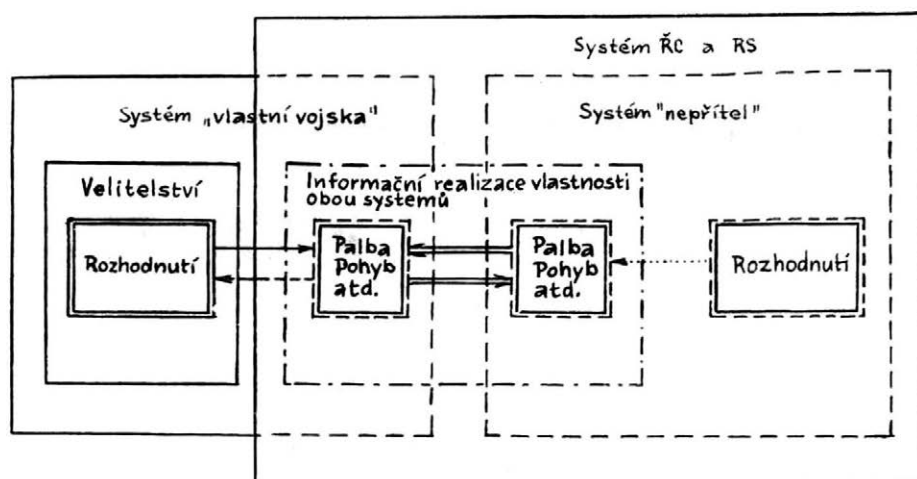

Schéma realizace vlastnosti „rozhodnutí“ při VŠC

K obsahovým pojmům

V TAKTICE

V článku chci ukázat na některé základní teoretické problémy taktiky, týkající se formulování obsahu jednotlivých používaných pojmů, a vyslovit svůj názor na jejich možné, i když netradiční řešení.

Nejdříve k pojmům „útok“ a „útočný boj“, které se mnohdy ztotožňují a ne zcela přesně používají i v předpisech, řádech a ostatní odborné literatuře. Současně se pokusím vysvětlit i pojem „formy útoku“, který s pojmy útok a útočný boj úzce souvisí.

Z teorie vojenského umění vyplývá, že boj i v podmínkách použití zbraní hromadného ničení je hlavním prostředkem k dosažení vítězství nad nepřítelem. Každý boj je dvoustranný proces, který je uskutečňován bojovou činností dvou stran, přičemž cíle boje, tj. vítězství, může dosáhnout pouze jedna bojující strana. K dosažení tohoto cíle mohou přitom používat obě strany v určitém prostoru a čase stejný, nebo rozdílný druh boje. Klasifikace (určení) každého druhu boje je dána především jeho cílem a podstatou, tj. tím, co charakterizuje jeho vnitřní nejdůležitější stránku. Podstata také vyjadřuje, čím se jeden druh boje liší od druhého.

Základním a hlavním druhem bojové činnosti vojsk je **útok**, jehož **cílem je zničit nebo zajmout protivníka**, zničit nebo zmocnit se jeho výzbroje a bojové techniky a **ovládnout důležité prostory** (čáry).

Podstatou útoku je ničení protivníka palbou a údery **za postupu kupředu**, tj. při pronikání na jeho území. Cíl útoku a jeho obecná podstata jsou neměnné, i když prostředky k dosažení cíle útoku se neustále vyvíjejí.

Útok lze realizovat jen tehdy, je-li splněna jedna **základní podmínka**:

Existují dvě bojující strany, z nichž jedna má k útoku potřebnou převahu sil a prostředků a dovede je efektivně a včas v daném prostoru využít.

Se zřetelem k **cíli boje** obou stran a ke stupni (hodnotě) převahy sil a prostředků jedné strany vůči druhé, tj. **ke vzájemnému poměru sil** může mít u jedné strany útok a bojová činnost, zvolená druhou stranou, různé formy. To je proto, že snahou i druhé strany je alespoň vyrovnat poměr sil a „neprohrát“.

Pod pojmem „forma útoku“ rozumíme vnější vyjádření (odraz) obsahu útoku a zejména jeho nejdůležitější stránky — jeho podstaty. Každá forma útoku musí proto vyjadřovat specifický obsah činnosti útočnicka, vyplývající z konkrétní formy bojové činnosti protivníka a zabezpečující splnění cíle útoku.

Protivník se může rozhodnout odrazit útok zaujetím obrany, nebo vést proti útoku rovněž aktivní útočnou činnost s cílem převzít iniciativu do svých rukou, nebo za situace pro něho nepříznivé (při značné

převaze útočníka] uniknout zpod úderu útočníka odchodem (ústupem) na jinou čáru.

Jelikož každá tato činnost protivníka vyžaduje specifický jiný charakter obsahu činnosti útočníka, může mít útok v každém uvedeném případě jinou formu. Podle mého názoru je proto nezbytné, abychom při používání pojmu „forma útoku“ vždy rozlišovali:

- útok na protivníka, který brání určitý prostor, tj. v obraně;
- útok na protivníka, který rovněž útočí;
- útok na protivníka, který odchází (ustupuje).

Při útoku na protivníka v obraně může být hlavním obsahem činnosti útočníka vytvořit vlnu v obraně protivníka údery jaderných zbraní a letectva, palbou dělostřelectva a rozhodným úderem motostřeleckých a tankových vojsk a rychle rozvíjet útok do hloubky.

Formu útoku, charakterizovanou touto činností útočníka, můžeme nazvat **průlomem**.

Při útoku na protivníka v obraně, v níž budou zjištěny předem větší mezery nebo odkryté boky, nebo kdy bude protivník v obraně v podstatě úplně zničen již před útokem, může být hlavním obsah činnosti vojsk útočníka jiný než při průlomu. Může se vyznačovat rozhodným pronikáním do hloubky, přičemž budou vojska částí sil dokončovat ničení nebo ničit protivníka údery do jeho boků a týlu a hlavními silami rychle rozvíjet útok do hloubky ke splnění konečného cíle útoku.

Takovou **formu útoku** na protivníka v obraně navrhuji nazývat „**pronikáním**“.

Jestliže **protivník proti útočícím vojskům rovněž útočí**, může být hlavním obsahem činnosti útočníka předstížení protivníka v palebných úderech a v ovládnutí důležitých prostorů a čar, rychlý manévr hlavních sil na rozhodující směr a prudký úder s cílem zničit hlavní síly protivníka.

V těchto podmínkách nabývá **útok vojsk formy střetnutí**.

Při odchodu (ústupu) protivníka, který se snaží odvést své hlavní síly z hroziícího nebezpečí, může být hlavním obsahem činnosti vojsk útočníka rychlé proniknutí na ústupové cesty protivníka a údery do boků a týlu jeho odcházejících vojsk při jejich současném čelním poutání.

Tuto **formu útoku** můžeme nazvat **pronásledováním**.

Všechny formy útoku se mohou navzájem spojit a jedna může přecházet v druhou. V každém případě však jedna forma, kterou řeší v konkrétní situaci

hlavní úkol, bude formou převažující. Proto např. při útoku na protivníka v obraně mohou některá vojska palbou a údery ničit živou sílu a palebné prostředky protivníka v operných bodech, jiná ve stejné době vést střetnutí s jeho zálohami, provádějí protizteč a jiná pronásledovat jeho odcházející vojska.

Jaké vyplývají **závěry**:

1. **Útok je obecný souhrnný pojem**, vyjadřující základní hlavní druh boje v ozbrojeném zápase na kterémkoliv stupni (strategickém, operačním, taktickém) a zahrnující **v sobě veškerou bojovou činnost útočného charakteru**.

Pro determinované označení je proto třeba, abychom k pojmu útok připojovali vždy příslušný organizační stupeň a vyjadřili podle potřeby i charakter činnosti protivníka, např. „útok divize na nepřítele v obraně“.

2. Pojmy, vyjadřující v podstatě jednotlivé formy útoku považují rovněž za obecné a při jejich používání budeme postupovat obdobným způsobem.

Proto se domnívám, že při klasifikaci těchto kategorií v taktickém měřítku ve vševojskovém boji bude správnější používat vždy pojmy, z nichž je na první pohled zřejmý **taktický stupeň i konkrétní forma útoku**.

Pro útok na protivníka v obraně je to pojem „**útočný boj**“, pro útok na protivníka, který rovněž útočí — „**střetný boj**“, a pro útok na protivníka, který odchází (ustupuje) — „**pronásledovací boj**“.

Při tomto pojetí vyjadřuje pojem **útočný boj** specifické označení útoku vojsk **pouze na protivníka v obraně na taktickém stupni**, čímž vylučuje i možnost jeho ztotožňování s pojmem „**útok**“.

Přesné vymezení a odlišení obsahu pojmu útok a útočný boj nelze v žádném případě chápat jako samostatné. Důledek nepřesností a ztotožňování obou pojmů se totiž projevuje v dalších důležitých otázkách jako např. formulování cíle útoku a útočného boje, jejich obsahu a podstaty i způsobů jeho vedení.

Jako příklad mohu uvést článek 216 Polního řádu, v němž se píše, že cílem útoku je zničit **bránciho se nepřitele**, nebo strana 229 Vojenského terminologického slovníku, kde u hesla „útočný boj“ je uvedeno „viz heslo útok“.

K podobným nepřesnostem dochází i při používání pojmů „**obrana**“, „**obraný boj**“ a „**odchod**“, který je v obecném smyslu v podstatě zvláštní formou obrany.

Proto i zde považuji za výhodnější používat v taktickém měřítku pouze pojmy „**obraný boj**“ a „**ústupový boj**“, které

lépe vyjadřují skutečnost, že hlavním obsahem činnosti vojsk je v obou případech boj. Pojem „ústupový boj“ navrhuji z toho důvodu, že je výstižnější a více odpovídá duchu českého jazyka než pojem „odchodový boj“.

Z předchozích myšlenek můžeme vyslo-

vit závěr, že všechny **obecné formy útoku a obrany** [tj. základních druhů bojové činnosti vojsk] můžeme považovat za **taktické měřítko za samostatné druhy boje**. Jsou to — útočný boj, střetný boj, pronásledovací boj, obranný boj a ústupový boj.

K pojmu „způsoby útoku“

Každé formě útoku odpovídají určitý **způsoby činnosti** vojsk, umožňující dosáhnout splnění cíle útoku při minimální spotřebě sil, prostředků a času.

Způsob útoku mohu proto definovat jako souhrn veškeré činnosti vojsk v průběhu celého útoku, vedeného určitou formou.

V útočném boji (při útoku na protivníka v obraně na taktickém stupni) může **způsob útoku charakterizovat a současně obsahovat**:

- způsob přiblížení k obraně a zaujetí bojové sestavy,

- způsob palebné přípravy a palebné podpory toku motostřeleckých a tankových útvarů a jednotek,

- způsob činnosti vojsk při zteči a za boje v hloubce obrany, při boji se zálohami protivníka a při rozvíjení úspěchu,

- způsob dosažení překvapivosti úderu a zabezpečení rychlého tempa útoku,

- způsob narůstání bojového úsilí a jeho přenesení do hloubky,

- způsob součinnosti vojsk a zabezpečení jejich bojové činnosti,

- způsob udržení nepřetržitého velení.

Z toho vyplývá, že pro značný a různorodý obsah činnosti vojsk nelze způsoby útočného boje vymezit zcela jednoznačně. Jakákoliv snaha označit jednotlivé způsoby přesnými pojmy, které by věrně vyjadřovaly a klasifikovaly souhrn veškeré činnosti vojsk v průběhu útoku je proto marná. Můžeme uvažovat pouze o metodě řešení tohoto problému a přijetí určitých zásad, které mohou cestu k volbě neefektivnějších způsobů činnosti vojsk v útočném boji ukázat.

Chceme-li řešit **způsoby útočného boje** komplexně, musíme vycházet ze způsobů obranného boje protivníka a charakteru jeho obrany, z palebných a bojových možností útočníka, z charakteru terénu, z povětrnostních podmínek a případně z dalších podmínek situace.

S přihlédnutím ke způsobům obranné činnosti armád NATO můžeme za **různé způsoby útočného boje** považovat:

- **útočný boj na nepříteli v mobilní (pohyblivé) obraně,**

- **útočný boj na nepříteli v obraně prostoru (poziční obraně),**

- **útočný boj na nepříteli, který vede boj na zdrženou.**

Nepřítel může přejít ke kterémukoliv ze způsobů obranné činnosti na čarách zejména připravených nebo nepřipravených, v přímém dotyku nebo mimo dotyk s vojsky útočníka. To také znamená, že hodnota každého způsobu vedení obrany může být různá a bude ovlivněna do značné míry časem, který bude mít obránce k dispozici na její organizaci, zaujetí a budování. Tato okolnost může rovněž ovlivnit způsob vedení útočného boje a proto můžeme hovořit o způsobu útoku:

- na spěšně zaujatou obranu nepřítel,

- na připravenou obranu nepřítel,

- na opevněný prostor.

Na rozdíl od autorů, kteří rozlišování útoku podle připravenosti obrany protivníka vzhledem k možnostem soudobé zejména techniky při budování obrany neuznávají, se domnívám, že takové rozlišení je nutné. Za rozhodující kritérium pro „hodnotu“ obrany považují totiž především organizaci palebného systému a manévru, při níž budou hrát časové možnosti hlavní úlohu.

Z hlediska **terénu** může nepřítel organizovat a zaujmout obranu nejen v „normálních“ podmínkách, ale i v horském zalesněném terénu, v bažinatém terénu, s využitím vodních překážek apod., přičemž i zde má možnost zvolit některý ze způsobů obranné činnosti. I tyto podmínky mohou do značné míry ovlivnit způsob vedení útočného boje, stejně jako útok v zimě při vyšší sněhové vrstvě, útok v noci a při omezené viditelnosti apod.

Tato klasifikace způsobů útočného boje však v žádném případě neznamená, že bychom měli obsah činnosti vojsk, typický pro jeden způsob, vždy diametrálně odlišovat od druhého způsobu v plném rozsahu.

Podrobným rozbořem a vyhodnocením všech faktorů, ovlivňujících **způsobů útočného boje** v soudobých podmínkách (z důvodů rozsahu článku neuvádím), můžeme dojít k těmto **závěrům**:

1. Na směrech, kde bude nepřítel v obraně, vedené **kterýmkoliv způsobem**, v podstatě **úplně zničen** jadernými údery a údery ničivých prostředků již před útokem a nebude schopen klást organizovaný odpor, musí zvolený způsob útočného boje umožňovat rychlé proniknutí vojsk touto obranou, přičemž nebude úder vojsk na nepřitele v pravém slova smyslu vůbec nutný.

Při tomto způsobu budou vojska pouze částí svých sil dokončovat ničení zbytků nepřitele prudkými ztečemi do jejich boků a týlu, zatímco hlavní síly budou jednotlivá ohniska odporu obcházet a s využitím výsledků dalších palebných úderů rychle rozvíjet útok do hloubky. Způsob útočného boje hlavních sil na těchto směrech může mít v podstatě charakter přesunu v proudech a jeho rychlost bude dána především průchodností terénu a možnostmi bojové techniky.

2. Obdobným způsobem, i když zde budou rozdíly v činnosti hlavních sil, můžeme vést útočný boj v případě, kdy sice nebude nepřítel v obraně úplně zničen jadernými údery, ale budou v jeho obraně zjištěny větší mezery a odkryté boky. Může to být především v situaci, kdy nepřítel povede boj na zdrženou, nebo se bude bránit na široké frontě, nebo bude spěšně přecházet do obrany, např. po neúspěšném střetném boji.

Způsob útočného boje se bude v takových podmínkách vyznačovat rovněž rychlým pronikáním útvarů a jednotek mezerami a odkrytými boky do hloubky obrany, vjitím do boku a týlu uskupení nepřitele a jeho ničením po částech současnými údery hlavních sil z různých směrů. Taková činnost vojsk přinutí zpravidla nepřitele přeorganizovat obranu v situaci pro něho nejasné a použít zálohy případně i tam, kde to nebude výhodné. Tento způsob umožňuje kromě toho získat převahu

nad nepřítelem bez soustředování většího množství palebných prostředků a sil vojsk, což ulehčuje organizaci ochrany proti jaderným úderům nepřitele. Jeho největší předností je však skutečnost, že vytváří optimální podmínky k rychlému splnění konečného cíle útoku tím, že nepřítel při jeho důsledném provádění nesrazí (nevytlačuje) z jednoho obranného postavení (objektu) na druhé, ale skutečně ničí.

3. Na směru, kde nepřítel zaujme připravenou a hluboce členěnou pozici nebo pohyblivou obranu, kterou nebudeme moci obejít, neb v ní nezjistíme větší mezery nebo odkryté boky, budeme k jejímu prolomení volit zpravidla jiné způsoby útočného boje. Může to být častý případ zejména při útoku bez použití jaderných zbraní, nebo s jejich použitím v omezeném množství. V těchto situacích nebude totiž dostatek ničivých prostředků k tomu, aby se vytvořily podmínky k rychlému proniknutí do hloubky bez zasazení hlavních sil vševojskových tvarů a svazků do boje a k mohutnému úderu při zahájení útoku.

Způsob útočného boje může mít v těchto podmínkách charakter postupných úderů úplně nebo částečně rozvinutých. I při této činnosti však bude postup vojsk značně nerovnoměrný, přičemž bude třeba uskutečnit nejen čelní údery, ale i obchvaty a obejít, pronikat do boků a týlu nepřátelských opěrných bodů a vést na ně zteč z různých směrů.

Způsoby činnosti vojsk ve **střetném boji a v pronásledovacím boji** mohou být rovněž různé a při volbě konkrétního způsobu vycházíme z obdobných faktorů jako v útočném boji.

Za jeden ze způsobů střetného boje můžeme považovat například takovou činnost, která umožňuje rozdělení hlavních sil nepřitele a jejich rychlé zničení po částech údery do boků se současnou aktivní činností vedenou čelně. V jiném případě můžeme naopak činnost vojsk ve střetném boji usměrnit ke zničení předsunutých prvků nepřitele, k předstizení jeho hlavních sil v rozvinutí na výhodné čáře a jejich zničení čelním úderem.

FRONTOVÉ LETECTVO V obranné operaci

V operační i taktické přípravě velitelů, štábů i vojsk se v posledních letech věnovala menší pozornost organizaci a vedení obranné operace a obranného boje vůbec a tedy otázkám použití jednotlivých druhů vojsk v tomto důležitém druhu boje. Proto také je menší pozornost věnována teoretickému rozpracování otázek obranné operace.

V předpisu „Organizace a vedení operací“ v hlavě 6 je uvedeno: „Ve válce lze zničit nepřítele a dosáhnout vítězství jen útočnou operací, která je základním druhem operace frontu a armády. V průběhu celé války však není možné na všech směrech a za všech podmínek neustále útočit. Proto příprava a vedení dočasné obranné operace zaujímají důležité místo.“

Obrana je druhem činnosti vojsk, jenž je vynucen buď akcemi nepřítele, vlastnostmi terénu, vlastním zámyslem dalšího vedení operací nebo podmínkami týlového zabezpečení.“

Bojová činnost frontového letectva v obranné operaci bude mít řadu zvláštností vůbec a řadu zvláštností, které vyplynou z podmínek, za kterých bude obranná operace vedena. V tomto směru budou mít pro bojovou činnost frontového letectva rozhodující význam prostor, čas, síly, prostředky a trvání obranné operace pozemních vojsk. Pro bojovou činnost letectva bude tedy rozhodující, bude-li obranná operace vedena:

- v celém pásmu frontu, tedy celým frontem, nebo přejde-li do obrany pouze část vojsk frontu;
- od okamžiku zahájení války, nebo se k ní přejde v průběhu útočné operace, nebo na konci operace;

- s použitím jaderných zbraní nebo bez nich;
- na rozhodujícím či vedlejším operačním směru;
- časově krátce (několik dnů) nebo zda bude mít trvalejší charakter (několik týdnů nebo i měsíců);

Ve všech případech bude frontové letectvo a jeho bojová činnost představovat významnou složku v rámci obranné operace, která bude mít nemalý vliv na splnění konečných cílů operace.

Bojová činnost letectva v obraně bude charakterizována **vysoce aktivní útočnou činností po celou dobu vedení obranné operace**, jejímž cílem bude zničit maximum sil a prostředků útočícího protivníka. Tato zásada vyplývá jak z vlastností frontového letectva, tak z jeho určení, zejména pak z určení hlavních sil frontového letectva, které tvoří stíhací bombardovací a stíhací letectvo.

Pro frontové letectvo bude i v obranné operaci platit zásada zničit maximum sil protivníka na zemi, a to do jejich zasazení, nebo zabránit jejich organizovanému zasazení.

Zvláštní podmínky obranné operace budou vyžadovat **maximálně hospodárné využití** sil a prostředků letectva. To znamená, že frontové letectvo jako mohutný palebný prostředek frontu musíme využít ke splnění rozhodujících úkolů, které mohou mít vliv na průběh obranné operace. Takové hospodárné použití letectva ke splnění rozhodujících úkolů můžeme dosáhnout **soustředěným a hromadným použitím letectva** v rozhodujících fázích obranné operace.

I v obranné operaci bude plně platit zásada použití letectva včas a s maximálním možným využitím prvku **překvapení na rozhodujících směrech a v rozhodujících prostorech**.

K zabezpečení efektivnosti letectva bude nutné plně využít prvku **přísné centralizace** při vedení frontového letectvu, aby jeho bojová činnost odpovídala zámyslu velitele frontu.

Povede-li front obrannou operaci částí sil a hlavní síly frontu povedou útočnou operaci, bude bojová činnost frontového letectva zaměřena především ve prospěch útočících vojsk.

Frontové letectvo organizované do letecké armády bude v obranné operaci plnit zpravidla tyto **úkoly**:

- zúčastní se společně s raketovým vojskem a dělostřelectvem protipřípravy;
- v součinnosti s vojskovou PVO, a bude-li obranná operace vedena na vlastním území, také v součinnosti s PVOS, brání pozemní vojska a důležité objekty před úderem ze vzduchu a vzdušným průzkumem;
- vede boj o získání palebné převahy a vzdušné nadvlády;
- podporuje bránící se vojska;
- zúčastní se protiúderu;
- ničí vzdušné výsadky nepříteli;
- vede vzdušný průzkum;
- přepravuje vzduchem vojska a materiál.

Schéma úkolů letectva v obranné operaci viz schéma č. 1.

Bojová činnost letectva v protipřípravě musí být sladěna časově a prostorově s dalšími palebnými prostředky frontu, především s raketovým vojskem a dělostřelectvem. Síly a prostředky letectva, které se protipřípravy zúčastní, budou záviset na tom, zda protipříprava bude organizována v celém pásmu frontu, nebo zda bude provedena pouze v části pásma frontu. Půjde-li o protipřípravu organizovanou velitelem frontu, může se protipřípravě zúčastnit 80–90 % bo-

ových letounů letecké armády. Zvláště významnou úlohu sehraje letectvo v protipřipravě bez použití jaderných zbraní, protože bude jediným palebným prostředkem schopným plnit úkoly v operační hloubce. Včasné, překvapivé a rychlé provedení protipřiprav letectvem bude vyžadovat rychle soustředit letectvo na rozhodujících směrech. Účast letectva v protipřipravě bude mít zpravidla formu hromadného vzletu letectva.

Bojová činnost letectva v protipřipravě bude soustředěna k ničení a umlčení rozhodujících cílů nepřítele a to zvláště jeho raketových jaderných prostředků, letectva, tankových, obrněných a mechanizovaných svazků, útvarů a jednotek připravených k zasazení do útoku.

Kromě toho povede letectvo boj s PVO nepřítele, zejména protiletadlovými střelami a stíhacím letectvem. Bojová činnost průzkumného letectva v protipřipravě bude soustředěna jednak na získání zpráv o cílech, které budou součástí protipřiprav, a jednak bude využívat vzdušnou nadvládu v době protipřiprav k získání dalších zpráv o rozmístění nepřítele a jejich situaci.

Pro celou metodiku protipřiprav a její trvání bude rozhodující skutečnost, zda budou použity jaderné zbraně či nikoliv. Použití jaderných zbraní — tedy i použití raketového vojska — ovlivní podstatně i rozdělení cílů mezi letectvo a raketové vojsko.

Budou-li při protipřipravě použity jaderné zbraně, bude zpravidla časově krátká a letectvo v rámci protipřiprav uskuteční jeden hromadný vzlet. V podmínkách bez použití jaderných zbraní mohou být uskutečněny 2 i více hromadných vzletů letectva a protipřiprava může být časově podstatně delší. Možná sestava letecké armády ve vzduchu při protipřipravě viz schéma 2.

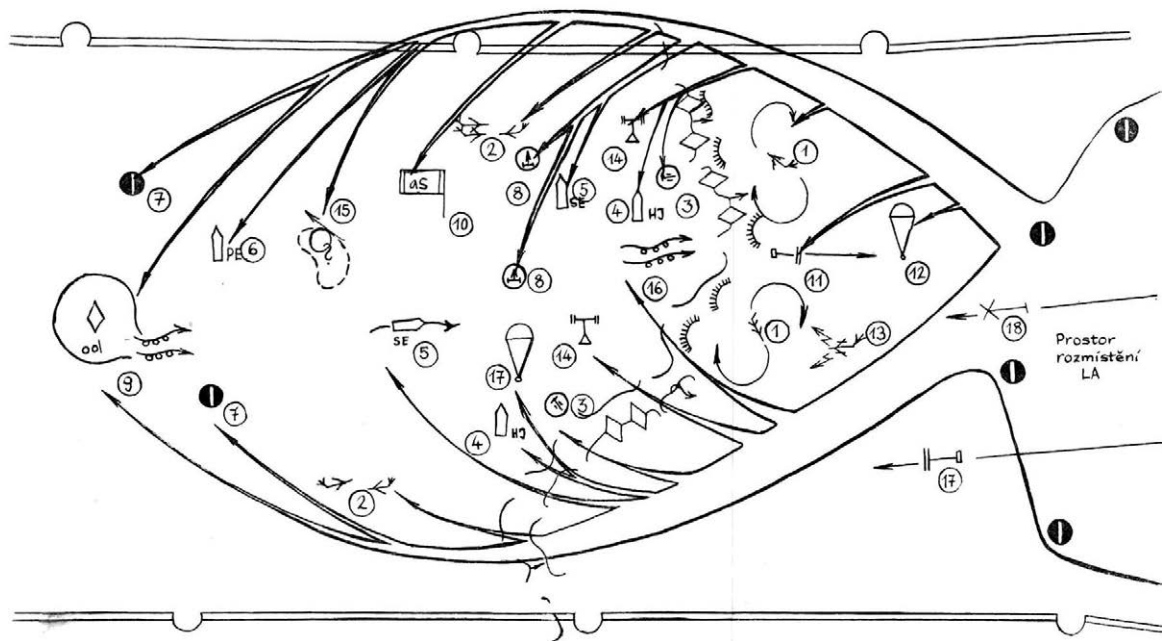
Obranu vojsk před úderem ze vzduchu a vzdušným průzkumem bude plnit stíhací letectvo v součinnosti s vojskovou PVO, případně se silami a prostředky PVOS. Zvláštností bojové činnosti stíhacího letectva při plnění úkolů protivzdušné obrany v obranné operaci bude skutečnost, že nepřítel bude mít zpravidla vzdušnou nadvládu, nebo bude o její získání usilovat všemi silami. Za těchto podmínek musí stíhací letectvo položit těžiště bojové činnosti na rozhodující směry a prostory a zabezpečit protivzdušnou obranu nejdůležitějších objektů v pásmu obrany. Zejména musí spolehlivě bránit prostory rozmístění raketového vojska, vlastní letiště, druhosledové svazky a velitelská stanoviště fronty a armád. V některých fázích operace musí stíhací letectvo spolupůsobit při vybojování místní nadvlády, a to zvláště v období protipřiprav a při protiúderech a protiztečích. Při úderech musí bránit pozemní vojska při přesunech na čáry zasazení, při rozvinování a po zasazení.

Hlavním způsobem bojové činnosti stíhacího letectva v obraně bude střeh na letišti a jen v kritických fázích obranné operace bude využívat střehu ve vzduchu.

Boj o získání palebné převahy a vzdušné nadvlády bude spočívat především v soustavném vyhledávání a ničení raketových jaderných prostředků nepřítele a ničení letectva na letištích. Hlavní tíhu tohoto boje nese stíhací bombardovací, případně bombardovací letectvo (pokud bude v sestavě LA) a zúčastní se jej také stíhací a průzkumné letectvo. Při použití jaderných zbraní bude úloha letectva podstatně snazší, protože řadu cílů převezme raketové vojsko.

Boj o získání palebné převahy a vzdušné nadvlády musí být systematický, a to i v podmínkách, že iniciativa bude v rukou nepřítele. Boj s raketovými jadernými prostředky nepřítele bude mít především formu samostatného vyhledávání a okamžitého jejich ničení.

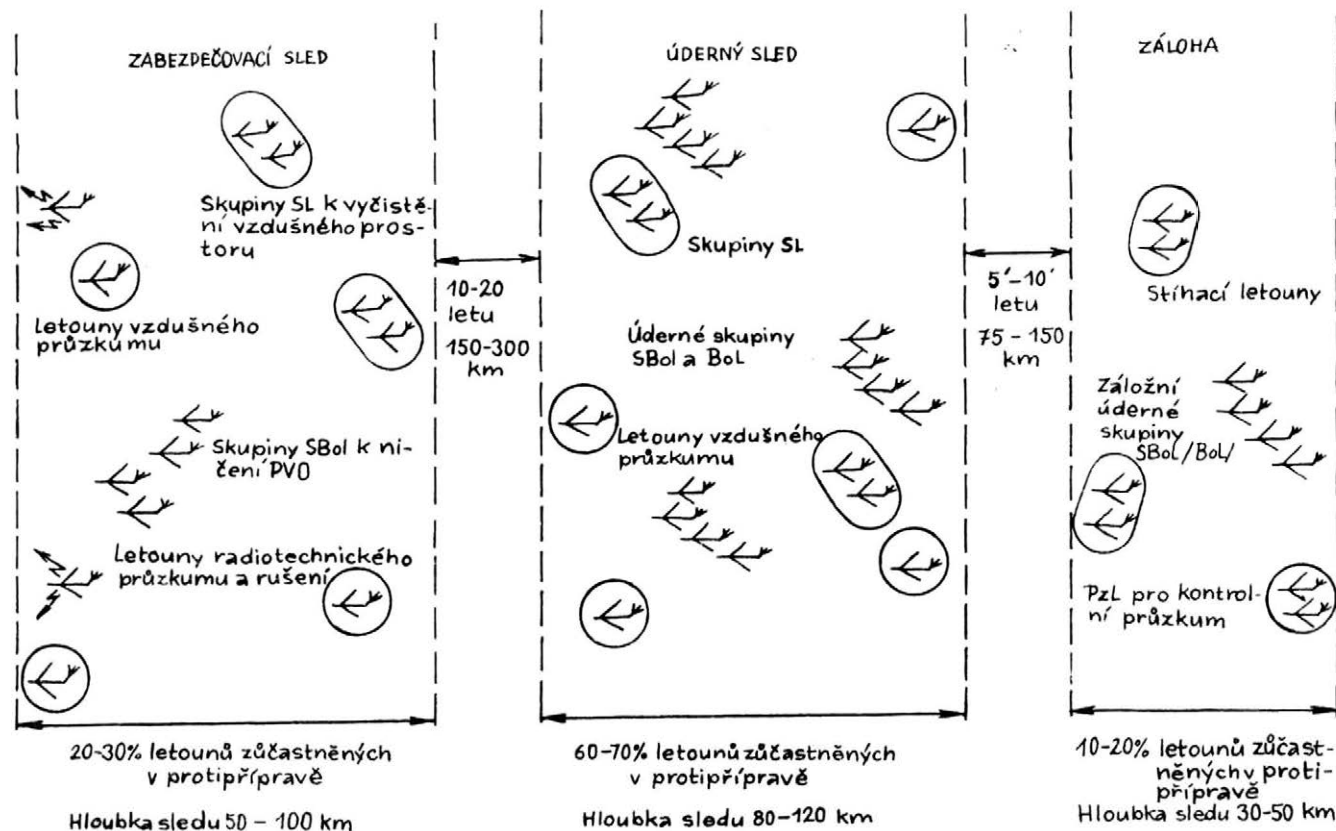
SCHEMA ÚKOLŮ LETECTVA V OBRANNÉ OPERACI

Poř. č.	Úkol	Cíle a objekty	Poř. č.	Úkol	Cíle a objekty
1	Protipříprava	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 13, 14, 15, 16	5	Zabezpečení protiútoků	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16
2	Protivzdušná obrana	1, 2, 13, 14	6	Boj se vzdušnými výsádky	1, 2, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15
3	Boj o palebnou a vzdušnou nadvládu	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 13, 14, 15	7	Vzdušný průzkum	3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16
4	Podpora vojsk	3, 4, 5, 6, 9, 10, 16	8	Převážka vojsk a materiálů	17, 18

SCHÉMA SESTAVY LETECTVA V PROTIPŘÍPRAVĚ

Schéma 2

Ničit letectvo nepřítele na letištích je výhodnější formou hromadných vzletů, při čemž část obsazených letišť můžeme ničit, část minovat a blokovat. K získání vzdušné nadvlády je výhodné ničit kromě letounů nepřítele také prostředky velení a navedení letectva a důležité objekty na letištích (sklady LPH a munice, letištní zařízení atd.).

Ničení letectva na zemi vytváříme příznivé podmínky pro vlastní PVO. Čím méně vzdušných cílů se objeví ve vzduchu, tím bude zásah všech druhů prostředků PVO úspěšnější.

Vážnost boje o získání palebné převahy a vzdušné nadvlády spočívá v tom, že nepřítel nebude schopen zahájit útočnou operaci, nebo ji dokončit a splnit její cíle, ztratí-li palebnou převahu a vzdušnou nadvládu.

Proto k tomuto úkolu musíme plánovat maximální možné úsilí letectva i za cenu, že nebudou splněny jiné, byť důležité úkoly.

Podpora vojsk bude spočívat v ničení vojsk nepřítele, zejména v blízkosti linie fronty. Její těžiště by mělo ležet za čarou dostřelu vlastního dělostřelectva I když všechny úkoly, které letectvo v obranné operaci plní, jsou uskutečňovány ve prospěch pozemních vojsk, přece jen pod pojmem podpory vojsk je nutné vidět přímou činnost proti taktickým cílům, které ovlivňují vševojskový boj.

Protože v obraně bude k podpoře vojsk vyčleňováno poměrně malé úsilí, musíme zvláště pečlivě vybírat cíle pro letectvo. Bude-li obranná operace vedena pouze v pásmu jedné vševojskové armády, může se v její prospěch vyčleňovat odpovídající úsilí letectva s tím, že o jeho použití bude rozhodovat velitel vševojskové armády.

Podpora vojsk při protiztečích a protiúderch bude uskutečňována stejným způsobem a podle stejných zásad jako je tomu při útoku.

Účast letectva v protiúderu bude spočívat ve vytvoření vhodných podmínek pro pozemní vojska k protiúderu a v podpoře vojsk v jeho průběhu. Před protiúderem musíme získat alespoň místní palebnou převahu a vzdušnou nadvládu. Takovouto situaci lze vytvořit dlouhodobější systematickou bojovou činností letectva a raketového vojska. Hlavní úkoly letectva při přípravě budou spočívat v získávání zpráv o situaci nepřítele na směru protiúderu a ve spolehlivé protivzdušné obraně protiúderného uskupení v prostorech soustředění, při přesunech na čáru zasazení a době zasazení. Před zahájením protiúderu je nutný hromadný úder nebo palebná příprava, které se letectvo zúčastní maximálně možným bojovým úsilím.

Podpora vojsk, která se zúčastní protiúderu, bude soustředěna na hlavní palebné prostředky nepřítele a ta pozemní vojska nepřítele, která by mohla ohrozit splnění cílů protivníka.

Při protiúderu můžeme použít vzdušné výsadky k ovládnutí důležitých prostorů a objektů; jejich přeprava, zabezpečení vysazení a podpora boje budou další důležité úkoly letectva.

Boj se vzdušnými výsadky nepřítele začíná od zjištění příznaků k uskutečnění výsadku. Podaří-li se odhalit tyto příznaky, je nejvýhodnější ničit výsadky na letištích v době nakládání. Tento úkol bude však velmi složitý a při přípravě operačního výsadku i nemožný z hlediska doletu vlastního letectva. Také ne vždy se podaří zjistit přípravy uskutečnění výsadku a určit místa nakládání. Proto je nutné počítat s tím, že vzdušné výsadky budeme ničit za letu, při vysazování, případně ihned po vysazení. Předpokladem takové

bojové činnosti letectva bude nedovolit nepříteli, aby získal vzdušnou nadvládu, nebo pokud jí bude mít, nedovolit mu, aby těsně před uskutečněním výsadku si ji ještě více upevnil. Proto musíme počítat s tím, že od okamžiku přeletu linie fronty výsadkem musí dojít k velkému soustředění vlastního letectva ve vzduchu na trati letu výsadku a v prostoru vysazení. Boje se vzdušným výsadkem za letu se kromě stíhacího letectva musí zúčastnit i ostatní druhy letectva, především stíhací bombardovací, případně průzkumné, které jsou schopny vést vzdušný boj. Nejkritičtější okamžik pro výsadek je období vysazování nebo přistávání výsadku (jde-li o výsadek přistávací). V této době přechází stíhací bombardovací letectvo k ničení výsadku na zemi s cílem nedovolit organizované vysazení a soustředění výsadkových jednotek a útvarů. Zahájí-li výsadek bojovou činnost, přechází letectvo na podporu pozemních vojsk, která jsou proti výsadku zasazena.

Boj s výsadky nepřítel vyžaduje velké úsilí vlastního letectva, zejména proto, že nepřítel použije k zabezpečení výsadku značné síly. Vlastní letectvo bude muset uskutečnit zpravidla více než 1 vzlet na letoun. Podle druhu výsadku, hloubky vysazení, způsobu výsadku můžeme počítat s 1—3 vzlety u stíhacího letectva, 1—2 vzlety stíhacího bombardovacího letectva a 1 vzletem průzkumného letectva.

K boji se vzdušnými výsadky musí být vždy připravena dostatečná záloha stíhacího a stíhacího bombardovacího letectva.

Vzdušný průzkum představuje jeden z nejdůležitějších úkolů frontového letectva. Vzdušný průzkum v obranné operaci musí získat takové zprávy o nepříteli, abychom z nich, společně s jinými zdroji zpráv, mohli vyhodnotit zámysl nepřítel, zejména bude-li připravovat útočnou operaci, směr hlavního úderu, sestavu vojsk nepřítel a předpokládaný čas zahájení útočné operace.

Při vzdušném průzkumu jednotlivých objektů bude těžiště vzdušného průzkumu soustředěno na zjišťování a sledování prostředků raketového jaderného napadení, rozmístění letectva, prostředků PVO, zejména PLŘS a hlavní uskupení pozemních vojsk.

Cílem tohoto průzkumu bude především získat potřebné údaje k činnosti vlastních úderných prostředků, tj. raketového vojska a letectva.

Průzkumné letectvo bude v obraně často plnit úkoly za velmi obtížné situace, v podmínkách vzdušné nadvlády nepřítel. Proto bude využívat ke splnění úkolů hromadných vzletů ostatních druhů letectva. V některých kritických fázích obranné operace a na rozhodujících směrech bude nutné organizovat násilný vzdušný průzkum s překonáváním vzdušné nadvlády a PVO nepřítel v rozhodujících prostorech.

Ke sledování vojsk protivníka v přífrontovém pásmu bude zpravidla organizován vzdušný průzkum z vlastního území, který může být uskutečněn jak fotografickým průzkumem průzkumného letectva, tak vizuálním průzkumem vojskového letectva.

Radiotechnický vzdušný průzkum musí zabezpečit včasné zjištění radiotechnických prostředků nepřítel a prostředků radiotechnického rušení.

Úkolem vzdušné přepravy v obranné operaci bude především zabezpečit rychlý manévr vojsky a soustředění nebo doplnění materiálu. V obranné operaci budeme vzdušné výsadky používat jen ve výjimečných případech a to zpravidla v souvislosti s protiztečemi a protiúderem. S výhodou však můžeme dopravní a vrtulníkové letectvo použít ke vzdušné přepravě záloh na ohrožené

směry a prostory a to především záloh protitankových, ženijních a chemických. Na vzdušnou přepravu materiálu nebudou v obranné operaci tak vysoké nároky jako tomu je v útočné operaci. I v obranné operaci však mohou vzniknout situace, kdy požadavky na vzdušnou přepravu budou vysoké a náročné. K takovým případům může dojít při zásobování vojsk v obklíčení nebo při rozrušení některých důležitých komunikačních center. Přísun materiálu k frontě vzdušnou cestou bude zpravidla spojován s odsunem raněných. Důležitý a složitý úkol při přepravě vojsk vzduchem bude také odsun vojsk vzdušnou cestou z prostorů obklíčení.

Úkoly frontového letectva v obranné operaci bude na jedné straně ovlivňovat, kromě již uvedených podmínek, také *složení letecké armády*, na druhé straně budou cíle obranné operace ovlivňovat i složení letecké armády.

Bude-li mít front ve svém složení 3—4 vševojskové armády a obrannou operaci povede jen část sil frontu (např. jedna vševojsková armáda), zatím co hlavní síly frontu povedou útočnou operaci, nebo přejde-li celý front do obranné operace na krátké období s cílem pokračovat v útočné operaci, může mít letecká armáda ve svém složení:

Druh letectva	Divizí	Počet pluků	Letounů
Stíhací	1—2	3—6	108—216
Stíhací bombardovací	2—3	6—9	216—324
Bombardovací		1—2	27—54
Průzkumné		1—2	45—72
Dopravní výsadkové	1	3	99
Speciální		2	56
Celkem	4—6	16—24	551—821

Povede-li obrannou operaci celý front po delší období, ať již na začátku války, po ukončení útočné operace nebo při přechodu do obrany v průběhu útočné operace, může být letecká armáda podstatně slabší.

Kromě celkových počtů letounů může mít na složení letecké armády v obranné operaci podstatný vliv použití prostředků ničení, zejména jaderných zbraní. Bude-li v obranné operaci použito jaderných zbraní, je možné, aby letecká armáda byla z hlediska svého složení slabší, protože údernou sílu letectva lze nahradit přidělením většího počtu jaderných zbraní, tj. jaderných pum. Kromě toho budou údernou sílu frontu nebo armády v obraně tvořit také raketová vojska. V obranné operaci bez použití jaderných zbraní bude údernou silou zejména proti cílům v operační hloubce, pouze frontové letectvo.

Složení letecké armády i podmínky, za nichž bude obranná operace vedena, podstatně ovlivní *bojové úsilí jednotlivých druhů letectva*. Bojové úsilí letectva musí odpovídat cílům obranné operace a i když musí zabezpečit splnění hlavních úkolů, může se dost podstatně lišit od úsilí, které bývá stanoveno pro útočnou operaci. Hlavní důvody pro nižší bojové úsilí mohou vyplývat z toho, že: — budou ničeny jen rozhodující cíle nepřítele a to především ty, které zabrání nepříтели vést úspěšnou útočnou operaci; — v obranné operaci půjde o to, zachovat maximum sil a prostředků letectva zejména na období přechodu do útočné operace a k jejímu průběhu (bude-li přechod do útočné operace plánován);

— frontové letectvo nebude mít z jakéhokoli důvodu dostatek hlavních druhů materiálních prostředků k zabezpečení bojové činnosti (LPH, letecká munice a pumy atd.).

V obranné operaci lze kalkulovat s tímto bojovým úsilím pro jednotlivé druhy letectva:

Druh letectva	Bojové úsilí na letoun		
	denně	týdenní	měsíční
Stíhací	do 3	15—20	50—60
Stíhací bombardovací	do 2	12—14	35—45
Průzkumné	1—1,5	7—10	30—40
Dopravní výsadkové	1—2	7—12	25—30
Speciální	1—2	7—12	30—40

Při uvedeném možném složení letecké armády ve frontové obranné operaci mohou jednotlivé druhy letectva uskutečnit celkem tento počet letounových vzletů:

Druh letectva	Počet vzletů	
	za den	za týden
Stíhací	315	1500—1900
Stíhací bombardovací	210—280	1200—1800
Průzkumné	40—120	230—600
Dopravní výsadkové	95—180	650—1200
Speciální	50—90	330—620
Celkem	710—985	3910—6120

V některých případech, zejména v některých rozhodujících a kritických fázích obranné operace nelze vyloučit úsilí letectva podstatně vyšší i maximální. V takovém případě můžeme počítat s úsilím 3—4 vzlety na letoun u stíhacího a stíhacího bombardovacího letectva a 2—3 vzlety na letoun u průzkumného letectva.

Na bojovém úsilí letectva a použitých prostředcích ničení, zejména na tom, zda budou použity jaderné zbraně či nikoliv, závisí bojové možnosti frontového letectva.

Při vedení obranné operace bez jaderných zbraní a při úsilí, které je uvedeno v tabulce, lze počítat s těmito bojovými možnostmi:

Z 1500—1900 letounových vzletů stíhacího letectva je možné předpokládat, že asi 70 % vzletů bude použito k protivzdušné obraně vojsk, zbývajících 30 % na jiné úkoly, např. zabezpečení bojové činnosti jiných druhů letectva, údery proti pozemním cílům atd. Z uvedených 70 % vzletů pro protivzdušnou obranu je možné počítat, že asi u 30 % vzletů, tj. u 315—400 letounových vzletů dojde ke střetnutí se vzdušnými cíli. Zbývající vzlety v rámci protivzdušné obrany budou vyčerpány na vzlety při úkolech přehrazování a to jak na linii fronty, tak při obraně vojsk nebo u nichž z jakéhokoli důvodu nedojde k střetnutí se vzdušnými cíli nepřítele. Těmito 315—400 letounovými vzlety lze ničit 105—133 letounů nepřítele. I když se zdá procento přímých střetnutí stíhacího letectva poměrně nízké, je nutné brát v úvahu zejména taktiku bojové činnosti letectva nepřítele, tj. velké množství nízkoleťících cílů a hromadná činnost letectva nepřítele v malých skupinách, při níž budou omezené možnosti navedení (z hlediska celkové kapacity naváděcích prostředků).

U stíhacího bombardovacího letectva můžeme počítat s tím, že 90 % všech vzletů bude použito k ničení pozemních cílů. Pouze 10 % může být použito k úkolům jiným, jako je protivzdušná obrana, vzdušný průzkum, osvětlování bojiště. Těchto 90 % vzletů stíhacího bombardovacího letectva představuje 1080—1620 letounových vzletů. Nebudou-li použity jaderné zbraně, je možné tímto úsilím dosáhnout těchto orientačních výsledků při ničení, umlčení nebo vyřazení typických cílů:

Zničení 2 skupin (oddílů) ŘS PE	40
Zničení 3 oddílů ŘS SE	60
Zničení 4—6 oddílů HJ	60—90
Zničení 3—5 oddílů PLŘS HAWK	90—150
Vyřazení 4—6 letišť se zničením 10—15 letounů na letišti	160—240
Vyřazení 2—3 VS sboru nebo armády	80—120
Zničení (vyřazení) 15—25 radiolokátorů	50—80
Zničení 15—25 děl. baterií	120—180
Zničení 7—11 mechanizovaných praporů	420—660
Celkem:	1080—1620

Tyto bojové možnosti stíhacího bombardovacího letectva s použitím konvenčních bojových prostředků je možné zvýšit použitím chemických prostředků.

Při bojové činnosti s použitím jaderných zbraní se bojové možnosti stíhacího bombardovacího letectva podstatně zvyšují a budou záviset na počtech a rážích jaderných pum.

Průzkumné letectvo je schopno úsilím 230—600 letounových vzletů provést průzkum:

- 12—20 baterií PLŘS HAWK
- 40—60 prostorů rozmístění ZHN
- 10—20 letišť
- 5 000—15 000 km komunikací
- 10—20 prostorů soustředění vojsk
- 30—60 prostorů rozmístění radiolokátorů a naváděcích stanovišť
- 50—100 různých malorozměrných objektů
- 300—1 800 km² bojiště.

Dopravní výsadkové letectvo může 650—1 200 letounovými vzlety přepravit 800—1 500 t materiálu a 3 000—5 000 osob.

Operační sestavu letecké armády musíme volit v soulase s cílem obranné operace a musí zabezpečit bojovou činnost frontového letectva především z hlediska doletu jednotlivých typů letounů. Rozmístění operačních letišť, zvláště předpokládá-li se dlouhodobější obrana, bývá zpravidla ve větší hloubce od linie fronty, a to především proto, aby letectvo bylo maximálně chráněno před údery nepřátelského letectva a operačně taktických a operačních raket. Operační letiště stíhacího, stíhacího bombardovacího a průzkumného letectva nebudou zpravidla blíže než 80 km—100 km od linie fronty. V některých případech a to zvláště bude-li nutné zabezpečit pro některé úkoly zvýšený dolet, je možné počítat se zřízením předsunutých letišť ve vzdálenosti 30—50 km od linie fronty.

Při volbě operační sestavy letectva pro obrannou operaci je zvlášť důležité vycházet ze zámyslu a předpokládaného průběhu obranné operace. Zvláštní pozornost je nutné věnovat zejména otázce přípravy letišť v týlu tak, aby mohl včas být uskutečněn letištní manévra od linie fronty do hloubky vlastní obrany,

zejména na možných hlavních směrech nepřátelského útoku. Rovněž včas musí být připraven letištní manévry a přemístění leteckých pluků k linii fronty na směrech plánovaných vlastních protiúderů.

Při dlouhodobějším vedení obrany bude nutné uskutečňovat častější letištní manévry leteckými pluky tak, aby letecké pluky nebyly na těchže letištích dlouhou dobu (několik dní) a nebyly vystaveny opakovaným úderům prostředků vzdušného napadení nepřítele.

Organizaci a plánování bojové činnosti frontového letectva v obranné operaci uskutečňujeme na základě rozhodnutí a operační směrnice velitele fronty. Hlavní zvláštností organizace a plánování bojové činnosti letecké armády budou především v tom, že musí být připraveno několik variant bojové činnosti letectva podle možného předpokládaného vývoje situace. Vývoj situace bude ovlivněn nepřítelem, který bude mít iniciativu, zvláště provede-li útočnou operaci. Při plánování bojové činnosti musíme počítat s větším úsilím letectva v záloze velitele fronty a velitele letecké armády, aby bylo možné okamžitě řešit neředvídané situace.

Na stupni letecké armády se pro obrannou operaci zpravidla zpracovává:

- rozhodnutí velitele letecké armády
- plán bojové činnosti letectva v obraně
- plán účasti letectva v protipřipravě
- plány hromadných akcí letectva (např. k vybojování palebné převahy a vzdušné nadvlády, k zabezpečení protiúderu atd.)
- plán boje se vzdušnými výsady nepřítele
- plán letištního manévru
- plán vzdušného průzkumu
- plán spojení a radiotechnického zabezpečení
- plán letovodského zabezpečení
- plán boje s radioelektronickými prostředky nepřítele
- plán operačního maskování
- plán organizace týlu
- plán součinnosti se vševojskovými armádami, APVOS a sousedními leteckými armádami
- bojové rozkazy, bojová nařízení a odborná nařízení pro svazky a útvary letecké armády.

Všechny plány, přestože jsou zpracovány ve variantách, upřesňujeme na základě vývoje situace a včas připravujeme potřebná opatření pro bojovou činnost svazků a útvarů. Tato činnost je v obranné operaci složitější, zejména proto, že bude obtížnější předpokládat činnost nepřítele.

Vedení obranné operace si vyžádá zvláštnosti v jednotlivých druzích zabezpečení bojové činnosti. Nejmarkantnější se tyto změny projeví v letištně ženijním zabezpečení a v zásobování letectva hlavními druhy materiálu.

V letištně ženijním zabezpečení bude hlavní těžiště spočívat ve vybudování letišť v hloubce vlastní obrany a ve výstavbě nových letišť k zabezpečení rozptylu letectva a častějších změn v jeho sestavě. Značné síly si vyžádá obnova letišť po úderech nepřátelského letectva. Důležitá budou opatření ke zničení vlastních letišť, pro případ opuštění letišť s cílem znemožnit nepříteři jejich využití.

V obranné operaci, zvláště budeme-li předpokládat její delší trvání, bude nutné vybudovat maximálně možný počet klamných letišť. Klamná letiště s dal-

šími opatřeními, především častějšími změnami v rozmístění leteckých pluků, jsou velmi účinným opatřením ke snížení ztrát vlastního letectva. Počet klamných letišť bude záviset na řadě okolností. Za střední normu je možné považovat vybudování jednoho klamného letiště na jeden letecký pluk, tedy u celé LA 12—24 klamných letišť.

Zásobování letectva hlavními druhy materiálu bude proti útočné operaci jednodušší. Nižší bude spotřeba hlavních druhů materiálu (LPM, letecké munice, přídavné nádrže atd.) a odpadnou přesuny tohoto materiálu na velké vzdálenosti za útočícími vojsky. Je však nutné počítat s větším rozrušením komunikační sítě a s vytvořením zásob na větším počtu letišť, resp. na všech letištích, která mohou letecké pluky v rámci letištního manévru kdykoli obsadit. V závislosti na trvání a zámyslech obranné operace se budou zásoby hlavních druhů materiálu soustřeďovat v hloubce obrany, nebo budeme-li předpokládat přechod do protiútočiny, budou i zásoby přisunovány blíže k frontě.

V ostatních druzích bojového zabezpečení, i když budou zákonitě uskutečňovány v souladu se zámyslem vedení obrany, nebudou proti útočné operaci v jejich praktické realizaci podstatné změny.

Organizace velení frontovému letectvu v obranné operaci je usnadněno především tím, že se méně často mění místa velení LA. Pokud ke změnám míst velení dochází směrem od linie fronty, je možné použít předem připravená velitelská stanoviště s vybudovaným spojením. Velení všem druhům letectva se uskutečňuje z VS letecké armády. Vzdušné cíle pro stíhací leteckou divizi se přidělují z VS PVO F, kde je zástupce velitele LA.

Letecká armáda rozvíjí pro velení VS, ve vzdálenosti 100—150 km a ZVS ve vzdálenosti 150—200 km od linie fronty. ZVS leteckých divizí se rozmisťují v letištních uzlech divizí, zpravidla v blízkosti jednoho z pluků divize. VS leteckých pluků jsou umístěna v prostoru operačního letiště pluku mimo zónu ohrožení, tj. ve vzdálenosti 3—5 km od vzletové a přistávací dráhy.

K velení letounů ve vzduchu rozvíjí stíhací letecká divize 3—4 navigační stanoviště a 2—3 předsunutá navigační stanoviště. K navedení na pozemní cíle rozvíjí každá stíhací bombardovací letecká divize 1—2 navigační stanoviště na pozemní cíle.

Organizace součinnosti se zabezpečuje, kromě připravených plánů, vysláním součinnostních orgánů LA. Letecká armáda zpravidla vysílá:

- na VS frontu - představitele LA k zabezpečení součinnosti s druhy vojsk frontu
- na VS PVO frontu - zástupce velitele LA se skupinou pro velení stíhacímu letectvu
- na VS vševojskových armád - letecké operační skupiny
- na VS sousední letecké armády - styčného důstojníka.

K prvosledovým divizím se podle situace vysílají styční důstojníci od útvarů stíhacího bombardovacího letectva.

Úkolem všech součinnostních orgánů letecké armády je sladit činnost letectva s daným stupněm velení pozemních vojsk, PVOS a leteckými sousedy, předávat vzájemné informace a požadavky mezi součinnostními veliteli a štáby.

Při tom je nutné na všech stupních velení brát v úvahu, že o použití letectva v obraně rozhoduje zásadně velitel frontu a velitel letecké armády a že nesmí být rušena zásada jeho přísně centralizovaného použití.

Centralizace a decentralizace velení v PVOS

Řešení některých metodik práce štábů a rozborová činnost výsledků cvičné bojové činnosti nás často staví před problém nejednotného chápání pojmu velení zvláště v otázce kategorií „centralizované a decentralizované velení“.

Ve vojenských vědeckých kruzích probíhá dosud neuzavřená diskuse o rozdílnosti nebo shodnosti pojmů velení a řízení bojové činnosti vojsk, což pro praxi nemá podstatný význam, takže zde můžeme pro zjednodušení chápání těchto pojmů položit mezi ně rovnítko. Vycházím ze dvou významných stránek velení:

1. Velení jako systém, který je souhrnem konkrétních orgánů, normativů, metod a technických prostředků velení.

2. Velení jako činnost, což je řízení realizace programu soustavy ozbrojených sil; sem patří příprava a činnost ozbrojených sil při vedení ozbrojeného zápasu.

Pod pojmem „systém“ můžeme vidět množinu částí, které jsou ve vzájemném vztahu dynamického vzájemného účinku.

Potom „velení“ můžeme kategorizovat jako komplexní systém opatření, která jsou zaměřena na splnění úkolů v nejkratší době, s nejmenší spotřebou sil a prostředků a pokud možno s nejlepšími výsledky (to je však jedna z možných formulací).

Při řešení otázky centralizace a decentralizace velení můžeme tedy vycházet z daného systému velení jako základny a proces velení se stává nadstavbou.

Dále je nutné vyjasnit si ještě pojem „stupeň řízení“. Je to úroveň dané organizační hierarchie.

Centralizaci a decentralizaci budeme chápat jako určitou vlastnost dané organizační struktury, tj. systému PVO.

Konečně si musíme ujasnit ještě vztah mezi formální a neformální organizací. Organizační předpisy mohou vyjadřovat jen nejtypičtější jev. Život však zahrnuje řadu odchylek, čímž dochází ke vzniku neformální organizace částečně se lišící od původní formální organi-

zace, konstruované a fungující na základě organizačních předpisů. Na tomto základě pak musíme rozlišovat formální a neformální vztahy. Potom formalizace znamená proces postupného vyjádření cílů a organizace určitých jednotek systému. Účelná formalizace zvyšuje efektivnost působení systému a končí tam, kde by ztížila další jednání, jež nemusí být regulováno předpisy.

Z platných řádů a předpisů otázku centralizace a decentralizace velení v PVOS řeší pouze PVO-1-9 pro stupeň svazku a níže. Operační stupeň v současné době není řešen. Abstrahujeme-li zde obsažené zásady, pak centralizace vyžaduje:

- vytvořit jednotný systém velení,
- řídit všechny podřízené z jednoho místa,
- včas shromáždit a zpracovat průzkumné údaje a uvědomovat,
- jednotně chápat situaci v daném čase a její zobrazení.

K decentralizaci dochází při:

- nenadálém napadení nebo objevení se cílů,
- odrážení velkého počtu malých skupin prostředků vzdušného napadení nepřítelů,
- nedostatečné hloubce RL pole,
- dočasné ztrátě spojení,
- velké vzdálenosti samostatných útvarů,
- náhlých změnách situace a boji proti nízkoletícím cílům.

I když do určité míry abstrahované zásady jsou pro nás přijatelnější než citace předpisu, přesto ani v tomto znění nejsou zcela přijatelné, a proto vedou k nejasnostem v chápání centralizovaného a decentralizovaného velení.

Pokusím se nastínit alespoň hrubý jejich rozbor.

„Vytvořit jednotný systém velení“ je nezbytná podmínka pro centralizované velení. Avšak již pokračování této věty „... z hlavních a záložních velitelských a naváděcích stanovišť“ může vyvolat v čtenáři pocit určitého omezení na organizaci a metody práce, zatím co systém velení obsahuje ještě orgány velení, technické

prostředky, řízené objekty a spojovací prostředky.

„Řídit všechny podřízené svazky a útvary z jednoho místa – VS svazku PVOS“ je správná zásada, avšak nesmí být chápána, že tímto je vyloučena jakákoliv řídicí informace z nižších stupňů velení.

Řízení – velení na každém jednotlivém velitelském stupni musíme vidět v prostoru a čase, v obecnosti a konkrétnosti, určitosti a neurčitosti.

Vyjádříme-li činnost jednotlivého řídicího stupně jako postupnou sérii základních cyklů z nichž každý obsahuje 3 navzájem svázané procesy, tj.

- obdržení informace (zprávy vyžadující rozhodnutí),
- zpracování uvnitř daného orgánu řízení,
- stanovení úkolu objektu řízení a jeho doručení vykonavateli,

pak činnost řízeného orgánu, vyvolaná stanovením úkolu, tento cyklus uzavírá.

Množství informací, kvantitativní charakter rozhodnutí a stav neurčitosti určují, že základní řídicí cykly probíhají i na jednotlivém řídicím stupni v různých rovinách, vytvářejí řetězec nižšího a vyššího řádu, co do času a obsahu. Jeden řídicí stupeň není s to řídit celý složitý dynamický proces ozbrojeného boje, nýbrž deleguje určité pravomoci.

Jde o to, abychom dodržovali zásadu jednotného řízení, kterou můžeme formulovat jako požadavek, aby každý podřízený dostával v každé konkrétní otázce pouze jednosměrné příkazy a podléhal z daného hlediska jednoznačnému působení systému směrnych podnětů. Toto je možné i při vícenásobné podřízenosti, pokud mají všichni nadřízení shodné cíle a dbají, aby jejich rozkazy nevyvolávaly u společných podřízených rozpory. Typickým příkazem takového řízení bude velení vyděleným součinnostním silám a prostředkům.

„Včas shromažďovat a zpracovávat průzkumné údaje o vzdušném nepříteli a uvědomovat podřízená vojska“ je dobrá zásada, avšak podle mého názoru ne limitující pro centralizované velení, protože pojem včasnosti je natolik obecný, že nezaručuje jednotné pochopení a z každého hlediska znamená různou veličinu. Např.: Pojato z hlediska technických prostředků znamená limit na hranicích takticko-technických dat prostředků, který však nezabezpečuje zhusta splnění kritických časů pro systém řízení aktivních prostředků PVO.

Konečně „jednotně chápat vzdušnou situaci v daném čase a zobrazit ji jak na velitelském stanovišti svazku PVOS, tak i na VS svazků a útvarů druhů vojsk“ není podle mého názoru ani limitující, ani v plném slova smyslu realizovatelná podmínka, poněvadž nebere v úvahu rozdíly v organizačním a technickém vybavení a konečně i v metodách práce. Správná je po- tud, pokud je chápána jen jako jakékoliv, třeba

technicky odlišné zobrazení vzdušných cílů v jednom místě, čase a charakteristice na těchto různých místech velení a navedení.

Ještě složitější je pochopit zásady decentralizace. Zde uvedené zásady by znamenaly, že potřeba decentralizace vzniká v podmínkách PVOS při bojové činnosti vždy. Vždyt nenadálé napadení je základní variantou naší přípravy, nenadálálost objevení cílů na přístupu vzhledem k terénním podmínkám teritoria lze předpokládat vždy, rovněž při každém hromadném úderu počítáme s velkým množstvím malých skupin, jsme v pohraničním prostoru a máme nedostatečnou hloubku radiolokačního pole. Dočasnou ztrátu spojení můžeme očekávat při každém jaderném úderu a předpokládáme, že v našem prostoru budou létat cíle převážně na malých výškách.

Na druhé straně platí, že centralizace velení nám zvyšuje efektivnost použití sil a prostředků PVO.

Vzniklá rozpornost je řešitelná.

V první řadě je nutné vidět, že ustanovení předpisu nejsou dogma.

Pro ilustraci uvedu řešení NATO, i když struktura jejich PVO je rozdílná.

Američtí odborníci předvídají pro řízení PVO v přifrontovém pásmu tři varianty:

- centralizované řízení,
- decentralizované řízení,
- autonomní řízení.

Při centralizovaném řízení koordinuje veškerou činnost prostředků PVO operační středisko obvodu PVO. Střediska a stanoviště řízení a uvědomování druhů vojsk PVO předávají rozkazy na letiště SL a na VS plro, navádějí SL na vzdušné cíle, shromažďují a zpracovávají údaje o vzdušné situaci.

Při decentralizovaném řízení je základní úloha položena na střediska řízení a uvědomování jednotlivých skupin nebo útvarů druhů vojsk PVO. V tomto případě se rozpracovávají a předávají včas směrnice a nařízení k bojovému použití sil a prostředků PVO k určení cílů, jejich rozdělení a ničení. Decentralizované řízení se používá při silném radiotechnickém rušení, při boji se vzdušnými cíli, letícími na malých výškách, kdy včasné uvědomování je nemožné, při činnosti v terénu (hory, údolí ap.), který znesnadňuje nebo vůbec znemožňuje centralizované velení silám a prostředkům PVO a též k zabezpečení ochrany pozemních vojsk na pochodu.

Autonomní řízení předpokládá přenesení všech pravomocí jednotlivým radiolokačním stanovištím řízení a uvědomování, jednotkám SL PVO, plro LPRS samostatně (autonomně) zjišťovat, identifikovat a ničit vzdušné cíle.

Z toho vyplývá, že přes zavedení poloautomatických systémů (např. na středoevropském válčistí systém 412L u 4.STLV) nepočítají s možností udržet centralizované řízení v rozhodujících fázích hromadných úderů

protivníka a mají vyřešenou otázku nejen stanovení místa a úlohy každého stupně řízení obecně, nýbrž konkrétně pro předpokládaný vývoj vzdušné situace.

Podle názoru sovětských autorů se mění poměr centralizovaného a decentralizovaného vedení vojskům PVO ve velkém rozsahu, především v souvislosti s možnostmi průzkumu seskupení vojsk a vzdušných náletů nepřítelů i s používanými technickými prostředky vedení a spojení. Převládá-li v systému PVO kruhové uskupení s možnostmi radiolokačního pozorování protivníka v dostatečné hloubce, pak dominující úlohu má centralizované vedení, které se uskutečňuje v rozsáhlém prostoru. Má-li systém PVO objektový charakter a nemá-li dostatečnou hloubku radiolokačního průzkumu, pak se vedení v PVO organizuje na základě decentralizace. Úloha decentralizace vedení dále vzrůstá s dynamičností charakteru bojové činnosti a při případné izolaci jednotlivých uskupení PVO. V těchto případech je nutné soustředit základní funkce vedení za bojové činnosti na taktické úrovni, určit velitele úseku až do velitelů jednotek s pravomocí samostatně vést bojovou činnost (volba, určení cílů, přenosu palby na nové cíle apod.).

Podle obecných zásad teorie organizace je problém centralizace a decentralizace v podstatě problémem rozmístění pravomocí rozhodovat. Řešit rozpornost centralizace – decentralizace znamená vytvořit určitý optimalizační proces výběru prvků centralizace a decentralizace pro dané konkrétní podmínky systému.

Mám za to, že v našich podmínkách můžeme zůstat u dosud zavedených pojmů centralizovaného a decentralizovaného řízení (vedení), avšak je nutné přesně vymezit pro ně limitující podmínky a v dalších pak vymezit pravomoci pro jednotlivé stupně vedení pro základní epizody vzdušné a pozemní situace v jednotném systému PVO ČSSR. Přitom musíme brát v úvahu, že oba tyto pojmy nejsou přesně kategorizovány a mají v literatuře řadu navzájem odlišných významů, a to nejen pro oblast řízení a organizace.

Lidská myšlenková schopnost v daném čase nemůže spojit s daným úsilím více než určitý počet rozhodnutí o daném stupni obtížnosti a složitosti. Umožníme-li danému stupni organizace povinnost přijímat větší počet rozhodnutí určitého druhu (byť podrobnějších), musíme příslušné zvětšit obsazení dané instance. Dále to znamená zvýšit v dané instanci počet stupňů řízení a přesunout v ní rozhodnutí dolů, čili její decentralizaci z hlediska stupňů řízení. To často vede ke klamnému zdání, že centralizujeme-li z hlediska hierarchie instance nějaký rozsah rozhodnutí, abychom soustředili rozhodnutí daného druhu v rukou lidí, k nimž máme větší důvěru pro jejich charakter a znalosti, ani si neuvědomujeme, že se mění pouze

instance a nikoliv kvalifikace lidí, kteří rozhodují. Překračuje-li počet rozhodnutí, která vzhledem k formální organizaci musí velitel v daném časovém úseku učinit, jeho možnosti, znamená to z počátku snížení stupně správnosti rozhodnutí, zpožděvaní rozhodnutí a rychle vede k odchylce skutečné, i když neformální organizace od organizace formální. Jisté kategorie rozhodnutí, formálně vyhrazené veliteli, přecházejí neformálně do rozsahu činnosti jiných osob. Tak se může stát, že za vyššího velitele rozhoduje náčelník složky nebo oddělení či skupiny při formálním schválení vyššího velitele a tudíž dochází jen k centralizaci odpovědnosti a ne řízení, protože rovina decentralizace probíhá nejen úrovní instancí, ale i uvnitř nich a v daném případě může rozhodnutí přijímat i osoba méně připravená než je přímo podřízený velitel.

Na druhé straně může docházet k neformální centralizaci, kdy podřízený velitel např. ve snaze vyhnout se odpovědnosti požaduje u nadřízeného neoficiální souhlas.

Je tedy nutné rozlišovat formální a neformální centralizaci a decentralizaci.

Základním požadavkem správného rozmístování rozsahu činnosti je, aby se co nej přesněji kryl věcný rozsah povinností, odpovědností a pravomocí.

Požadavky posilování účinnosti řízení zpravidla vyžadují současnou podporu dvou zdánlivě rozporných tendencí: prohloubení decentralizace v oblasti běžných rozhodnutí a rozšíření centralizace v oblasti obecných a základních směrnic činnosti. S tím je možné spojit i koncepci decentralizace rozhodnutí, realizovaných nepřímo pomocí podnětů. Příkladem těchto rozhodnutí mohou být: „Zničit cíl...“ oproti „třížít PVO položit...“.

Automatizace, použití matematických strojů, rozvoj techniky operačních výzkumů, účinnější komunikační prostředky vyvolávají trend ke zvyšování centralizace. Avšak ani perspektivní vybudování automatizovaného systému vedení nám nezajistí plnou odolnost centralizovaného systému vedení jako jediného systému a decentralizovaný systém zde vždy bude sloužit jako záloha. Proto je nutné věnovat pozornost a rozpracovávat oba systémy souběžně.

Teorie organizace a řízení zatím odhalila tři základní kritéria pro poměr mezi centralizací a decentralizací řízení.

Kritérium vhodnosti, které je založeno na delegování rozhodovacích pravomocí na ten stupeň, na němž je největší pravděpodobnost, že zde budou nejlépe sloužit celkovým cílům, vyjádřeným centrálním plánem.

Kritérium odpovědnosti, které vyžaduje, aby souhrn na sobě závislých rozhodnutí, delegovaných na daný stupeň, byl dostatečně široký, aby bylo možné hodnotit jejich pozitivní nebo negativní charakter vzhledem k cílům, vyjádřeným v centrálním plánu.

Kritérium času, které říká, že čas potřebný na předání informací, jejich přepracování na rozkazy a předání rozkazů ohraničuje možnost funkce dané centralizované organizace. Při jeho překročení přestává organizace fungovat.

Tím můžeme dospět k závěru, že stupeň centralizace je určen maximem znalostí, tj. informací jak průběžných, tak i trvalých. Dále je omezen schopností řešit v daných podmínkách a v daném čase danou otázku tím, kdo nese odpovědnost ne formálně, ale obsahově logicky. Na druhé straně pak, že by neměla být dána pravomoc tomu, kdo rozhodnutím dané otázky bezprostředně ovlivňuje úspěch nejen toho organizačního prvku, který řídí, ale i toho paralelního prvku, za nějž nezodpovídá. Z toho vyplývá, že centralizace a decentralizace by neměla být jednou stanovené a pevné funkční schéma, nýbrž dynamický proměnný vztah pro jednotlivé varianty podmínek řízení a vedení bojové činnosti.

Z rozboru subjektivních podmínek pro decentralizaci vyplývá, že mezi nejdůležitější patří u podřízených:

- potřeba nezávislosti,
- ochota nést odpovědnost a přijímat na sebe jednoznačné příkazy,
- zájem a vědomí důležitosti problému,
- pochopení zámyslu a cílů představeného a ztotožnění se s nimi,
- existence znalostí a zkušeností,
- očekávání účasti na rozhodování.

Zvláště poslední činitel vyvolává potřebu rozpracovat metodické varianty kompetence řízení alespoň pro nejdůležitější fáze bojové činnosti, jako je

- odražení hromadných úderů, především prvního a překvapivého a i bez použití jaderných zbraní,
- likvidace následků napadení,
- obnova narušeného systému,
- změna úkolu.

Přitom musíme mít na paměti, že každá centralizace přes všechny své přednosti se stává alespoň do určité míry brzdou iniciativy podřízených. Naproti tomu každá decentralizace přes všechny své přednosti vytváří výhodnější podmínky k převážení místních nebo skupinových zájmů.

Nemalý význam má pak i ta skutečnost, že decentralizace umožňuje řídit větší počet objektů než centralizace, což je zvláště v období narušeného systému velení do značné míry výhodné.

Jedním ze základů ke stanovení jednotlivých pravomocí v systému velení je výpočet operativnosti tohoto systému. Hlavní roli zde hraje výpočet kritického času (T_{krit}) pro velení.

Rozhodující je čas potřebný ke splnění daného úkolu (T_{su}). Zde platí nerovnost:

$$T_{su} \leq T_{krit}$$

T_{krit} je čas od vzniku informace do doby, kdy ještě nejpозději může být úkol splněn.

T_{su} se skládá z času potřebného zbraňovému systému ke zničení vzdušného cíle, manévru nebo jiný úkol, tj. z času činnosti (T_c) a času potřebného na řízení (T_f)

$$T_{su} = T_c + T_f$$

Čas potřebný k činnosti je většinou veličina v dané době konstantní a bývá normalizována. Čas řízení se skládá z času přijetí informace (T_{pi}), času zpracování informace (T_{zi}) a času vydání řídící informace (T_{di}). Při tom čas zpracování informace se dále rozkládá na její vyhodnocení (T_{vi}) a přijetí rozhodnutí (T_n). Všechny tyto procesy probíhají na všech stupních řízení, i když v různém rozsahu. Pro celkové hodnoty je nutné vidět je jako součty těchto hodnot na všech stupních, včetně času spotřebovaného na přenos a úpravu dat v průběhu informačního toku. Proto zde vystupují další veličiny, jako čas potřebný na kódování zpráv (T_k) a jiné veličiny, které jsou vlastní použitým metodikám práce a technickému vybavení systému velení. Jejich veličiny můžeme buď vypočítat nebo změřit. V naší úvaze je zahrneme do celkových součtů základních veličin, které budeme brát od zdroje informace k tomu stupni, který má právo rozhodnout a zpětně z tohoto stupně až k vykonavateli. K rozhodnutí potřebujeme informace jak o nepříteli, tak o vlastních jednotkách i podmínkách činnosti; celková suma průběhu informace je maximální hodnota minimální celkové informace, potřebné k rozhodnutí. Pro úplnost je nutné uvažovat ještě čas rušivých vlivů (T_{rv}), které mohou mít různou hodnotu.

$$T_f = \Sigma T_{pi} + \Sigma T_{zi} + \Sigma T_n + \Sigma T_{di} + T_{rv}$$

Příklad:

Vypočteme čas potřebný pro řízení zásahu slp samostatně proti nízkoleticímu prostředku vzdušného napadení nepřitele ze stěhu ve vzduchu (s použitím náhodně volených hodnot, jen pro názornost) bez rušivých vlivů.

1. Operátor RL zjistí cíl na obrazovce a předá o něm údaje (polohu a čas) na VS rtpr ($T_{pi} = 1''$).

2. Kreslíč VS rtpr zakreslí cíl na planšet malovýškových cílů ($T_z = 6''$).

3. Letovod slp na společném VS slp a rtpr zjistí nový cíl, provede předběžný výpočet k zásahu z nejbližšího obsazeného prostoru přehrazování a navrhne veliteli slp ($T_{vi} = 30''$).

4. Velitel schválí návrh a předá letovodu k navedení ($T_n = 10''$).

5. Letovod zakóduje a předá rozkaz pilotovi ($T_{di} = 15''$).

$$T_i = \Sigma T_{pi} + T_{ri} + T_n + T_{di} = T_{ri} + T_z + T_{vi} + T_n + T_{di} = 1' + 6'' + 30'' + 10'' + 15'' = 2'01''.$$

Podstatně více času potřebujeme již při rozhodování na stratosférický cíl na stupni svazku PVOS bez použití V-1p pro SL bez rušících vlivů.

1. Operátor zjistí cíl na obrazovce a předá na VS RTH ($T_{ri} = 30''$).

2. VS RTH zakreslí cíl a předá na VS rtpr ($T_{rth} = 30''$).

3. VS rtpr zakreslí cíl, vyhodnotí a předá na PIS svazku PVOS ($T_{trpr} = 1'$).

4. PIS svazku PVOS zakreslí cíl, vyhodnotí a předá na planšet všeobecné situace SBV ($T_{pis} = 20''$).

5. Letovod SBV musí počkat na další posílení, provede propočty a hlásí ($T_L = 1'30''$).

6. NSL a NPLRV zhodnotí doklad letovoda a navrhnu veliteli svazku ($T_{ndv} = 20''$).

7. Velitel se rozhodne přidělit slp ($T_n = 10''$).

8. Směrový důstojník předá rozhodnutí slp ($T_{sd} = 30''$).

9. Velitel slp přijme rozkaz a rozhodne o přidělení a předá letce ($T_{slp} = 30''$).

10. Velitel letky přijme rozkaz a rozhodne o startu pilota a vydá rozkaz radiem ($T_{el} = 30''$).

$$\Sigma T_{pi} = T_{ri} + T_{rth} + T_{rtpr} + T_{pis} = 30'' + 30'' + 1' + 20'' = 2'20''$$

$$\Sigma T_{vi} = T_L + T_{ndv} = 1'30'' + 20'' = 1'50''.$$

$$\Sigma T_{di} = T_{sd} + T_{slp} + T_{VL} = 30'' + 30'' + 30'' + 30'' = 1'30''.$$

$$\Sigma T_i = \Sigma T_{pi} + \Sigma T_{vi} + T_n + \Sigma T_{di} = 2'20'' + 1'50'' + 10'' + 1'30'' = 5'50''.$$

Za tuto dobu cíl o rychlosti $V = \mu_1$ uletí zhruba 120 km.

Uvážíme-li dále, že v hromadném úderu prostředků vzdušného napadení nepřítele předpokládáme zhruba frekvenci 6–8 nových cílů za 1 minutu, pak rozhodování o každém vzdušném cíli na stupni svazku PVOS je velmi problematické a vyžaduje jiné řešení. Vždyť v průběhu hromadného úderu bude muset velitel rozhodovat i o jiné věci než přidělování jednotlivých cílů.

Postavme nejdříve za základ centralizace velení dodržování zámyslu vyššího velitele. Předpokládáme, že největší ztráty utrpíme v 1. hromadném úderu prostředků vzdušného napadení nepřítele, které mohou být odhadnuty do 30 %. Přesto, že jsou to značné ztráty, můžeme počítat, že i při různých potížích bude možné v podstatě tento zámysl udržet na dobu celého hromadného úderu. Potom můžeme dojít k závěru, že dostatečnou přípravou můžeme udržet centralizované velení po celou dobu hromadného úderu, i když budou některé pravomoci přeneseny na nižší stupně velení.

Cesty k přípravě a zabezpečení se mohou opírat o tyto metody:

1. Vyšší štáb rozpracuje dostatek variant bojové činnosti, opírajících se o vyhodnocení modelu předpokládaných hromadných úderů prostředků vzdušného napadení nepřítele. Velení se bude opírat v hromadných úderech o vydání krátkého signálu, upřesňujícího plnění té které varianty pro všechny hlavní druhy bojové činnosti.

Tak může být např. vyřešeno skupinové přidělování vzdušných cílů:

1. Varianta – rozdělení prostorů zodpovědnosti v horizontální i vertikální rovině a stanovení úsilí útvarům k čerpání podle vlastního rozhodnutí dlouhodobě.

2. Varianta – určení množství sil a prostředků i jejich úsilí pro útvary na jednotlivé čáry, směry, sektory, prostory a výšky, s konkrétním určením času.

3. a další varianty – vzájemné doplnění jedné nebo obou předchozích variant s bezprostředním přidělováním přesně určených vzdušných cílů velitelem svazku PVOS.

Vypočítáme-li čas na řízení pro druhý příklad na uvedenou 1. variantu, pak jeho velikost bude podstatně menší:

$$T_{pi} = T_{pi} + T_{ri} + (T_{rtpr} : 2) = 30'' + 30'' = 1'30''$$

$$T_{pi} = T_L = 1'30''$$

$$T_{di} = (T_{slp} : 2) + T_{VL} = 15'' + 30'' = 45''$$

$$T_i = T_{pi} + T_{vi} + T_n + T_{di} = 1'30'' + 1'30'' + 10'' + 45'' = 3'55''.$$

Za tuto dobu cíl o $V = \mu_1$ uletí jen 80 km.

Na těchto základech můžeme stanovit limitující podmínky centralizovaného velení takto:

1. Vytvoření jednotného systému velení PVO.

2. Řízení všech podřízených z jednoho místa v rámci stanovené dynamické kompetence.

3. Dodržení jednotného zámyslu všemi stupni velení.

4. Přenášení pravomoci na nižší stupně velení, v závislosti na velikosti kritických časů, podmínkách, znalosti a zkušenosti pro velení.

Přechod k decentralizaci velení pak omezit u nás jen na situaci, kdy podmínky vedení bojové činnosti neumožňují plnit zámysl vyššího velitele a bylo s ním ztraceno jakékoliv spojení.

Nečiním si nárok na jediné možné řešení této otázky. Je diskutabilní a směřuje k objasnění jednoho z dosud nejasných problémů, kde nedostatečná teoretická rozpracovanost nám neumožňuje jednotu názorů, k níž bych chtěl přispět. Vzhledem k rozsahu nemohl jsem zcela rozebrat celou obšírnost problematiky a bylo nutné řadu otázek do určité míry zjednodušit.

SYSTÉM PŘEPRAVNÍCH PŘEKÁŽEK

Předpokládány rozmach operací je principiálně ovlivněn relativně rychlým rozvojem vojenské techniky a operačního umění.

Pohotovost manévru vojsk pohybem, obdobně jako i palbou, závisí na řadě faktorů. Jedním z nich je i charakter a konfigurace válečnických území. K úspěšnému zabezpečování manévru vojsk pohybem je proto nutné znát mj. i komunikační a terénní podmínky válečnických území charakteru a počtu překážek, především vodních.

Procentuální četnost evropských vodních překážek byla informačně uvedena v grafické tabulce článku „Využití vodních cest“ ve VOJENSKÉ MYSLI č. 2/69. Tabele byly některé základní parametry překážek předpokládaného válečnického území uvedeny v jedné z tabulek článku „Manévr ženijními přepravními prostředky a jeho optimální perspektivní zabezpečení“ ve VOJENSKÉ MYSLI č. 1/65.

Cílem tohoto článku je maximálně zevšeobecnit vztahy mezi základními parametry překážek, vyžadujících zasažení ženijní přepravní techniky, vyjádřit je jednoduchými vzorci

a v návaznosti pak případně základní přehlednou tabulkou, kterou bude možné při využití odvozených vzorců dále podle potřeby rozšířit. Stanovené parametry mohou být podkladem k případným rozborům technickým, materiálem technickým, popřípadě i takticko-operačním, organizačním a výzkumným i vývojovým z hlediska ženijních přeprav. Souborem odvozených vztahů vodních i suchých překážek (nazvaných zkráceně „přepravní překážky“ vzhledem k tomu, že způsobují nutnost zasažení ženijních přepravních prostředků k zabezpečení překonání vojsky), jsou vytvořeny podmínky pro specifikaci „ideálního systému přepravních překážek válečnického území“. Ve vztahu k uvedenému odvozenému systému je pak možné vyhodnotit současnou ženijní přepravní techniku z hlediska počtů a úrovně organizačního začlenění i perspektivnosti pro způsoby přeprav za předpokládané bojové činnosti, což může dále vést k návrhu optimální varianty zabezpečení přechodu vojsk přes systém vodních a suchých překážek předpokládaného válečnického území jednotlivými stupni velení.

Ideální systém vodních i suchých překážek evropského válečnického území

Překážky, jako příčinu vzniku a příčinu koncepcí i detailních řešení ženijní přepravní techniky, je nutné rozdělit do kategorií (popř. dále do podskupin) s ohledem na šířku překážky (ve vztahu k délce přemostění), hustotu překážek (četnost výskytu), poměrnou a celkovou délku přemostění, dále pak i vhodnost ke zřizování jednotlivých druhů přepravišť.

Z podrobného hodnocení předpokládaného válečnického území vyplývá určitá zákonitost vztahů šířek překážek a četnosti jejich výskytu. Z porovnání procentuální četnosti překážek odvozené ze vzájemně nezávislých cizích podkladů (viz zmiňovanou již tabulku v článku „Využití vodních cest“) vyplývá relativně vysoká podobnost skladby vodních překážek jednotlivých evropských oblastí, čímž je vytvořena jedna z podmínek ke stanovení ideálního systému přepravních překážek evropského válečnického území jako základu pro všeobecné operačně-taktické

výpočty v souvislosti se zabezpečováním manévru vojsk ženijní přepravní technikou; odtud můžeme odvodit skladbu organizačního začlenění ženijních přepravních prostředků včetně stanovení odpovědnosti jednotlivých stupňů velení za překonávání přepravních překážek jednotlivých kategorií.

Specifikace ideálního systému ženijní přepravních překážek válečnického území není z dostupné literatury známá a proto je možné považovat ji za původní.

Základem ke stanovení ideálního systému přepravních překážek je vzorec (I), udávající četnost výskytu překážek kategorií od 1 m do 100 m odvozené skladby překážek předpokládaného válečnického území při využití tabulek obou uvedených článků. Plnou platnost vzorce (I) prakticky pro 6 nejčastěji se vyskytujících kategorií překážek můžeme za předpokladu určitých nepodstatných nepřesností zevšeobecnit

pro celý rozsah kategorií přepravních překážek, což v podstatě představuje soustavné zdvojnásobování vzdálenosti mezi překážkami nejbližší vyšší kategorie (tj. vztah geometrické řady s kvocientem $q = 2$).

Ve jmenovaném vzorci (I)

$$d_n = 12,5 \cdot 2^{n-1} \quad (\text{km}) \quad (\text{I})$$

značí:

D_n vzájemná vzdálenost překážek n -té kategorie vyjádřená v km,

n označení šířkové kategorie překážek, přičemž

$n = 1$... pro šířkovou kategorii 3–6 m,

$n = 2$... pro šířkovou kategorii 5–10 m,

$n = 3$... pro šířkovou kategorii 10–20 m,

$n = 4$... pro šířkovou kategorii 20–60 m,

$n = 5$... pro šířkovou kategorii 60–100 m,

event. $n = 0$... pro šířkovou subkategorii 1–3 m.

Šířka překážek

K dosažení maximálního výpočtového zjednodušení je použit princip exponenciálního vzorce (I) i ke stanovení nových kategorií překážek, přičemž je jako základ zvolena dosavadní třetí šířková kategorie (odpovídající $n = 3$), tj. šířková kategorie 10–20 m, představující prakticky dosud maximální dosahovaná přeměnění o 1 polí při využití útočných a dopravných mostů (na pevných podporách).

Vzorec vyjadřující uvedenou rekategorizaci má formu

$$B_n = k_n^B \cdot 2^{n-1} \quad (\text{m}) \quad (\text{II})$$

kde B_n ... maximální šířka překážky n -té kategorie vyjádřená v m (jež je současně rozmezím s nejbližší vyšší kategorií a tedy i v podstatě minimální šířkou nejbližší vyšší kategorie přepravních překážek),

k_n^B ... koeficient kategorizace, udávající v podstatě max. šířku první kategorie (označené $n = 1$), tj. první člen geometrické řady představované vzorcem,

n označení šířkové kategorie přepravních překážek a současně proměnný kategorizační koeficient – exponent.

Bude-li základní nezměnná kategorie 10 až 20 m v pořadí čtvrtou kategorií nové ideální kategorizace (tzn. $n = 4$), pak nejnižší ideální kategorií (pro $n = 1$) budou hluboké překážky o šířce 1,25–2,5 m (např. hluboké strouhy s proudící vodou, potoky se strmými břehy ap.), jež jsou pro běžná vozidla i pro většinu bojových vozidel nepřekonatelné, takže $k_n^B =$

$= 2,5$ (III), z čehož $B_n = 2,5 \cdot 2^{n-1}$ v metrech (IV)

Tím vzniká i šířková ideální subkategorie, tj. nulová kategorie (označená $\bar{n} = 0$) o šířce do 1,25 m se strmými stěnami (např. i zákopy), pro běžná vozidla nepřekonatelná, ale pro moderní bojovou techniku, ať již pásovou či čtyřnápřahovou, běžně překonatelná a tedy pro další hodnocení zanedbatelná.

Vzájemná vzdálenost překážek

Vztah mezi maximální šířkou B_n překážkové kategorie a vzájemnou periodickou vzdáleností D_n překážek téže uvažované kategorie můžeme vyjádřit obecným konstantním vztahem

$$D_n = k_B^D \cdot B_n \quad (\text{V})$$

kde k_B^D ... relační koeficient četnosti výskytu šířkové kategorie ženijně přepravních překážek.

Odvozením lze prokázat, že konstantní hodnota relačního koeficientu četnosti je (pro podmínky předpokládaného válčiště)

$$k_B^D = 2,5 \cdot 10^3 \quad (\text{VI})$$

Další kombinací vzorců (V) a (VI) vzniká vztah

$$D_n = 2,5 \cdot B_n \cdot 10^3 \quad (\text{v metrech}) \quad (\text{Va})$$

čili

$$\bar{D}_n = 2,5 \cdot \bar{B}_n \quad (\bar{B}_n \text{ v m; } \bar{D}_n \text{ v km}) \quad (\text{Vb})$$

Recipročně můžeme vyjádřit maximální šířku zvolené kategorie překážek B_n ve vztahu k periodické vzdálenosti překážek téže kategorie D_n formou

$$\bar{B}_n = 0,4 \cdot D_n \cdot 10^{-3} \quad (\text{v metrech}) \quad (\text{XIa})$$

či

$$\bar{B}_n = 0,4 \cdot D_n \quad (\bar{B}_n \text{ v m; } \bar{D}_n \text{ v km}) \quad (\text{XIb})$$

což je v podstatě i současným kritériem opakování výskytu překážky nejvyšší odpovídající kategorie pro danou hloubku válčiště D_n (obecně označenou jako D_v).

Počet překážek

Pro odvozený ideální systém překážek platí dále obecný vztah

$$P_n^{D_v} = D_v \cdot D_n^{-1} \quad (\text{XII})$$

kde $P_n^{D_v}$... počet překážek n -té kategorie připadající na danou hloubku válčiště

D_v ... hloubka válčiště,

z čehož při dalším matematickém odvození vyplývá

$$P_n^{D_v} = 0,16 \cdot 2^{1-n} \cdot D_v \cdot 10^{-3} \quad (\text{pro } D_v \text{ v m}) \quad (\text{XIIa})$$

či

$$P_n^{D_v} = 0,16 \cdot 2^{1-n} \cdot \bar{D}_v \quad (\text{pro } \bar{D}_v \text{ v km}) \quad (\text{XIIb})$$

Maximální celková délka přemostění jedné kategorie překážek

Ke stanovení maximální celkové délky přemostění kterékoliv kategorie překážek na kteroukoliv hloubku ideálního válčiště (z hlediska ženiného přepravního) na 1 trase platí vztah

$$m_{L_n}^{D_v} = P_n^{D_v} \cdot B_n \quad (\text{v metrech}) \quad (\text{XIV})$$

kde $m_{L_n}^{D_v}$... maximální celková délka přemostění n -té kategorie překážek na 1 trase po celé hloubce válčiště D_v ,

takže při dalším početním odvození vznikne vztah při hodnotách všech parametrů udaných v m

$$m_{L_n}^{D_v} = 0,4 \cdot \bar{D}_v \cdot 10^{-3} \quad (\text{v metrech}) \quad (\text{XIVa})$$

nebo při $m_{L_n}^{D_v}$ v metrech a $\bar{D}_v$ v kilometrech

$$m_{L_n}^{D_v} = 0,4 \cdot \bar{D}_v \quad (\text{XIVb})$$

z čehož vyplývá, že v ideálním systému překážek je pro určitou hloubku válčiště maximální celková délka pro kteroukoli kategorii konstantní (a přímo úměrná hloubce válčiště).

Celková maximální délka přemostění všech kategorií překážek

Pro celkovou maximální délku přemostění všech šířkových kategorií, vyskytujících se v posuzované hloubce válčiště platí vztah

$$\Sigma m_{L_n}^{D_v} = \bar{n} \cdot 0,4 \cdot D_v \cdot 10^{-3} \quad (\text{pro } D_v \text{ v m}) \quad (\text{XVa})$$

přičemž hodnota N se stanoví buď empiricky z nejbližšího nižšího rozmezí hloubky válčiště představujícího vzájemnou periodickou vzdálenost překážek nejvyšší šířkové kategorie, jež se teoreticky v uvažované hloubce válčiště vyskytne, nebo početně z rovnice (Vb)

$$\bar{D}_n = 6,25 \cdot 2^{n-1} \leq \bar{D}_v \quad (\text{v km}) \quad (\text{Vb'})$$

Průměrná šířka překážky a průměrná délka přemostění

Vzhledem k tomu, že minimální šířka kterékoliv posuzované kategorie překážek je polovinou maximální šířky téže kategorie, což plyne ze vzorce (IV), pak průměrná šířka uvažované kategorie má hodnotu tří čtvrtin maximální šířky překážky téže kategorie, což lze vyjádřit vztahem

$$\varnothing B_n = 0,75 \cdot B_n \quad (\text{XVII})$$

Obdobně průměrná délka přemostění jedné kategorie překážek po celé hloubce válčiště D_v na jedné trase bude při respektování vzorce (XIV) vyjádřena vztahem

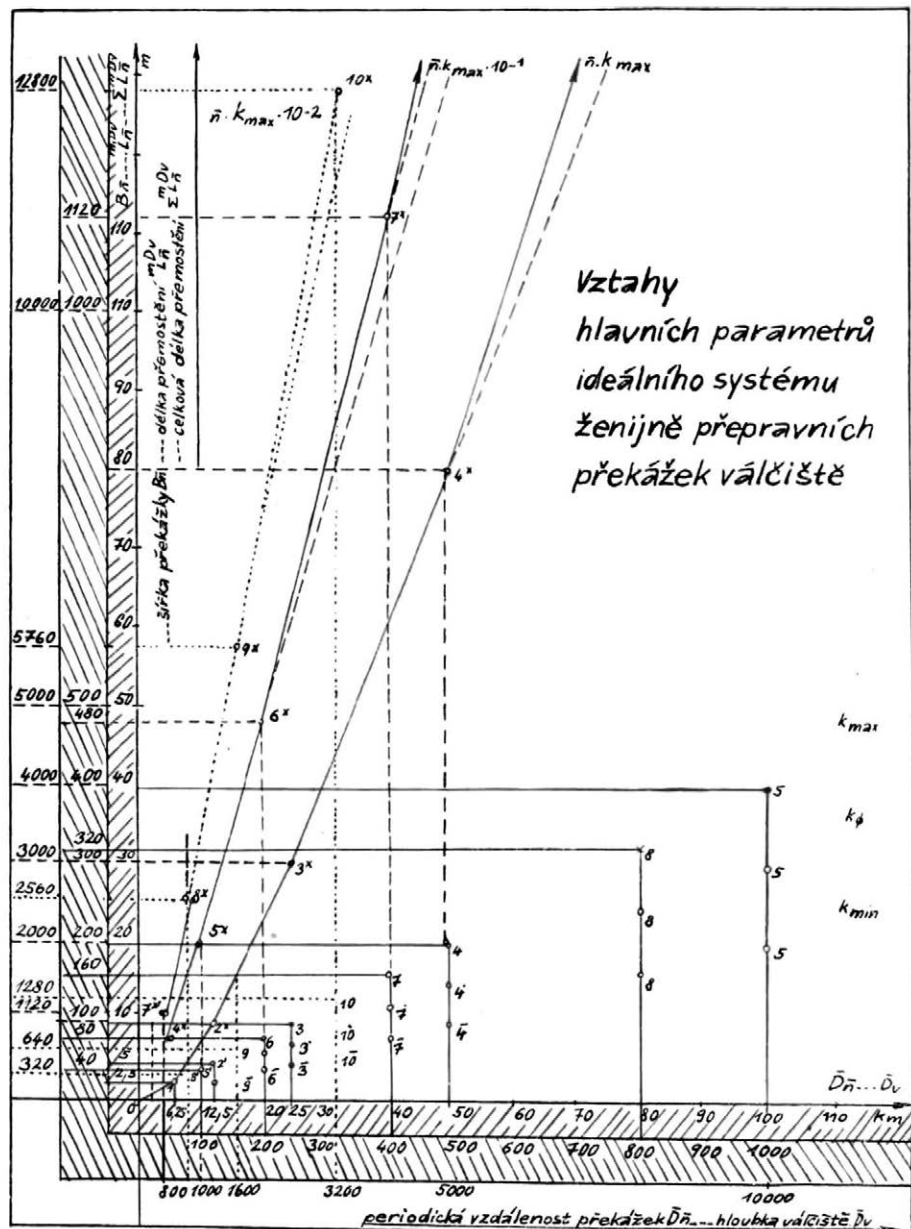
$$\varnothing L_n^{D_v} = 0,75 \cdot m_{L_n}^{D_v}$$

Grafické vyjádření vzorců

Předchozí rovnice (mimo poslední z nich) jsou graficky vyjádřeny v příloze 1, která je řešena pro geometrické narůstání základních hodnot ($\bar{D}_n$, $\bar{D}_v$, B_n) dvojím desetinásobným zmenšením parametrů při překročování hodnot 100 (km u $\bar{D}_n$, $\bar{D}_v$, a m u ostatních) a 1000 (dtto jako u 100); proto jsou pro rozlišení hodnoty vztažené k $\bar{D}_n$ ($\bar{D}_v$) od 0 do 100 vyznačeny červeně, hodnoty od 100 do 1000 modře a hodnoty nad 1000 černě tečkovaně.

Konstantní relace parametrů $\bar{D}_n - B_n$ a $\bar{D}_v - m_{L_n}^{D_v}$ je charakterizována přímkou $k_{\max}$, pro průměrné šířky B_n jednotlivých kategorií překážek vztažené k $\bar{D}_n$ je směřována přímkou k , pro minimální šířky $\min B_n$ jednotlivých kategorií pak přímkou $k_{\min}$; číselice u bodů (průsečíků) přímek k udávají odpovídající šířkovou kategorii $\bar{n}$; svislé úsečky mezi $k_{\max}$ a $k_{\min}$ udávají v měřítku B_n šířkové rozmezí jednotlivých kategorií.

Křivky označené $\bar{n} \cdot k_{\max} \cdot (1 \rightarrow 10^{-1} \rightarrow 10^{-2})$ vyjadřují vztah hloubky válčiště $\bar{D}_n$ a celkové délky přemostění $\Sigma m_{L_n}^{D_v}$ všech kategorií

spadajících do uvedené hloubky válčiště $\bar{D}_n$; všechny tři křivky, vzájemně redukováné v poměru 1 : 10⁻¹ (červená k modré a modrá k černé tečkované) a 1 : 10⁻² (červená k černé tečkované) navazují na sebe v transponovaných bodech 4x — 4x' a 7x — 7x'. Barevným přímkám a křivkám v poli grafu odpovídají číselné údaje při obou osách ($\bar{D}_n \dots \bar{D}_2$ a $B_n \dots m_{L_n}^{D_0} \dots \Sigma m_{L_n}^{D_0}$) v pruzích téže barvy.

Hodnoty v příloze 1 korespondují s hodnotami číselné tabulky (příloha 2 — „Porovnání původní kategorizace předpokládaného válčiště

a nové kategorizace ideálního systému přepravních překážek“), v níž mimo již dříve uvedené argumenty potvrzují oprávněnost zidealizování přepravních překážek celkové sumáře odpovídajících sloupců 4—4' a 6—6', jež jsou v prvním případě prakticky shodné a v druhém případě odlišné o 3—5 %, což je zcela zanedbatelné.

K praktickému použití jsou zcela postačující vzorce, umožňující rychle stanovit potřebné kalkulační hodnoty.

Ideální systém přepravních překážek válčiště má význam pro teoretické a rozborové práce jak operačně-taktické, tak i technické.

Další požadavky na hodnocení přepravních překážek válčiště

Pro účely jak operačně-taktické, tak i technické, především ke stanovení koncepcí i k projekci a přezkoušování nové ženijní přepravní techniky je nutné dále zpracovat podrobný rozbor překážek předpokládaného válčiště mj. i formou přehledného katalogu se specifikací jednotlivých úseků překážek, především vodních toků. V dokumentu by bylo účelné uvést maximální a průměrné hodnoty šířky, hloubky a profilu řeky, rychlosti proudu, profily břehů řeky z hlediska sjízdnosti obojživelnými vozidly, popis dna, břehů a přístupů k nim, stručné vyhodnocení z hlediska možnosti přeprav a jejich nevhodnějších druhů, dále pak vyhodnocení nejpodstatnějších charakteristických rysů ovlivňujících technické řešení nových ženijních přepravních prostředků formou porovnávacích tabulek, grafů a diagramů.

Pro kategorii obojživelných vozidel bude účelné vyhodnotit na území předpokládaného válčiště především profily břehů vodních překážek a celkový jejich charakter k posouzení jejich sjízdnosti obojživelnými vozidly všech odpovídajících typů, zvláště se zaměřením na možnosti výjezdů na protilehlém břehu. Hodnocení bude dále účelné zaměřit na kategorizaci typů břehu a na četnost jejich výskytu s ohledem na plánované šířky útočných pásem útvarů a svazků. Významné bude též posouzení technických možností ženijních úprav břehů pro výjezd obojživelníků na břeh. Obdobné podmínky platí též pro brodová a podvodní přepraviště.

Mimo to bude dále nutné prakticky přezkoušet výjezdy na jednotlivých kategoriích a typech břehů obojživelnými vozidly. Z hlediska komplexnosti bude účelné přezkoušet sjízdnost břehů jak jednotlivými vozidly, tak vozidly organických jednotek. Zkoušky sjízdnosti překážek se zaměřením na výjezdy bude účelné uskutečnit alespoň ve dvou zvolených pásmech na různých směrech a to v šířkách minimálně pro jeden pluk do hloubky alespoň 150 km.

Počty překážek a předpokládané délky přemostění na jedné trase v armádní a ve frontové útočné operaci

V návaznosti na nový předpis OPER-1-1 a na odvozený ideální systém přepravních překážek válčiště vyplývá, že vojska budou překonávat v průběhu

- armádní útočné operace průměrně
8—10 říček o šířce do 20 m (10—20 m),
4—5 řek o šířce 20—40 m,
2 řeky o šířce ... 40—80 m,
1 řeku o šířce ... 80—160 m,
a s 50 % pravděpodobností i
1 řeku o šířce ... 160—320 m,
což činí na 1 postupové ose průměrně 800 až 1000 m přemostění,
- frontové útočné operace průměrně
16—20 říček o šířce do 20 m (10—20 m),
8—10 řek o šířce 20—40 m,
4—5 řek o šířce 40—80 m,
2 řeky o šířce ... 80—160 m,
1 řeku o šířce ... 160—320 m,
a s 50 % pravděpodobností i
1 řeku o šířce ... 320—640 m,
což činí na 1 postupové ose průměrně 1600—2400 m přemostění.

Kromě toho musí vojska překonávat na každé postupové ose navíc překážky o šířce do 10 m v celkové hodnotě délky přemostění na 1 postupové ose cca

- 400—600 m v armádní útočné operaci,
- 800—1200 m ve frontové útočné operaci.

Můžeme předpokládat, že se nepříteli podaří při ústupu zničit většinu mostů. Pak bude nutné zřizovat v pásmu každého prvosledového svazku mosty na dvou trasách, což představuje v armádní útočné operaci 2400—3200 m pře-

mostění pro 1 svazek; z toho připadá cca 2/3 délky přemostění na překážky o šířce nad 10 m.

Za předpokladu, že operační svaz bude zřizovat v průběhu frontové útočné operace mosty na třech trasách, představuje to cca 7200—10 800 m přemostění pro operační svaz, z čehož pro překážky nad 10 m připadá cca 4800—7200 přemostění.

Bude-li předpokládané tempo postupu 50 až 80 km za den, vznikne potřeba přemostění na jedné postupové ose průměrně 220—260 m

překážek denně; z toho přichází v úvahu asi 150—180 m přemostění na překážky širší než 10 m.

Je nutné počítat ještě s tím, že celková délka přemostění (všech přemostění) v průběhu útočné operace navíc do stupně svazku vzroste úměrně s rozsahem rozvinutí prvosledových útvarů v závislosti na počtu postupových os, zvláště vzhledem k tomu, že úzké nebrodné překážky bude nutné překonávat téměř zásadně přemostěním při využití útočných a mechanizovaných doprovodných mostů.

Možné varianty zabezpečení přechodu vojsk přes systém přepravních překážek jednotlivými stupni velení

Princip organizačního začlenění ženijní přepravní techniky, zvláště přemostovacích prostředků, mostů a mostových souprav, je účelné realizovat k dosažení maximálně operativního a samostatného manévru vojsk tak, aby mohly přechod svých sil a prostředků přes přepravní překážky jednotlivých kategorií zabezpečovat jednotlivé stupně velení, s eventuálním přidělováním posilových ženijních jednotek a útvarů včetně odpovídající ženijní přepravní techniky nižším stupňům velení, což zřejmě bude nutné při nadměrných ztrátách v průběhu bojové činnosti. Výhodou uplatnění uvedení koncepce lepší plánování v průběhu bojové činnosti a opeje na jedné straně možnost dosáhnout plynulativní zabezpečování manévru vojsk, což je však na druhé straně podmíněno preventivním vyzbrojením vojsk odpovídajícími ženijními přepravními prostředky jak normovanými, tak případně též improvizovanými.

Odpovědnost za překonání překážek do určité kategorie v to přinutí velitele k odpovídajícímu ženijnímu materiálně technickému zabezpečení bojové situace.

Návrh na zabezpečení překonávání překážek jednotlivých kategorií jednotlivými stupni velení je zpracován v příloze 3. Návrh možné varianty je zdvojený, je řešen jednak pro současný stav a pro bližší perspektivu, dále pak pro další perspektivu. V další perspektivě je totiž nutné počítat s dosažením vyšší manévrovací schopnosti vojsk, proto je tedy třeba rozšířit i odpovědnost jednotlivých stupňů velení o jeden stupeň kategorií překážek, odpovídajícím způsobem doplnit a zkvalitnit mimo jiné i jejich ženijní výzbroj a dosáhnout tak až zdvojnásobení jejich akčního a fukčního radia na válčišti.

* * *

Manévr vojsk je mimo řady aspektů jak operačně-taktických, tak technických, závislý též na skladbě a charakteristice přepravních překážek, především vodních, které jej negativně ovlivňují. Přechod vojsk přes překážky bude nutné v předpokládané bojové činnosti zabezpečovat všemi druhy přepravišť v závislosti na taktické situaci. Rozhodující mezi ženijními přepravními prostředky budou mosty a mostové soupravy.

K plnění teoretických i praktických úkolů v oboru ženijních přeprav bude mít vedle řady faktorů význam též odvozený a komentovaný ideální systém přepravních překážek válčiště.

Původní kategorizace předpokládaného válčiště						Nová kategorizace ideálního systému přepravních překážek					
Počet bm překážek na 100 bm		Počet (ks) překážek na 100 km	Výskyt překážky po x km	Šířka překážky v m	Označení kategorie překážek		Šířka překážky v m	Výskyt překážky po x km	Počet (ks) překážek na 100 km	Počet bm překážek na 100 km	
všech nižších kategorií	jednotlivé kategorie				n	n̄				jednotlivé kategorie	všech nižších kategorií
ΣL_n	L_n	P_n	D_n	B_n	n	n̄	B_n	$\bar{D}_n$	P_n	L_n	ΣL_n
6	5	4	3	2	1	1'	2'	3'	4'	5'	6'
(25) .. (12,5)	(25) (12,5)	(11)		(do 1)	—1	0	do 1,25	3,125	(32)	(40) (20)	(40) .. (20)
50 .. 25	*) 50 .. †) 25	16 ..	à 6,25 ..	1—3	0	1	1,25—2,5	6,25	16	40 30	40 30
98 61	48 36	8	à 12,5	3—6	1	2	2,5—5	12,5	8	40 30	80 60
138 91	40 30	4	à 25	6—10	2	3	5—10	25	4	40 30	120 90
178 121	40 30	2	à 50	10—20	3	4	10—20	50	2	40 30	160 120
238 161	60 40	1	à 100	20—60	4	5	20—40	100	1	40 30	200 150
(288) (201)	50 40	0,5	à 200	60—100	5	6	40—80	200	0,5	40 30	(240) (180)
(328) (231)	40 30	0,2	à 500	100—200	6	7	80—160	400	0,25	40 30	(280) (210)
(388) (281)	60 50	0,2	à 500	200—300	7	8	160—320	800	0,125	40 30	(320) (240)
(453) .. (336)	40	0,1	1000	nad 300	8	9	320—640	1600	0,0625	40 30	(360) (270)
						10	640—1280	3200	0,03125	40 30	(440) .. (320)
$\Sigma_0^8 P_n^{100} = 32$							$\Sigma_1^{10} P_n^{100} = 32$				

Poznámky: *) maximální hodnoty (uvažovat je jako délky přemostění)

†) průměrné hodnoty

.) úprava při uplatnění vzorců (.), a(n), a(m)

..) do výsledných součtů ve sloupcích 6—6' jsou uvažovány subkategorie $n = -1$ a $n = 0$.

**Návrh na zabezpečení překonávání překážek různých kategorií
jednotlivými stupni velení**

Kategorie		Výskyt po x km	Zodpovídá za překonání		Poznámka
č.	šířka v m		v bližší perspektivě	v další perspektivě	
$\bar{n}$	$B_{\bar{n}}$	$\bar{D}_{\bar{n}}$	stupeň velení		
1	2	3	4	5	6
1	do 2,5	6,25	rota		
2	2,5—5	12,5	prapor	prapor	
3	5—10	25	pluk		
4	10—20	50		divize	
5	20—40	100			
6	40—80	200	divize		
7	80—160	400		armáda	
8	160—320	800			
9	nad 320	1600	front		

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

POKRAČOVÁNÍ OPERACE OMEZENÝMI SILAMI

V jaderné válce pravděpodobně dojde ke značným ztrátám vojsk. Vzhledem k tomu je nutné, aby velitelský sbor i vojska zvládli **vedení rozhodné a aktivní bojové činnosti omezenými silami a prostředky, které zůstaly po jaderných úderech nepříteli.**

Pokračování útočné operace v takovém případě předpokládá

- především odstranit následky jaderného napadení,

- ve velmi krátkém čase obnovit (někdy i částečně) údernou sílu útočícího uskupení prvního sledu,

- v průběhu vedení intenzivních bojů zvolit a použít nejúčelnější formy a způsoby bojové činnosti, které odpovídají změněným podmínkám situace.

Všechna tato opatření zabezpečují velitelé a štáby současně, aby udrželi ve svých rukou iniciativu a úspěšně rozvíjeli útočnou operaci.

Nejjednodušším a nejspolehlivějším způsobem řešení těchto významných úkolů — mimo opatření k likvidaci následků jaderného napadení — je výměna svazků, které ztratily bojeschopnost, a zasažení druhých sledů a záloh do sražení. Při hromadných úderech nepříteli je však obtížné uchránit a okamžitě použít tyto síly v potřebném množství. Proto současně se zasažením nenapadených divizí druhého sledu nebo ze zálohy do sražení je nutné zvláštní pozornost věnovat i obnovení bojeschopnosti útvarů a svazků prvního sledu, zasaženým jadernými úderem, a použít je k rozvíjení operace.

Studium těchto problémů, dosud nedostatečně teoreticky zvládnutých a prověřených v praxi vojskových cvičení, předpokládá především **určit kritéria bojeschopnosti** divizí, raketových útvarů a druhých sledů a svazků, které utrpěly ztráty, a na základě toho **stanovit nějakou všeobecnou terminologii, která charakterizuje stav vojsk.** Potom je možné studovat a řešit způsoby obnovení bojeschopnosti vojsk a správně jim stanovit úkoly podle reálných možností.

V poslední době se rozšířily názory, že celkové procento naplnění svazků a útvarů bojovou technikou a osobami v pl-

né míře není odrazem jejich bojových možností, a proto ani nemůže být kritériem jejich bojovosti. Vcelku bychom mohli s těmito názory souhlasit v případě, že např. při kalkulaci se budeme opírat o málo pravděpodobný fakt: po jaderných úderech nepřítel se zachrání osoby a tanky, které tvoří základ bojové síly divize, budou vyřazeny. Tanky jsou však nejdůležitějším bojovým prostředkem před jadernými údery v divizi. Proto, budou-li celkové ztráty divize tvořit 50 %, stěží budou větší v tancích. Spíše naopak. Výjimky, které nelze vyloučit, nemůžeme brát za základ celkového studia problému.

Bude-li např. divizi vyřazen raketový oddíl, který je dosud jediným jejím prostředkem k použití jaderných zbraní, sníží se značně její bojové možnosti, zejména při odtržení od hlavních sil armády. Vyřazení tohoto oddílu však nemůže být důvodem k tomu, abychom divizi pokládali za nebojovost, byť i částečně. Nedostatek jaderných prostředků v divizi mohou rychle doplnit armádní, popřípadě frontové prostředky. Raketový oddíl je v divizi jeden a nepřítel se bude snažit jej zjistiť a zničit. Proto velitel armády je povinen při plánování takovou situaci předvídat a údery svých prostředků včas nahradit možné ztráty raketového oddílu divize v průběhu boje.

Na základě takového přístupu, při operačním hodnocení vlastních vojsk může být celkové procento naplnění svazků kritériem jejich bojovosti. To umožní rychle zhodnotit situaci, stanovit vojskům úkoly s přihlédnutím k jejich bojovým možnostem a nečekat na rozsáhlé údaje o bojovém a početním stavu vojsk, popřípadě po linii různých oddělení, velení, štábů druhů vojsk a služeb polního velení.

Jiná situace je u divizí a zejména u útvarů, kde velitelé a štáby musí počítat s každou jednotkou, s každou bojovou technikou a výzbrojí a na základě toho určovat bojové úkoly.

— * —

Ze zkušeností operační přípravy vyplývají tato orientační kritéria, která určují bojovost svazků:

Divize ztratily bojovost. Divize mají ztráty vyšší než 70 % osob, bojové techniky a míst velení; jejich organizační struktura je zcela narušena.

V závislosti na situaci, ze zbytků svazků a útvarů tvoříme smíšené oddáry a je-li to nemožné, pak je účelné je použít k doplnění jiných útvarů.

Divize částečně ztratily bojovost. Divize ztratily více než 50 %, ne však více než 70 % osob a bojové techniky. Nemají-li narušenu organizační strukturu, divize pokračují v útoku bez jakýchkoli změn v organizaci.

Mají-li divize organizační strukturu částečně narušenu, ale mají bojovostné prapory a oddíly z různých pluků i potřebný počet míst velení, vytvářejí smíšené pluky. Mají-li divize organizační strukturu plně narušenou a jsou zničena i místa velení, mohou organizovat smíšené oddáry.

K organizování smíšených oddílů může dojít i v raketovém vojsku, jestliže v jedné oddílech se uchovala odpalovací zařízení, ale nejsou prostředky velení a v jiných naopak.

Divize částečně ztratily bojovost. Divize mají poměrně malé ztráty osob a bojové techniky. Jsou však vyřazena jejich místa velení, zničeny zásoby materiálních prostředků, osoby dostaly nebezpečné dávky radioaktivního záření nebo jsou zamořeny chemickými či bakteriologickými prostředky.

Obnovení bojovosti takových svazků vyžaduje určitý čas k vytvoření míst velení (vyhledání velitelských kádru, prostředků spojení a dopravy uvnitř divizí nebo jejich vydělení ze štábů armády), k přísunu zásob materiálních prostředků a ke zdravotnickému ošetření, dezaktivaci, popřípadě odmoření.

Divize jsou bojovostné. Divize mají asi 40–50 % ztrát. Jejich bojové možnosti budou nižší, avšak mohou plnit aspoň omezené, ale divizím odpovídající úkoly. Ze zkušeností minulé války známe mnoho příkladů, kdy svazky a útvary měly počty bojové techniky a zejména osob do 50 % a přesto plnily stanovené úkoly.

V soudobých podmínkách však budou některé charakteristické zvláštnosti, které je nutné brát v úvahu. Jestliže v minulé válce měla ztráty především vojska prvního sledu a přitom zejména v pěchotě, jestliže nedocházelo k rozrušení celistvosti svazků a jejich bojovost se snižovala postupně v průběhu operace, pak v jaderné válce dochází ke zcela jinému jevu. Již v prvním hodinách války může nepřítel napadnout uskupení našich vojsk na celou hloubku válčícího a téměř současně může tedy vyřadit celé vojenské organismy — útvary, svazky, místa velení atp.

Určení stupně bojovosti podle procent ztrát je velmi orientační a vyžaduje proto další studium a prověření na vojenských cvičeních. Přitom je důležité

určit celý rozsah konkrétních opatření k obnovení bojeschopnosti vojsk, k vytvoření smíšených pluků a smíšených oddadů a stanovit jejich časové vymezení.

— * —

V důsledku jaderných úderů nepřítele a způsobených ztrát našim vojskům i v důsledku vlastních jaderných úderů na vojska nepřítele se může natolik změnit situace, že plánované formy a způsoby bojové činnosti vojsk v operaci nebudou plně zabezpečovat dosažení cíle operace v nových podmínkách. To vyžaduje upravit nejen plán operace, ale i úkoly vojskům, silám a prostředkům. Vojska mezitím pokračují v útoku v počáteční sestavě a s dříve stanovenými úkoly, aby udržela iniciativu a nedovolila nepříteli uvést vojska do pořádku a vyplnit mezery v operační sestavě, které vznikly po našich jaderných úderech. Výjimku tvoří raketové vojsko a frontové letectvo, které okamžitě plní nové úkoly v souladu se změněnými podmínkami situace.

Nepřítel se bude snažit zjistit a jadernými údery zničit především hlavní uskupení našich útočících vojsk. Proto je přirozené, že svazky z nejmenšími ztrátami nebudou útočit na směr hlavního úderu; proto ani operační setava vojsk nebude často odpovídat zámyslu operace. Z toho by vyplývala potřeba přeskupit bojeschopné svazky na hlavní směr.

Bez ohledu na to, že i nepřítel na tomto směru bude mít velké ztráty, takové řešení nebude vždy účelné. Abychom získali čas, bude velmi často výhodnější dočasně změnit směr soustředění hlavního úsilí vojsk a postupně je přenést na dříve zvolený směr hlavního úderu. To se stane za předpokladu, že neztratí svůj význam po zničení nejdůležitějších objektů v hloubce teritoria nepřítele, jejichž obsazení bylo úkolem útočné operace.

V členitém terénu bude záviset manévry vojsk z druhořadých směrů na hlavní směr zejména na účelnosti rozvíjet útok ve vysokém tempu v méně přístupném terénu pro činnost všech druhů vojsk. V takovém případě bude výhodnější přeskupení uskutěčnit z armádních záloh, neboť vyvedení svazků prvního sledu z boje je velmi obtížné.

Naše operačně taktické a zvláště strategické prostředky jsou s to rozhodně zničit nepřítele v celé hloubce válčičště. Možnosti ničení nepřítele bezprostředně před celem útočících vojsk při dnešním nasycení svazků taktickými jadernými prostředky jsou však nesrovnatelně menší.

Po hromadných jaderných úderech budou mít proto velké ztráty druhé slady a zálohy nepřítele, zatímco vojska prvního sledu budou mít ztráty poměrně menší. Přitom bojové sestavy divízi 1. sledu našich i pravděpodobného nepřítele při obdobných ztrátách na obou stranách nebudou stejné. Naše vojska budou mít převahu nad nepřítelem v tancích, nepřítel nad našimi vojsky v taktických jaderných prostředcích, dělostřelectvu, PT prostředcích a osobách.

Za této situace, při rozvíjení útočné operace omezenými silami, které zůstaly po jaderných úderech nepřítele, hlavní úsilí vojsk bude směřovat k překonání odporu prvního sledu nepřítele. Úspěšné zničení prvního sledu nepřítele, spolu se zničením jeho záloh v hloubce, vytvoří předpoklady rozvíjení rozhodného útoku k dosažení konečného cíle operace. Splnění tohoto úkolu budou zabezpečovat především jaderné údery na směrech předpokládaného dalšího útoku do hloubky v nových podmínkách situace.

Nepřítel má možnost zničit naše druhé slady a zálohy jadernými zbraněmi velké ráže, jejichž prostředkem dopravy na cíl je hlavně letectvo. Při dnešním rozvoji prostředků PVO je letectvo velmi zranitelné; to znamená, že i efektivnost jeho činnosti bude značně nižší. Proto je možné počítat s tím, že po jaderných úderech nepřítele neztratí určitá část druhého sledu a záloh svoji bojeschopnost. Tyto síly je nutné co nejrychleji zasadit do sražení po průlomu k rozvíjení útoku do hloubky operační sestavy nepřítele nebo na těch směrech, kde utrpěl nepřítel největší ztráty. Na ostatních směrech pokračují v útoku vojska prvního sledu, která neztratila bojeschopnost, nebo smíšené pluky a smíšené oddády. Včasně zasazení druhého sledu a záloh do sražení umožní předejít nepříteli v narůstání úsilí, překonat odpor jeho prvního sledu a rychle přenést úsilí vojsk do hloubky.

Vzhledem ke značným ztrátám v prvních hodinách operace velitelé a štáby věnují zasazení druhého sledu a záloh značnou pozornost již při plánování operace. Výhodná doba narůstání úsilí prvního sledu k pokračování útoku může vzniknout ihned po vzájemném napadení hromadnými jadernými údery. Proto dnes není zcela správná zásada zasazovat druhé slady zpravidla ke splnění dalšího úkolu. V souladu s tím je nutné učinit správné závěry o místě druhého sledu v operační sestavě vojsk, o jeho vzdálenosti, rozptýlení a o způsobu přesunu k zasazení do sražení.

Změněné podmínky situace v důsledku způsobených ztrát mohou mít za následek nezbytné změny způsobů vedení útočné operace. Jestliže zámyslem operace bylo útočit na několika nejkratších směrech ke splnění konečného cíle operace, pak vzhledem k nedostatku sil a prostředků může být počet zvolených směrů snížen. Při plánovaném útoku na sbíhavých směrech s cílem obklíčit a zničit uskupení nepřítele bude nutné od tohoto způsobu boje upustit. Bude tomu tak nejen pro nedostatek vlastních sil, ale i proto, že po našich hromadných jaderných úderech taková uskupení nezůstanou a obklíčení nekompaktních útvarů nepřítele, které utrpěly velké ztráty, vede jen ke ztrátě času a snižuje možnosti rozvíjení útoku do hloubky.

Hlavními způsoby rozvíjení útoku do hloubky v těchto podmínkách budou

- čelní údery přes prostory hromadných jaderných úderů a průlomy v operační sestavě nepřítele ve spojení s údery do boků uskupení nepřítele, která neztratila bojeschopnost;

- boje tankových svazků a útvarů v dalekém odtržení od hlavních sil ve spojení s činností vzdušných výsadků s cílem obsadit nebo zničit důležité objekty v hloubce teritoria nepřítele.

Při stanovení hloubky úkolů vojskům vycházíme především z bojového složení armád a z reálných možností jejich svazků. Smíšené pluky a smíšené odřady v divízi nejsou celistvé divize, a proto hloubka jejich úkolů bude zpravidla menší. Aktivní činnost těchto omezených sil i s menšími hloubkami úkolů bude však mít velký význam, neboť umožní

- vyjít k postavením celistvých taktických jaderných prostředků nepřítele,

- vázat vojska na druhořadých směrech,

- zabezpečovat rozvíjení útoku na směru hlavního úderu.

Budou-li před frontou smíšených pluků a smíšených odřadů zbytky rozbitých a demoralizovaných útvarů nepřítele, pak mohou a musí pokračovat v útoku do velké hloubky.

— * —

Pokračování operace omezenými silami, které zůstaly po jaderných úderech nepřítele, není myslitelné bez jejího všestranného zabezpečení. Zvláštní význam v těchto podmínkách bude mít

- činnost útvarů chemické ochrany, ženijních a jiných útvarů a jednotek při likvidaci následků jaderného napadení nepřítele;

- odolné rádiové spojení o dva stupně níže, aby např. velitel armády mohl okamžitě převzít velení útvarům v případě zničení jejich míst velení a ujasnit si skutečný stav vojsk po jaderných úderech;

- průzkum především zbylých jaderných prostředků nepřítele a dále výsledků našich jaderných úderů a zjištění nejvíce zasažených míst v sestavě nepřítele;

- boj s radioelektronickými prostředky nepřítele s cílem nedopustit obnovení narušeného velení;

- dezinformace s cílem vytvořit u nepřítele klamně představy o stavu našich vojsk.

Značnou pozornost budou věnovat velitelé a štáby i obnovení práce týlu, zejména zabezpečení přisunu jaderné munice, raketového paliva a pohonných hmot.

V důsledku hromadných jaderných výbuchů nepřítele budou mít naše vojska i značné ztráty dopravních prostředků a materiálu všeho druhu. Velké škody, požáry, rozsáhlá pásma radioaktivního zamoření s vysokou úrovní radiace sníží manévrové možnosti vojsk a ztíží přisun materiálních prostředků.

KOSMICKÝ PROSTOR v plánech PENTAGONU

Podplukovník
ing. Miloš Březina, CSc.

Vypuštění umělých družic Země a umělých oběžnic Slunce poprvé v historii přírodních věd experimentálně dokázalo platnost gravitačního zákona v kosmickém měřítku a tím i pravdivost Koperníkova heliocentrického systému. Zároveň experimentálně prokázalo, že gravitační síla je jedinou určující silou ve sluneční soustavě pro pobyt makroskopických těles a že tato tělesa se mohou pohybovat po libovolných drahách, daných gravitačním zákonem. To znamená, že neexistují žádné preferované nebo zakázané dráhy, což podstatně zvyšuje možnosti dalšího pronikání do kosmického prostoru a jeho komplexního výzkumu stejnými metodami, jakými v současné době zkoumáme pouze naši Zemi.

Jedním z rozhodujících činitelů, podmiňujících pronikání do kosmického prostoru, je raketová technika. Je to zatím jediný přijatelný prostředek k letům v téměř absolutním vakuu meziplanetárního prostoru. Možnosti raketové techniky (včetně naváděcích a spojovacích systémů) limitují v největší míře možnosti experimentů v kosmickém prostoru a jeho využití pro mírové i vojenské účely.

V souvislosti s pronikáním do kosmického prostoru se lidstvo dostává na myšlenkovou křižovatku: pokračovat, nebo přenést úsilí do některé jiné, pro lidstvo důležité činnosti? Stejně tak jako tomu bylo vždy v minulosti, ani v tomto případě si nemohlo „svobodně“ vybrat, zda se vrátí nebo půjde kupředu. Skutečnost, že vyspělé státy pronikají do kosmického prostoru, že investují do rozvoje vědy, techniky a mnoha odvětví, souvisejících s touto činností, to ještě pro lidstvo neznamena nebezpečí — spíše naopak, je to jeden z předpokladů dalšího progresivního rozvoje společnosti. Proto i kosmonautika se rozvíjí ve všech státech, které chtějí patřit mezi „vyspělé“.

Každé kosmické těleso (družice, kabina, loď, stanice aj.) je nosičem vrcholných výsledků vědeckého a technického pokroku. Speciální konstrukční materiály (nejen kovové, ale i z plastických hmot) a přístroje, to vše pochopitelně zpětně působí na další rozvoj vědy, techniky a tím i celého hospodářství.

V krátkém článku není možné vyčerpávat mnohostranný význam kosmických výzkumů na všechny vědní, průmyslové i technické obory lidské činnosti a na jejich vzájemně se podmiňující úlohu. Stinnou stránkou tohoto společensky pozitivního jevu je, že tak jako v mnoha ostatních případech, nelze předem vyloučit využití dosažených výsledků k vojen-

ským účelům. Pronikání do kosmického prostoru od samého počátku s mimořádným zájmem sledují (a nikoli jen pasívně) vojenská odborníci. Na tom nic nemění ani skutečnost, že známý německý fyzik a raketový konstruktér Wernher von Braun, nyní Američan a ředitel National Aeronautics and Space Administration (NASA) — Národní úřad pro kosmické letectví v Alabamě, muž, který osobně řídí program „APOLLO“, který každoročně disponuje třemi miliardami dolarů a velkým štábem vědeckých a technických pracovníků, v posledních letech nejednou prohlásil, že jeho práce má čistě vědecký charakter a že je pro mírové využívání kosmického prostoru.

Není tajemstvím, že kosmický program USA je zaměřen převážně na vojenské využití. Projevuje se to zejména v obrovských finančních prostředcích, uvolňovaných k těmto účelům. Vláda Spojených států amerických vydala jen v období 1957—1965 na výzkum a vojenské ovládnutí kosmického prostoru více než 30 miliard dolarů a do roku 1970 předpokládá zvýšit tyto výdaje na 50 miliard dolarů. Zvýšené požadavky mimo jiné zdůvodňuje úspěchy, kterých v tomto směru dosáhl Sovětský svaz. Určení skutečné výše výdajů je značně obtížné, protože kromě přímých vojenských výdajů podílejí se na realizaci kosmického programu mnohé soukromé firmy, vědecké a průmyslové společnosti, které samy financují různé projekty, jejichž zadavatelem je rovněž ministerstvo obrany. Více než sedmdesát procent finančních nákladů na americký kosmický program je v kompetenci ministerstva obrany.

USA jen v letech 1958—1965 vypustily na oběžné dráhy 260 umělých družic, z nichž 186 pro vojenský výzkum. V roce 1960 USA zpracovaly patnáctiletý plán výroby a vypouštění vojenských kosmických těles, podle něhož v období 1969 až 1976 mají vyslat do kosmického prostoru kolem jednoho tisíce vojenských umělých družic, kosmických lodí a speciálních zařízení (laboratoří, opraven, zásobovacích stanic apod.) různého určení.

Za vypracování a realizaci programu výzkumu kosmického prostoru odpovídá NASA a ministerstvo obrany USA. V minulosti se činnost obou těchto organizací často překrývala, a proto v roce 1965 vznikl Koordináční výbor pro letectví a výzkum kosmického prostoru, v jehož čele je ředitel NASA a ředitel vědeckého výzkumu ministerstva obrany, oba se stejnou pravomocí.

První umělé družice USA vypustily v roce 1958. Již tehdy prohlásil tehdejší prezident USA D. D. Eisenhower, že jednou z příčin založení NASA je „... nutnost zajistit využití všech vojenských možností vesmíru...“. Tuto myšlenku později konkretizoval **program patnáctiletého vojenského výzkumu kosmického prostoru**, který předpokládá tyto vývojové etapy:

— v letech 1960—1965: kosmické systémy, zvyšující účinnost klasických druhů vojsk, tzn. systémy průzkumné, spojovací, navigační, meteorologické, geodetické a varující o odpálení nepřátelských raket;

— v letech 1966—1970: antiraketové systémy, vypouštění kosmických lodí s jadernými zbraněmi proti pozemním cílům, přístání lidské posádky na Měsíci;

— v letech 1971—1975: systémy s jadernými zbraněmi proti kosmickým cílům, vybudování vojenské základny na Měsíci.

Některé z těchto úkolů byly již realizovány, jiné jsou ještě ve stadiu řešení a některé z nich jsou přísně utajovány. Vojenské kosmické systémy mohou již v současné době plnit některé důležité úkoly strategického významu, a to zejména v oblastech:

- průzkumné činnosti,
- globálního spojení v rámci centrálního systému řízení a velení ozbrojeným silám na všech vojenských základnách a válčističích,
- navigace některých prostředků jaderného napadení (ponorek, letounů),
- geodetické a meteorologické činnosti,
- řešení dílčích problémů poznání Měsíce a přípravy letu člověka na Měsíc.

Kosmickým systémem zbraní (Orbital Weapon System) chce Pentagon disponovat již v roce 1970. Má vybudovat kosmickou operační základnu (Military Test Space Station). „SMART“ je krycí označení kosmického zařízení s osádkou, určenou k opravárenským a záchranným pracím. Projekt „SLOMAR“ má vyřešit dopravní a zásobovací systém kosmických zařízení, včetně jaderných zbraní. Průzkumné prostředky mají mít schopnost nejen identifikovat cizí kosmická tělesa, ale ihned po zjištění je ničit (Satellit Interceptor).

Jedním z prvních výzkumných programů z hlediska využití kosmického prostoru k rozmístění jaderných zbraní byl projekt „SR 199“ (System Requirement). Podle tohoto projektu by se měly družice o váze kolem tří tun pohybovat po kruhových

drahách ve výšce 160 km nad Zemí. Na jejich palubě by měla být zařízení k odpálení raket nebo k odhozu pum s jadernými náplněmi o megatonových tritolových ekvivalentech.

Významný německý odborník v oboru raketové techniky dr. Walter Dornberger (nyní pracuje v USA) již v roce 1961 navrhoval, aby Spojené státy vybudovaly systém několika set umělých družic s jadernou náplní, které by byly na oběžných drahách v nepřetržité pohotovosti k jadernému napadení (na pokyn ze Země) předem určených důležitých objektů protivníka.

USA perspektivně k těmto účelům počítají s volně manévrujícími bezpilotními nebo i pilotovanými kosmickými prostředky. Použité systémy musí umožňovat nejen bezpečné odpálení jaderné munice, ale také přesné navedení na cíl a přivedení k výbuchu v optimální výšce (vzdálenosti). Ke zjišťování a ničení pozemních cílů z kosmického prostoru počítají s pilotovaným raketoplánem „DYNA-SOAR“. Problém průletu raketoplánu atmosférou po skončení letu po oběžné dráze a některé jiné problémy se ukázaly v praxi jako neřešitelné a tak, přestože na jeho vývoj bylo dáno 400 miliónů dolarů, další práce byly zastaveny.

Projekt „DYNA-SOAR“ má nahradit obyvatelná vojenská kosmická laboratoř typu „MOL“ (Manned Orbiting Laboratory), která má upřesnit možnosti pilotovaných kosmických zbraní, jejich úkoly a zabezpečení. Laboratoř je doutníkového tvaru o průměru 3 m a délce 7,5 m váží 8 tun a má vnitřní vzduchotěsný objem 110 m³ (k umístění dvou kosmonautů). Její využití má být univerzální: pro průzkum všemi druhy průzkumné techniky, bombardování a jako velitelské stanoviště. Má mít schopnost volného manévru na oběžné dráze s apogee do 500 km. K plnění průzkumných úkolů má mít laboratoř možnost snížit dráhu letu na výšku 100 až 150 km.

Na vývoj projektu „MOL“ pro finanční rok 1968—1969 předpokládá americké ministerstvo obrany výdaje ve výši kolem 600 miliónů dolarů. Podle údajů agentury „Associated Press“ zaostává realizace projektu od původního plánu asi o čtyři roky. Vzhledem k technickým obtížím bylo vypuštěn na oběžnou dráhu odložen z roku 1967 na polovinu roku 1971. Původně předpokládané finanční výdaje (celkové) ve výši jedenapůl miliardy dolarů byly zvýšeny o jednu miliardu dolarů. Jednou z příčin zdržení byl požár kosmické lodi „APOLLO“.

Zdokonaleným projektem má být v budoucnu typ „MORL“ s šesti až desetičlennou osádkou. Součástí palubní výzbroje má být i samočinný počítač, který se má podílet na automatickém řízení a vyhodnocování jednotlivých přístrojových zařízení.

Souběžně s tímto projektem USA pracují na zdokonalení dvoumístné kosmické lodi „GEMINI“, které má tvořit spojovací článek mezi laboratořmi „MOL“ a Zemí. Má zabezpečovat přepravu kosmonautů a nákladů v systému „Země—Kosmos—Země“.

Za perspektivní považují kosmické prostředky univerzálního použití

- k průzkumu zemského povrchu i kosmického prostoru,

- k napadení pozemních, námořních, vzdušných i kosmických cílů,

- k přenosu zpráv, informací a rozkazů potřebných k vedení a řízení činnosti vojsk i civilního obyvatelstva.

Do komplexu amerických ozbrojených prostředků patří také kosmické prostředky k ničení nepřátelských prostředků kosmického napadení. Realizace vhodného systému protikosmické obrany vyžaduje řešení celé řady, z technického hlediska velmi náročných problémů:

- rozpoznávání cílů (objektů napadení) v kosmickém prostoru,

- způsob ničení nepřátelských kosmických zbraní,

- manévry stíhacími a útočnými prostředky protikosmické obrany.

K odhalování a zneškodňování kosmických prostředků protivníka má sloužit systém „SAINS“ (Satellite Inspection System).

K ničení kosmických prostředků protivníka USA předpokládají využít také kvantové generátory světelných paprsků, tzv. LASER (Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation). Jde tedy o využití fyzikálního jevu, k němuž dochází při aktivaci vhodných atomů nebo molekul. Po dodání energie elektronům v obalu těchto atomů přecházejí elektrony na vyšší energetické hladiny. Vnější impulsem je pak přebytká energie vyzařována ve formě fotonů čili kvant energie. Využití laseru je mnohostranné (např. pro spojovací účely, optickou lokaci povrchů vzdálených planet, v protiletadlové, protiraketové i protikosmické obraně). K účelům protivzdušné a protikosmické obrany má být laser umístěn na nosičích, které se pohybují po oběžných drahách nad hustými vrstvami atmosféry (s cílem snížit podíl absorpce

světelné a tepelné energie ovzduším]. Laserem vyzářený úzký svazek světelných paprsků má způsobit lokální poškození (propálení) pláště kosmického tělesa (umělé družice, lodí, kosmoletu apod.), popřípadě důležitých konstrukčních prvků nebo celků, které pak následkem vzniklé vlastní vibrace, poškození apod. budou zničeny nebo alespoň se naruší jejich funkční schopnost.

Za určité situace má být možné vyvést kosmické zbraně protivníka do nižších vrstev atmosféry nebo tyto dokonce přinutit k přistání. Za tím účelem jsou ve vývoji pilotované kosmické lodě. Část osádky má být schopna vystoupit do kosmického prostoru, přiblížit se k nepřátelskému prostředku kosmického napadení a upevnit na něm vysoce výkonný brzdový raketový motor.

Realizace tohoto projektu souvisí mimo jiné také s vyřešením biologické ochrany osob, které se pohybují volně v kosmickém prostoru. Úspěšný let „APOLLO 8“ (prosinec 1968) probíhal za poměrně intenzivní sluneční aktivity. Těsně po startu došlo ke zvýšené erupci, takže kosmonauté byli pravděpodobně tímto zářením ovlivněni. Dávky ozáření nebyly zanedbatelné. Tato skutečnost svědčí o tom, že ochrana proti ionizujícímu záření byla již v potřebné míře [k zabezpečení lidské osádky při meziplanetárním letu] vyřešena, nebo vliv tohoto záření na lidský organismus je zanedbatelnější než se původně předpokládalo. V případech nutné ochrany je pravděpodobnější podávání radioaktivních látek, protože fyzikální ochrana zesílenými stěny kabin nepřichází v úvahu (z mnoha důvodů, zejména z hlediska nežádoucího zvyšování neúžitečné váhy kosmického tělesa). Vyřešení tohoto problému by podstatně ovlivnilo také možnosti použití pilotovaných kosmických prostředků, početní stavy jejich osádek a cesty k jiným planetám, včetně přistání na nich.

K ničení raket na jejich aktivním úseku dráhy letu byly původně určeny protiraketové družice typu „BAMBI“. Po několikaletém vývoji byly však další výzkumné práce zastaveny, poněvadž se zjistilo, že celý systém je příliš složitý, drahý a málo účinný. V roce 1962 došlo k pokusu s družicí „SORTIE“, která měla ničit balistické rakety na středním úseku dráhy letu. Avšak i tento projekt se ukázal jako nereálný.

Projekt družice „SAINT“ měl zahrnovat pilotované i bezpilotní přepadové prostředky k ničení nepřátelských raket na oběžných drahách kolem Země. Později však

ministerstvo obrany a NASA rozhodly vytvořit nové varianty pilotovaných přepadových kosmických lodí typu „GEMINI“.

V období 1970–1975 počítají USA s dokončením projektu křídlaté kosmické lodě typu „ANTARES“ s použitím jaderné energie k pohonu.

Využití kosmického prostoru k vojenským účelům motivují zejména tyto požadavky:

- udržet nepřetržitou bojovou pohotovost všech druhů ozbrojených sil,

- podstatně zkrátit dobu k mohutnému a překvapivému úderu zbraněmi hromadného ničení,

- dosáhnout větší odolnosti proti systémům protiraketové obrany protivníka,

- přenést těžiště úderů jadernými zbraněmi protivníka mimo zemský povrch (zejména mimo obydlené oblasti).

Zámyslu komplexního a hromadného bojového použití kosmických zbraní v případné válce odpovídá již v současné době realizovaná koncepce centrálního řízení a velení.

Vojenský program ovládnutí kosmického prostoru i Měsíce se v prvé řadě zabývá problematikou průzkumného, spojovacího, navigačního a útočného charakteru; za nejdůležitější považuje vývoj prostředků strategického průzkumu a jaderného napadení. V současné době zahrnuje tři základní směry:

- vývoj účinných kosmických zbraní a zásad jejich bojového použití,

- vývoj prostředků k zabezpečení obranné činnosti v kosmickém prostoru pomocí speciálních soustav protiraketové a protikosmické obrany,

- systematický vědecký výzkum kosmického prostoru s cílem nejefektivnější konstrukce a využití kosmických zbraní.

Velení americké armády předpokládá použití kosmické zbraně v součinnosti s mezikontinentálními balistickými raketami a strategickým letectvem především v počátečním období války k řešení nejdůležitějších strategických úkolů. Nenadále a hromadné jaderné napadení z kosmického prostoru má téměř současně vyřadit nebo alespoň podstatně zeslabit vojenský jaderný potenciál protivníka. Pozemní jaderné výbuchy mají v některých oblastech válčičtí vytvářet rozsáhlé zamořené prostory s vysokými úrovněmi radiace ke ztížení činnosti zázemí, k přehrazení důležitých operačních směrů, přesunů strategických záloh apod. Útok kos-

mických bojových prostředků na oblasti a prostory s velkou hustotou civilního obyvatelstva nebo na vojska má vyvolat kromě okamžitých ničivých účinků též značné účinky psychologické. To vše má napomáhat rychlému dosažení strategické iniciativy a převahy, především v oblastech bojové činnosti.

Velení americké armády považuje vojenskou kosmickou techniku za významnou a nedílnou součást svých ozbrojených sil, schopných přispívat ať přímo, či nepřímo k prosazování politických a vojen-

ských cílů v míru i za války. Vojenské zaměření kosmických výzkumů již dnes, v době relativně počátečního vývoje, přispívá k podstatnému zvyšování mezinárodního napětí, zbrojení a s tím i spojených finančních výdajů na úkor životní úrovně. S postupnou realizací programu výstavby kosmických zbraní i protiraketové a protikosmické obrany bude se nutně zvyšovat také nebezpečí náhodného vzniku války následkem technických a psychických příčin nebo nesprávného hodnocení politické a vojenské situace.

VOJENSKÉ VÝDAJE NATO V ROCE 1969

Podplukovník ing. Jiří John

V rozpočtovém roce 1969¹⁾ má dojít ke zvýšení vojenských výdajů členských států NATO jako celku v nominální hodnotě do 2 %; v reálné hodnotě však dojde za realizace tohoto předpokladu k poklesu do 3 %²⁾ 3). Vojenské výdaje NATO dosáhnou tudíž v běžných cenách výše přes 105 miliard dolarů. Zvýšení vojenských výdajů členských států kontinentální Evropy (v nominální hodnotě asi 5 %, v reálné hodnotě asi 2 %) kontrastuje se stagnací a snížením vojenských výdajů v USA a Velké Británii. Je to především důsledkem amerického tlaku na tyto státy zvýšit podíl na vojenských přípravách NATO; vzhledem k událostem v srpnu 1968 se podařilo s výjimkou Francie tyto tendence v rozpočtech na rok 1969 i v plánech na další léta prosadit.

Přes uvedené skutečnosti se podílejí na úhrnu vojenských výdajů NATO v roce 1969 více než 75 %. Podíl západoevropských států je nadále menší,⁴⁾ než by odpovídalo relaci mezi ekonomickým potenciálem USA a jejich ekonomickými poten-

¹⁾ Bližší viz tabulka.

²⁾ Vojenské potřeby jsou financovány ze státních prostředků pomocí rozpočtu. Vojenský rozpočet (rozpočet ministerstva obrany a různých samostatných rozpočtových institucí, např. v USA Kmise pro jadernou energii, samostatné rozpočtové položky a různé fondy) je součástí státního rozpočtu. Objem státního rozpočtu v jednotlivých státech je přímo úměrný velikosti národního důchodu. Vojenský rozpočet má místo ve státním rozpočtu a jeho výška může kolísat podle hospodářských možností a vojenskopolitické situace. Hospodářské možnosti (potenciál) umožňují jim odpovídající strategii a politiku, i když sama existence vojenských potřeb a případné výkyvy mající své příčiny v příslušné strategii a politice.

³⁾ Úvaha za předpokladu, že nedojde v průběhu rozpočtového roku k větším změnám v důsledku nepředvídatelných vojenskopolitických událostí. V kontinentálních evropských členských státech NATO rozpočty schvalují parlamenty vzhledem k provládní většině obvykle s nepatrnými změnami nebo beze změn nejpozději do půl roku po jejich předložení parlamentu (v tzv. třetím čtení). Ve Velké Británii dochází k formálnímu schválení vládní předlohy obvykle před začátkem příslušného rozpočtového roku. Ve Spojených státech amerických probíhá rozpočtová debata od přečtení rozpočtového poselství prezidentem až do zpracování nového rozpočtu prakticky nepřetržitě, protože federální rozpočet je základním nástrojem státní politiky ve všech oblastech. Zásadní změny v americkém rozpočtu nelze očekávat, nedojde-li k mimořádným událostem ani v tomto roce, přestože rozpočet zpracovala předchozí vláda (byl však již s novými činiteli v průběhu zpracování konsultován). Schválený návrh—plán se obvykle v žádném státě nekryje plně se skutečností. Konečná vyčerpaná částka mívá menší výkyv oproti plánované částce. Rozdíl mezi nominální a reálnou hodnotou vojenských výdajů je dán probíhající a zejména v USA (v důsledku války ve Vietnamu) zesilující se inflací.

⁴⁾ Odhadovaný podíl vojenských výdajů na národním důchodu v roce 1969: USA 10,6 %, VB 5,6 %, NSR 4,0 %, Francie 4 %, Itálie 3,5 %, Belgie 3,3 %, Holandsko 3,8 %, Norsko 3,8 %.

ciály, ale kromě vedoucí úlohy Spojených států amerických (nesou prakticky váhu strategického deterentu) existuje i nákladná válka ve Vietnamu. Jejího financování se ostatní členské státy NATO neúčastní. V souladu s tím je podíl vojenských výdajů na hlavu, podíl na národním důchodu a státním rozpočtu ve Spojených státech amerických daleko nejvyšší. Vyšší podíl amerických vojenských výdajů na národním hospodářství není v rozporu s všeobecnou tendencí v NATO udržet výši vojenských výdajů v souladu s hospodářskými možnostmi. Progres národního hospodářství i nevojenských resortů státního rozpočtu je výraznější, než růst vojenských výdajů. Tato tendence se v Evropě zvyrazňuje nejen proto, že evropské státy se neangažují ve válkách, ale též proto, že k všeobecné tendenci udržet soutěživost západního hospodářství s východním přistupuje i snaha snížit zaostávání západní Evropy za USA.

Spojené státy americké

Plán na rok 1969 činí 81,5 miliard dolarů.⁵⁾ Oproti návrhu na rok 1968 dochází ke zvýšení v nominální hodnotě o 2,2 % (v reálné hodnotě snížení 2,5 %), oproti odhadu skutečných výdajů v roce 1968 se zvyšují vojenské výdaje v nominální hodnotě o 0,7 % (v reálné hodnotě snížení 4 %).

Na federálním (státním) rozpočtu se podílejí navržené vojenské výdaje 41,7 % oproti 42,9 % v roce 1968 a na národním důchodu 10,6 % oproti 10,9 v roce 1968.

Z úhrnné částky připadající na vedení války ve Vietnamu 25 397 miliónů dolarů, oproti odhadnutým asi 28 800 miliónům dolarů v roce 1968. Snížení finančních prostředků na válku ve Vietnamu umožňuje i při snížení vojenských výdajů v reálné hodnotě věnovat více prostředků na vlastní výstavbu ozbrojených sil. V rozpočtovém roce 1969 má být výstavba ozbrojených sil zaměřena na tyto hlavní úkoly:

- zdokonalování strategických střel a další nákup letounů FB-111 (udržení účinného strategického deterentu);
- posílení strategické obranné síly výstavbou protiraketového systému Sentinel a modernizací obrany proti bombardováním letounů;
- podstatné zdokonalení prostředků k vedení protiponorkové války;

⁵⁾ 78 471 miliónů dolarů rozpočet ministerstva obrany (z toho 25 397 miliónů dolarů na vedení války ve Vietnamu), 529 miliónů dolarů vojenská pomoc a 2 571 miliónů dolarů jaderná energie.

— udržení převahy stíhacího a stíhacího bombardovacího letectva;⁶⁾

— zintenzivnění výzkumu a vývoje a tím vytvářet perspektivní předpoklady dalšího zkvalitňování ozbrojených sil.

Výstavba ozbrojených sil směřuje k posílení kvality za současného snižování počtů jednotek i osob. V roce 1970 má pokračovat trend, nastoupený v roce 1969; má dojít k dalšímu snížení finančních prostředků k vedení války ve Vietnamu, k dalšímu zkvalitňování ozbrojených sil za mírného vzestupu vojenských výdajů v nominální hodnotě.

Velká Británie

Na rozpočtový rok 1969 plánuje 2265,85 miliónů liber. Oproti roku 1968 dochází k snížení o 0,2 % v nominální hodnotě a o 2,6 % v reálné hodnotě. Snížení vojenských výdajů je v souladu s dlouhodobým programem labouristické vlády, který předpokládá snižování.⁷⁾ To umožňuje pokračující snižování počtů a závazků východně od Suez.⁸⁾

Snižování počtů má vyvážit kvalitní výzbroj. Modernizace výzbroje proto i v úsporných podmínkách pokračuje.

V roce 1969 mají být dobudovány nukleární strategické síly na bázi ponorek s jaderným pohonem, vyzbrojených řízenými střelami Polaris.⁹⁾ Letouny Vulcan mají být ze strategických sil vyřazeny a používány nadále k taktickým účelům.

Výzbroj má být zkvalitňována u pozemních sil, určených k použití na evropském válčišti, taktické letectvo má být posíleno zaváděním nové letecké techniky¹⁰⁾ a válečné lodě mají být přizpůsobovány nové technice. Všechny lodě od fregat výše mají mít vrtulníky. Kromě toho jsou nadále budovány nové lodě, včetně ponorek s jaderným pohonem. Dále má být zkvalitňována i vzdušná přeprava.

Postupné zkvalitňování výzbroje má probíhat i v budoucnosti souběžně se snižováním počtů.¹¹⁾ V dohledné době se o významných změnách ve vojenské technice neuvažuje. Počítá se nadále se silným dovozem z USA.¹²⁾

⁶⁾ Podle komentáře k rozpočtu MO.

⁷⁾ Do roku 1973 mají být vojenské výdaje sníženy asi o 400 miliónů liber. Podle cen z roku 1964 má činit vojenský rozpočet v roce 1973 1600 až 1650 miliónů liber.

⁸⁾ Důraz je kladen na Evropu a ostatní oblasti západně od Suez (Středozemní moře).

⁹⁾ Resolution, Repulse, Renown (v 3. čtvrtletí do operační použitelnosti) a Revenge (koncem r. 1969 do operační použitelnosti).

¹⁰⁾ Letouny typu Harrier, Nimrod, Phantom a Buccaneer.

¹¹⁾ Plánované snižování počtů má skončit koncem r. 1972; konečným cílem je 340 tisíc osob.

¹²⁾ V letech 1969–1977 mají být nakoupeny zbraně v celkové hodnotě asi 1 miliardy liber.

NĚMECKÁ SPOLKOVÁ REPUBLIKA

Původně byly na rok 1969 navrženy vojenské výdaje ve výši 22,4 miliard DM,¹³⁾ tj. ve srovnání s rokem 1968 zvýšení 3,2 %. Po zasedání NATO ze 14.—16. 11. 1968 se rozhodla západoněmecká vláda zvýšit vojenské výdaje na léta 1969 až 1972 oproti původně plánovaným o 2,5 miliardy DM; zvýšení připadající na rok 1969 činí přibližně 0,5 miliardy DM; plánované vojenské výdaje na rok 1969 dosahují tudíž výše 22,9 miliard DM; ve srovnání s rokem 1968 jsou v nominální hodnotě vyšší o 5,5 %, což se rovná přírůstků státního rozpočtu [v reálné hodnotě činí zvýšení pouze něco přes 3 %].

Mimořádné zvýšení vojenských výdajů vytváří předpoklady výraznější realizace plánované výstavby ozbrojených sil. Není však tak velké, aby samo o sobě mohlo financovat nové programy nebo zásadní změnu výstavby ozbrojených sil. Bude umožněno dodržet v perspektivě nově stanovené počty spolkové armády, přibližně ve výši 460 tisíc mužů.¹⁴⁾

Modernizace výzbroje bude zaměřena především na zkvalitnění letectva;¹⁵⁾ dále má pokračovat modernizace vojenského námořnictva, u pozemních sil má být zvýšena palebná síla a zlepšena obrana proti nízkolétajícím letounům.

FRANCIE

Koncem října 1968 byl předložen návrh, zpracovaný ministrem obrany, ve výši 26,4 miliardy Ffrs (zvýšení v nominální hodnotě o 5,84 %). V souvislosti s opatřeními ke zpevnění měny byl koncem listopadu 1968 původní návrh snížen o 400 milionů Ffrs, takže plánované vojenské výdaje na rok 1969 činí 26 miliard Ffrs (zvýšení v nominální hodnotě 4,2 %, v reálné hodnotě snížení 0,5 %). Před i po revizi je růst vojenského rozpočtu daleko nižší, než přírůstek nevojenských sektorů rozpočtů (před revizí + 18,5 %, po revizi + 15,7 %).

Vojenské výdaje, plánované na rok 1969, si vynucují úsporná opatření ve všech oblastech ozbrojených sil,¹⁶⁾ i když postih-

nou nejméně výstavbu strategických jaderných sil. Snížení návrhu o 400 milionů Ffrs odsune na další rok zkoušky miniaturovaných vodíkových náplní, které měly proběhnout v Pacifiku v roce 1969.

Úsporná opatření se však nedotknou dlouhodobého plánu vyzbrojování jako celku. Bude však, ač měl být podle původního zámyslu v podstatě realizován do konce roku 1970, stěží splněn v plném rozsahu v průběhu sedmdesátých let.

Společným rysem ve všech členských státech NATO je pokračující modernizace výzbroje za současného snižování počtů nebo jejich udržování na úrovni. Zvyšující se kvalitativně technické nároky a trvalý inflační trend si vynucují objektivně perspektivní růst vojenských výdajů. Jejich snižování je výjimečné a je spojeno se zásadní přeorientací vojenské politiky, tj. plánovaného použití ozbrojených sil (např. Velká Británie). Malá progresivita růstu vojenských výdajů je důsledkem snahy udržet vojenské výdaje v souladu s rozvojem národního hospodářství a perspektivního záměru snižovat podíl vojenských výdajů na národním důchodu. Tato tendence je též v souladu s limitovaným soužitím Východu a Západu v nejbližší perspektivě.

Tak jako v minulosti vojenské výdaje západoevropských států se budou zřejmě vyvíjet bez výraznějších výkyvů¹⁷⁾ na rozdíl od vojenských výdajů USA, kde stabilita k jejich prakticky trvalé vojenské zahraniční angažovanosti, jejíž intenzita kolísá, je dlouhodobě vyloučena. Snižování amerických vojenských výdajů po uzavření dohod ve Vietnamu bude s největší pravděpodobností pozvolné. Úsporné finanční prostředky mohou být použity na jiné účely v souvislosti s perspektivní výstavbou ozbrojených sil, na niž působí válka ve Vietnamu negativně. Může být zejména zvýrazněn výzkum z hlediska perspektivních zbraní osmdesátých let. V současné době a nejbližší budoucnosti je významnější úloha vývoje s cílem vylepšovat dnešní zbraňové systémy.

se týče počtů, má být snížen počet vojenských osob a civilních zaměstnanců asi o 6 tisíc osob (naproti tomu se zvyšují počty četnictva o 1950 mužů).

Další úspory v provozní oblasti zahrnují omezení výcviku, cvičných letů a plaveb válečných lodí.

¹⁷⁾ Za zmínku stojí skutečnost, že v roce 1969 se dostala NSR v NATO co do velikosti vojenských výdajů na druhé místo. V západní Evropě jsou nyní západoněmecké vojenské výdaje dominantní a zřejmě si své místo udrží i v budoucnosti. To je v souladu s hospodářskými možnostmi NSR.

¹³⁾ Z toho na vlastní výstavbu ozbrojených sil (rozpočet ministerstva obrany) připadalo 18,8 miliard DM.

¹⁴⁾ Koncem roku 1968 činily počty necelých 460 tisíc mužů.

¹⁵⁾ Dodatečná výroba 50 letounů typu Starfighter a nákup 88 letounů typu Phantom.

¹⁶⁾ Padl plán zvýšit výrobu tanků AMX-30, byl omezen nákup samohybných děl ráže 155 mm, snížena výstavba nových válečných lodí, snížena perspektivní výroba letounů Jaguar aj. Pokud

Přehled přímých vojenských výdajů NATO

Tabulka

Stát	Měna	miliardy				Přírůstek (úbytek) v nomi- nální hodnotě v %	Přírůstek (úbytek) v reálné hodnotě v %	Kčs na jed- noho obyvat.		% přímých vojen- ských výdajů z ná- rodního důchodu		% přímých vojen- ských výdajů ze státního rozpočtu	
		rozpočto- vý rok 1968 ¹⁾ národní měna	rozpočtový rok 1969 ¹⁾					1968	1969	1968 ⁴⁾	1969 ⁴⁾	1968	1969
			národ- ní mě- na	Kčs ²⁾	americké dolary ³⁾								
USA	dolar	80,9	81,5	586,8	81,5	+ 0,7	—4,0	2800	2900	10,9	10,6	42,9	41,7
Velká Británie	Lstg	2,27	2,26	39,1	5,4	—0,2	—2,6	700	695	6,0	5,6	35,0	33,0
NSR	DM	21,7	22,9	41,2	5,7	+ 5,5	+ 3,3	665	690	4,5	4,0	27,0	27,8
Francie	Ffrs	24,9	26,0	37,9	5,3	+ 4,2	—0,5	720	760	4,8	4,0	20,0	17,0
členské státy NATO celkem ⁵⁾ z toho evropské členské státy NATO ⁶⁾	dolar	105,0	107,0	770,0	107,0	+ 1,9	—2,6	—	—	—	—	—	—
z toho členské státy NATO kontinentální Evropy ⁷⁾	dolar	23,0	24,0	173,0	24,0	+ 4,3	+ 1,3	—	—	—	—	—	—
	dolar	18,0	18,6	134,0	18,6	+ 5,0	+ 2,0	—	—	—	—	—	—

1) Rozpočtový rok začíná v USA 1. července (rozpočtový rok 1969 je označován v americké terminologii 1970, nebo 1969/70).

Ve Velké Británii začíná rozpočtový rok 1. dubna (rozpočtový rok 1969 je označován v britské terminologii 1969).

V NSR a ve Francii začíná rozpočtový rok 1. ledna a kryje se s kalendářním rokem.

2) Přepočteno podle oficiálního kursu. Může sloužit jen jako hrubý podklad. Podle kursovního listu čsl. banky, platného od 1. 4. do 30. 4. 1969. 1 US dolar = 7,20 Kčs, 1 Lstg = 17,28 Kčs, 100 DM = 180 Kčs, 100 Ffrs = 145,836 Kčs. Kurs 1 US dolaru = 14,36—16,20 Kčs, uváděný ve statistikách Spojených národů, je plně použitelný pro přepočty v civilní oblasti. Ve vojenské oblasti se skutečnost přibližuje, vycházejí z dílčích relací, více oficiálnímu kursu.

3) Přepočteno podle burzovních kursů (Herald Tribune z 2. 4. 1969): 1 Lstg = 2,3951 US dolaru, 1 US dolar = 4,025 DM = 4,95925 Ffrs.

4) Odhad

5) Souhrn vojenských výdajů všech členských států NATO v seznamu neuvedených; slouží jen jako hrubý orientační údaj.

6) Souhrn vojenských výdajů všech evropských členských států NATO včetně v seznamu neuvedených; slouží jen jako hrubý orientační údaj.

7) Souhrn vojenských výdajů všech členských států NATO kontinentální Evropy včetně v seznamu neuvedených; slouží jen jako hrubý orientační údaj.

Beaufrova prospektívna stratégia

Podplukovník
doc. PhDr. Ján Z v a d a, CSc.

Potreba vidieť do diaľky je priamo úmerná rýchlosti pohybujúceho sa telesa. Chlapcovi na kolobežke stačí vidieť 5—10 metrov dopredu. Jazdec na koni potrebuje kontrolovať priestor do vzdialenosti 60 až 200 m. Vodič moderného motorového vozidla musí mať prehľad do 500—200 m... To isté, ale v prenesenom zmysle platí o ľudskej spoločnosti. Čím rýchlejšie sa spoločnosť vyvíja, tým naliehavejšie vyvstáva pred ňou potreba vedieť, kam smeruje jej vývoj. Za feudalizmu sa ľudia nemuseli zaujímať o budúcnosť, pretože tá bola takmer navlas podobná súčasnosti, súčasnosť sa zase hodne podobala minulosti. Vývoj sa uberal dopredu slomačím tempom. Podstatne sa však urýchlil za kapitalizmu, a to na báze technicko-priemyselného a vedeckého pokroku. Dnešná spoločnosť sa už vari ani nevyvíja, ale v pravom slova zmysle sa ako raketa fantastickou rýchlosťou priamo rúti niekam dopredu, do neznámych a tajuplných diaľav. Hĺbka, rýchlosť a rozsah výrobných prevratov, technických novôt a vedeckých objavov uvádza do pohybu procesy, ktoré od základu menia štruktúru spoločnosti a rozhodujúcim spôsobom ovplyvňujú i jej budúce perspektívy. Budúcnosť sa mení v predmet systematického vedeckého bádania. K plejáde staronových vykladačov budúcnosti — k rôznym utopistom, čarodějom, cigánkam, čo hádali z ruky či astrológom, čo predpovedajú budúcnosť podľa konštelácie hviezd..., sa pripojuje ďalšia, dnes už dosť silná skupina vedcov — futuroológov. Svojím dielom „Batir l'avenir“ („Budovať budúcnosť“) sa k nim zaradil i známy francúzsky teoretik v odbore vojenskej a politickej stratégie gen. André Beaufre.

Štruktúra budúcnosti

Autor, na rozdiel od väčšiny ostatných, si vo svojom diele nestavia ako hlavnú úlohu vykonštruovať nejaký utopistický obraz určitej budúcej spoločnosti. Jeho zámer je oveľa reálnejší a v tomto zmysle tiež spoločensky oveľa závažnejší a dôležitejší. Beaufre kladie hlavný dôraz na metódu prenikania človeka do budúceho sveta. Pokúša sa odhaliť a naznačiť obecné použiteľné postupy správneho videnia budúcnosti, ale i pôsobenia človeka vo smere formovania svojej budúcnosti. Zo všetkého najviac ho zaujíma otázka, aké rozhodnutia a opatrenia má človek prijať, aby mohol už dnes, s určitým predstihom, ovplyvňovať a tvoriť svoju budúcnosť.

Už z takto koncipovanej úlohy možno logicky dedukovať, že Beaufre nepatrí

k vyznavačom determinizmu, ale nemožno ho považovať ani za stúpenca indeterministickej filozofickej školy. Napred skúma štruktúru budúcnosti a dochádza k poznatku, že sa v nej uplatňujú faktory v zásade troch základných kategórií. Sú to na prvom mieste faktory tzv. „vývoja“, ktoré udržiavajú a živia tok ľudských dejín. Sú nositeľmi základných vývojových tendencií, vo svojom celku nositeľmi toho, čomu sa hovorí „zmysel dejín“. Predstavujú ich deterministickú zložku, tj. to, čo sa dá poznať, približne určiť a do značnej miery i predvídať v prípade, že nejaká významnejšia udalosť nenaruší ich priebeh. Druhú kategóriu tvoria faktory tzv. „udalosti“. V histórii vystupujú viaceré vo forme náhody. Dajú sa ťažko určiť a predvídať, ale nie sú celkom nepoznateľné. Beaufre rozoznáva 3 druhy udalostí: tie, ktoré sú schopné svojimi dôsledkami zvrátiť smer vývojových tendencií. Sú to napríklad revolúcie, svetové vojny, dôležité vynálezy, významné osobnosti atď. Ďalej sú to tie, ktoré odkrývajú krízy spoločenských premien, vynútených však už predchádzajúcim vývojom. A konečne tie, ktoré svojím vplyvom postihujú už len faktory nejakej udalosti. Tretiu dôležitú súčasť štruktúry budúcnosti predstavuje sám človek, jeho inteligencia, vôľa, činnosť. Nie je ani úplne slobodný, ani úplne neslobodný. Má však schopnosť činnosťou pôsobiť ako na vývoj, tak aj na udalosti.

Keď autor takto vymedzil obsah základných kategórií svojho výskumu, prechádza na podrobnejší rozbor perspektív

„vývoja“, ktorý sa dá predvídať. Drží sa pritom síce veľmi jednoduchej, ale vzhľadom na zložitost otázky, zatiaľ jedine možnej a efektívnej metódy. Nesnaží sa vykresliť obraz budúcnosti jej extrapoláciou zo súčasnosti či dávnejšej minulosti, pri ktorej sa presnejšie rysuje čiara kontinuity spojujúca minulosť, súčasnosť a budúcnosť v jedinú prerušovanú refaz vývojového procesu. Nepokúša sa tiež aplikovať metódu odvodenú z kategórie: možnosť — skutočnosť, kde ako vieme sa skutočnosť chápe ako jedna z viacerých možností obsiahnutých v minulej skutočnosti, realizovaná do formy dnešnej skutočnosti, ktorá vo svojom vnútri nesie ďalšie viaceré alternatívne možnosti a varianty budúceho vývoja. Jedna z týchto možností sa za určitých podmienok účinne ovplyvňovaných človekom pretvorí v budúcu skutočnosť. Ostatné možnosti buď odumrú, alebo budú trvať iba vo forme možnosti. Autor sa priklonil k metóde popisu stálych faktorov spoločenského vývoja, akými sú: geografické prostredie, demografia, technický faktor, ekonomika, vojenstvo a politika, aby naznačil pravdepodobný smer, časové a problémové možnosti ich vývoja. Nakoľko väčšina údajov a predpovedí z oblasti ekonomiky, techniky atď. je prevzatá od iných autorov, zastavíme sa len pri otázkach stratégie, ktorá podľa Beaufra svojou materiálne technickou stránkou vstupuje do kategórie „vývoja“, aby odtiaľ vyvolávala zmeny v priamej a nepriamej stratégii.

Zmeny v pojmoch stratégie

Pokiaľ ide o vývoj zbraňových systémov, Beaufre ako väčšina západných vojenských autorov vyslovuje mienku, že v najbližších 10 rokoch nedojde k žiadnym zásadnejším zmenám, ktoré by mohli podstatnejšie narušiť dnes existujúcu rovnováhu vojenských síl. Táto rovnováha síl by sa vraj dala zmeniť v dôsledku dvoch už dnes dozrievajúcich technických vynálezov: pomocou prostriedkov ničenia pohyblivých odpaľovacích základní najmä ponoriek vybavených raketovými jadrovými zbraňami, a ničenie už odpálených rakiet systémom účinnej protiraketovej obrany. Ani jedno z uvedených zlepšení nestubuje priniesť očakávané výsledky ešte pred rokom 1980. Existujúce typy ponoriek sa majú v polovici 70. rokov nahradiť novým oveľa dokonalejším typom. Je vyriešený problém ničenia jednej alebo viacerých izolovane vystreľovaných rakiet, ale nie je vyriešený problém totálne

intercepcie veľkého množstva naraz vypálených striel. Antiraketová obrana je neúčinná, ak nedokáže zabrániť penikaniu i malého počtu rakiet, schopných zastrešovať protivníka. Najvyššie sme svedkami pokusov zvýšiť kapacity penikania, ako aj pokusov využiť orbitálne družice, proti ktorým sa hľadajú prostriedky mimoatmosférickej obrany. Stabilita nukleárnej rovnováhy môže vážne ohroziť rast počtu vlastníkov atómových zbraní. Pokrok vo vývoji biologických a chemických zbraní, schopných podlomíť vôľu človeka k odporu by mohol vniesť do stratégie ďalšie nepredvídané prvky.

Zmeny v pojmoch stratégie nastanú podľa názoru autora ani nie ako dôsledok ďalšieho zdokonaľovania techniky zbraňových systémov, ale ako produkt existencie samostatnej už niekoľko rokov trvajúcej nukleárnej rovnováhy. Táto rovnováha na jednej strane i naďalej účinne odstrašuje

agresora od pokusov rozpútať atómovú vojnu, ale ako ukázala už karibská kríza, a vojna vo Vietname to potvrdzuje, neodstrašuje v dostatočnej miere od pokusov viesť vojnu pod atómovým prahom — čo vážne oslabuje vieryhodnosť odstrašovania vôbec a môže viesť k rozšíreniu klasických konfliktov. V tejto súvislosti je v knihe nadhodená otázka bližšieho vymedzenia hraníc oblasti účinnosti atómového odstrašovania od ostatných foriem ozbrojených stretnutí, otázka možnosti rozširovania alebo zužovania týchto hraníc, otázka, či nukleárne mocnosti nakoniec nebudú môcť viesť vojnu bez toho, že by sa odvážili siahnúť a použiť atómové zbrane. Ako za tejto situácie zachovať odstrašovanie, ktorého účinnosť je hlavnou zárukou možnosti vyhnúť sa vojnam? Beaufre navrhuje celý rad praktických opatrení politickej, technickej, psychologickú a inej povahy. Vo svojom súhrne tvoria jeho koncepciu politiky odstrašovania, v ktorej pravdepodobne najoriginálnejšie a najrozpornejšie pôsobí návrh rozšíriť zónu nukleárneho odstrašovania „rozšírením zodpovedne limitovaného a kontrolovaného nukleárneho zbrojenia“ (str. 69) a poistiť sa pre prípad neúčinnosti „dissuasion“ schopnosťou reagovať klasickými konvenčnými zbraňami a zmenou koncepcie samotnej stratégie.

V tomto kontexte sa dostávame k podivuhodným a svojím spôsobom aj originálnym názorom autora. Vieme, že sa v oblasti vojenskej vedy preslávil okrem iného tým, že prišiel s novou definíciou stratégie dôsledne aplikovanou vo všetkých jeho dosiaľ vydaných dielach. V jeho pojmoch je stratégia rozčleňuje do systému priamej stratégie, v ktorej hlavnú zložku predstavuje stratégia nukleárneho odstrašovania, a do systému tzv. nepriamej stratégie, kde najdôležitejšiu úlohu preberá tzv. stratégia akcie.

V úvahách o zmene samej podstaty stratégie vychádza z poznatku, že nakoľko stratégia odstrašovania dokázala odstrašiť len od atómových vojen, nie však tiež od vojen konvenčných, lokálnych, národnoslobodzovacích atď. — ktorých mož-

nosti sa nielen nezmenšili, ale naopak ešte vzrástli a ak Američania prehrávajú vo Vietname budú i naďalej rásť — treba systém atómového odstrašovania vďaka doplniť systémom takej stratégie, ktorá spočiatku omedzí a neskoršie definitívne aj skoncuje s vojnami tohto typu. Západ, podľa Beaufra, si zatiaľ ani neosvojil, ani nezvládol tento druh stratégie. Nepochopil, že jej podstata nemá materiálnu, ale vynaložené psychologickú povahu. Skúsenosti Veľkej Británie z koloniálnych vojen síce ukázali, že je v nich možno zvíťaziť, ak sa danú oblasť podarí izolovať od vonkajšieho sveta. Nedávne francúzske skúsenosti však potvrdili, že ak chýba svetové zaistenie, chýba i zaistenie lokálne. Američania v Kórei a vo Vietname mali možnosť poznať, že psychologická prevaha má väčší význam než prevaha materiálna. „Je to prestíž, ktorú by bolo treba obnoviť a tak presvedčiť tretí svet, že jeho budúcnosť nezávisí od marxizmu, ale od západných metód“ (str. 78). Západ prehrával v koloniálnych vojnách, podľa Beaufra, preto, že jeho prestíž bola tu do základov otrasená a že sa ju pokúšal obnoviť vojenskými zásahmi, ktoré nielenže nemajú nijakú cenu, ale dokonca Západu škodia. „Jediná forma účinnej nadvlády je forma prestíže a príkladu“ (str. 74). Západ musí presvedčiť tretí svet, že jeho ekonomický model je oveľa účinnejší než model Východu. Ale dosiahnuť tento cieľ, to podľa autora predpokladá revidovať existujúce politické systémy.

Nepoužiť zbrane v boji o tretí svet a proti tretiemu svetu neznemáť však zbraní sa vzdáť. Naopak. Ozbrojené sily treba ďalej budovať, zároveň modernizovať podľa zásad novej stratégie tak, aby mohli účinne odstrašovať a v prípade neúspechu odstrašovania dokázať ubrániť ohrozené záujmy národa. Za ideálny typ štruktúry ozbrojených síl považuje Beaufre „systém vyvážených síl“, t.j. systém síl schopných pružne plniť pokiaľ možno všetky úlohy, opierajúci sa o systém spoločnej obrany budovanej na princípe asociácie bližšie rozvedenej v Beaufrovej knihe „Európa a NATO“.

Varianty budúcej štruktúry sveta

Osobitnú pozornosť venuje Beaufre bližšiemu objasneniu pojmu „udalosti“. Konštatovali sme, že ich delí v zásade na tri kategórie. Samotný vznik a priebeh udalostí pôsobí dojem náhody, ktorá sa nedá predvídať, ale ich spätosť s trvale pôsobiacimi vývojovými tendenciami dáva väčšine udalostí hlbší príčinný zmysel,

takže ich postup, napriek jeho zložitosti sa predsa len dá približne určiť vopred. K predpovediam budúceho vývoja udalostí možno použiť v zásade dve navzájom sa doplnujúce metódy. Metódu „voľby hypotéz“ a metódu „kombinácie hypotéz“. Obe dve metódy dovoľujú vyčleniť z veľkého množstva udalostí tie, ktoré naj-

viac pôsobí na vývoj, stanoví pravdepodobné alternatívy a varianty ich budúceho vývoja, a tak oddeliť tiež dôležité od menej dôležitých javov. Autor aplikuje nariadené metódy na medzinárodný vývoj a vývoj jednotlivých štátov, z ktorých vyberá len najdôležitejšie, medzi nimi: USA, ZSSR a Čínu ako štáty prvej kategórie, Japonsko, Európu a arabský svet ako oblasti druhej kategórie.

Pokiaľ ide o USA, ich vnútorný vývoj sa vraj bude vyznačovať určitými rysmi stability. V zahraničnej politike sa budú potýkať v zásade s tromi problémami: s neschopnosťou prispôbiť sa úlohe, ktorú zastávajú vo svetovej politike, keďže ich obrovská moc sa prejavuje v niektorých menších stretnutiach ako bezmocnosť. Ďalej je to problém americkej civilizácie, ktorá má príliš materialistické, spotrebiteľské zameranie s prvkami používania hrubého násillia. Konečne černošská otázka. USA si podržia úlohu prvej kapitalistickej veľmoci, schopnej rozhodujúcim spôsobom ovplyvňovať svetový vývoj.

Pokiaľ ide o ZSSR, autor si myslí, že sa bude musieť vyrovnávať s problémami rozvoja poľnohospodárstva, výživy a obchodu, spotreby, ako aj s problémami liberalizmu, ktorý uvoľnil základy systému diktatúry tak, že vzniknutý rozpor môže vyústiť buď do návratu k tyranii pod ochranou armády, alebo k uvoľneniu ciest vedúcich k liberalistickému režimu v oblasti tvorby cien, trhu atď. V zahraničnej politike sa ZSSR bude pokúšať o mierové spolunažívanie, ktoré môže prekaziť alebo Čína alebo USA zostrením konfliktu vo Vietname.

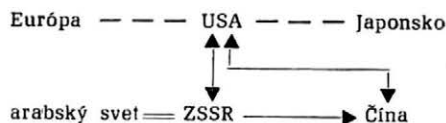
Čína se podľa Beaufra dostáva do fázy vnútornej nestability, vyvolanej problémami populácie, výživy obyvateľstva, bojom rôznych skupín o moc atď. Kultúrna revolúcia môže dočasne upevniť režim, ale po rokoch stabilizácie môže veľkou silou prepuknúť chaos, kríza, anarchia. Čína sa chce presadiť ako veľmoc využívaním rozporov medzi USA a ZSSR. Pomocou ZSSR neutralizuje tlak USA voči Číne, pomocou USA, najmä však medzinárodného komunistického hnutia, neutralizuje zase tlak ZSSR. Až sa Čína stane atómovou veľmocou, poruší svetovú rovnováhu.

Budúcnosť Európy, pokiaľ zostane rozdelená, vidí autor závislú viac na vonkajších než vnútorných okolnostiach. Ak sa Európe podarí vyriešiť otázku zjednotenia Nemecka a otázku vlastného zjednotenia, premení sa vo veľmoc prvého radu. Cesta k jednote vedie cez oslabenie strachu Západu z Východu a Východu zo Západu, tj.

cestou oslabenia nadvlády USA nad západnou Európou a oslabenia nadvlády ZSSR nad východoeurópskymi štátmi. Tmelom tejto jednoty nemôže byť ani USA ani ZSSR ale samotné európske štáty. Tretí svet zostane objektom svetovej politiky, najmä politiky veľmocí. Bude to asi nebezpečná zóna rezonancie a vybiňania rozporov medzi USA—ZSSR—Čínou. To platí najmä o oblasti Blízkeho východu, kde budú vznikať časté konflikty a krízy.

Zaujímavé sú Beaufrova úvahy o budúcej štruktúre sveta, tvorené metódou kombinácie hypotéz. Keby sme vzali do úvahy len vzťahy medzi šiestimi uvedenými protagonistami, dostali by sme takmer vyše 130 rôznych alternatív vývoja. A to nie sú do nich zahrnuté hypotézy týkajúce sa možnosti vnútropolitického vývoja.

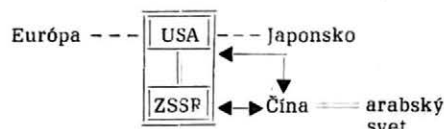
Medzi štátmi prvej skupiny sa môžu vytvoriť vzťahy: uvoľnenia (détente), vzťahy opozície alebo vzťahy konfliktové. Existujúca tripolárna mocenská štruktúra sveta by sa mohla zmeniť v bipolárnu v prípade, že by jeden zo štátov zosilnel tak, že by sa druhé dva museli proti nemu zjednotiť alebo že by jeden z nich bol zničený jedným či obidvoma zvyšujúcimi štátmi. Zmeny v mocenskej štruktúre sú dnes najviac ovplyvnené priebehom a výsledkami kríz vo Vietname a v arabskom svete. Dnešná mocenská štruktúra vyzerá podľa Beaufra graficky takto:

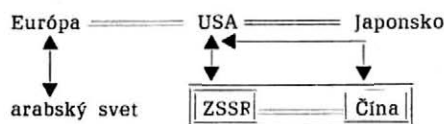
Európa a Japonsko sú voľne pridružené k USA. Arabský svet vystupuje ako spojenec ZSSR. Vzťahy medzi USA—ZSSR—Čínou majú charakter opozíčných vzťahov. Za danej situácie sú determinované na prvom mieste konfliktami vo Vietname a v oblasti Stredného východu. Oba konflikty sa teoreticky dajú riešiť odlišne, v zásade však skončia alebo kompromisom, alebo ďalším zostrením vzťahov až na stupeň studenej vojny, prípadne ďalšou eskaláciou vojny pod prahom vojny termonukleárnej. Môže sa stať, že v priebehu riešenia uvedených konfliktov sa dnešná mocenská štruktúra zmení takto:

a) Dnešný vzťah medzi USA a ZSSR by sa zmenil vo vzťah détente, čo pravdepodobne zvýši napätie medzi ZSSR a Čínou a posilní tendenciu k bipolarite. Japonsko a Európa budú mocť zostať poloneutrálne.

Arabský svet by sa začal prikláňať k Číne podľa schémy:

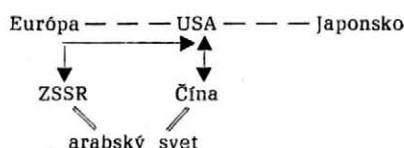

b) V prípade, že by sa vzťah medzi ZSSR a USA krajne zostril, ZSSR sa pravdepodobne zbližila s Čínou, Európa a Japonsko sa pripojí k USA, zostrila sa vzťahy medzi Čínou a Japonskom, európskymi a arabskými štátmi podľa obrazu:

c) Konečne vzťah medzi USA a ZSSR bude trvať v podobe, v akej približne

existuje dnes. Za tejto situácie si Európa a Japonsko ponechajú svoju poloneutralitu. Arabský svet sa môže pripojiť buď k ZSSR alebo k Číne.

Prírodné, že premenlivosť štruktúr, ako autor správne predpokladá, závisí nielen na zahraničnopolitickej, ale aj na vnútropolitickej situácii. Každú variantu možného zahraničnopolitického vývoja treba teda kombinovať s variantami vnútropolitického. Tu treba okrem zmien politiky vlády sledovať oveľa dôležitejšie trvale pôsobiace zmeny v zmýšľaní ľudí, v psychológii národov. V opačnom prípade je počet variant takmer nepredstaviteľný a nemá cenu sa pokúšať ho vypočítavať.

Schéma prospektívnej stratégie

Treťou zložkou štruktúry budúcnosti je ľudská vôľa a činnosť. Človek, ak chce vedome ovplyvňovať budúcnosť, musí vopred vedieť, ktorú z možných budúcností bude chcieť zmeniť z možnosti na skutočnosť. Pri voľbe budúcnosti sa uplatňuje subjektívny a objektívny moment. Budúcnosť sama, chápaná ako cieľ ľudského snaženia sa nedá odvodiť z ideálnych predstáv odtrhnutých od skutočnosti, ale z reálnej a neúprosnej skutočnosti samej. Túto skutočnosť treba najprv dôkladne poznať a na tomto základe sa pokúšať ju spolutvárať. V tomto kontexte sa Beaufre logikou vlastných úvah dostáva k otázke kritérií, ktoré sa uplatňujú pri voľbe smerov formovania budúcnosti. Ľudia pomocou ideí, autorom výstižne prirônaných k vynálezcom, riešia problémy uspokojovania svojich potrieb. Hoci ich názory na potreby premietnuté do roviny cieľov sú vcelku totožné, nakoľko takmer každý si praje mier, blahobyt, slobodu, spravodlivosť atď., názory na spôsob realizácie týchto cieľov sa diametrálne rozchádzajú. Ale každý kto chce aktívne spolutvárať svoju budúcnosť, sa musí držať určitých zásad. Základný smer konceptu ľudského pôsobenia — autorom definovaný ako pokrok civilizácie a človeka — by mal vychádzať zo štúdia dejín a z filozofie a z podmienok danej historick-

kej epochy. Podľa povahy faktorov, ktoré tvoria náplň tejto epochy, môžu mať niektoré predpovede charakter dlhodobých, iné charakter krátkodobých predpovedí. Pre projekt akcií ovplyvňovanie budúcnosti majú však najväčší význam dlhodobé predpovede. Nakoľko odrážajú vlastnosti trvalo pôsobiacich faktorov môžu byť relatívne najsľubnejším vodítkom ľudskej činnosti a taktiež jediným zo základov tzv. prospektívnej stratégie. Autor definuje túto stratégiu ako „voľbu tých akcií v súčasnosti, ktorými môžeme presadiť budúcnosť, ktorú si prajeme, a zabrániť realizácii budúcnosti, ktorú si neprajeme“ (str. 237). Ale prospektívna stratégia vychádza z dvoch typov predpovedí. Do prvej kategórie patria tie, ktoré vznikajú z faktorov demografických, ekonomických, technických atď. (ako príklad môžeme uviesť predpoveď podľa ktorej v r. 1971—75 bude vedecky vyriešený problém premeny morskej vody vo vodu sladkú a problém antikoncepcie; tak vznikne možnosť vyriešiť i problém hladu a populácie v treťom svete). Do druhej kategórie patria predpovede, ktoré sa nedajú časovo presne limitovať, pretože pochádzajú zo sféry vplyv faktorov politickej a vojenskej povahy. Sú síce určitým spôsobom späté s vývojom faktorov prvej kategórie, nič-

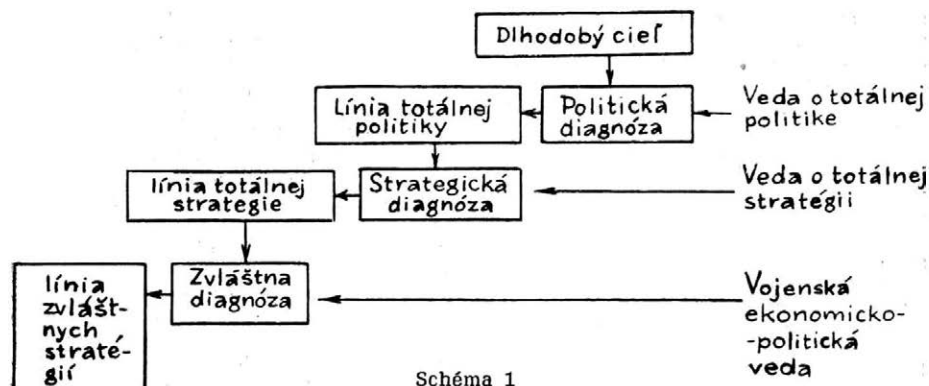

Schéma 1

menej sú na nich tiež relatívne nezávislé a možno ich využiť pri hľadaní hypotéz ciest budúceho vývoja.

V rámci prospektívnej stratégie skúma autor ďalej otázku vzťahu medzi cieľom a prostriedkom a vyslovuje pozoruhodné zásady — pojem prostriedok definuje ako cieľ, ktorý nemá prioritný význam. Analýzu voľby cieľa rozčleňuje do dvoch etáp. V prvej treba medzi viacerými cieľmi vedieť oddeliť cieľ vedľajšie od hlavných. V druhej etape treba určiť, ktoré prechodné cieľe treba dosiahnuť, aby mohol byť realizovaný konečný cieľ. Napríklad

v gaullistickej politike nie je podľa nášho názoru hlavným cieľom národná nezávislosť, ale tzv. veľkosť Francúzska. Národná nezávislosť je len prostriedkom na dosiahnutie veľkosti Francúzska. Takúto operáciu nazýva manévrom. Ďalej stratégia musí rozpoznať cieľ dlhodobý od krátkodobých, či bezprostredných politických cieľov. Konečne by mala vedieť odhaliť zmysel vývoja udalostí a zväziť dôsledky neočakávaných zmien na formuláciu cieľov.

Autor zhrnuje všetky svoje úvahy v zásade do dvoch schém: do konceptu prospektívnej stratégie a do konceptu stra-

Schéma 2

tégie reakcie na udalosti. Obe dva koncepty vychádzajú z autorových zásad stratégie akcie, širšie rozvedenej v samostatnej knihe, venovanej tejto otázke. Jeho projekt stratégie akcie má nasledujúcu podobu (schéma 1):

Líniu totálnej politiky treba dedukovať z celkovej politickej diagnózy odvodenéj z výsledkov politických vied a dlhodobého cieľa politiky. Línia totálnej stratégie vzniká ako produkt celkovej strategicko-diagnózy, ktorá sama musí čerpať zo stratégie ako vedy a z celkovej politickej línie. Konečne línia stratégie v určitej oblasti sa tvorí ako výraz špecifickej diagnózy v príslušnej oblasti. Tá musí rešpektovať poznatky príslušného vedného odboru a závery celkovej strategicko-diagnózy.

Väzby stratégie akcie možno použiť i pri tvorbe projektu prospektívnej stratégie. V prospektívnej stratégii treba však rozoznávať dva typy akcií: tie, čo sledujú obecný vývoj z dlhodobého historického hľadiska, a tie, ktoré sledujú beh udalostí z hľadiska momentálnej, tj. krátkodobej situácie. Preto prospektívna stratégia za-

hrňa v sebe krátkodobé akcie i dlhodobé akcie v rovine obecného vývoja i v rovine vývoja udalostí podľa schémy 2:

Plán akcií na smere obecného vývoja i na smere vývoja súčasných udalostí s jeho koordinovanými fázami a po sebe nasledujúcimi cieľmi by mal byť koncipovaný na základe dlhodober a krátkodobej strategicko-diagnózy, ktorá sama vyplýva zo zodpovedajúcich strategicko-diagnóz a z línie krátkodobej a dlhodober politickej akcie.

Línia politickej akcie vzniká opäť kombináciou výsledkov príslušných politických diagnóz s dlhodobým cieľom a s tendenciami a smermi politického vývoja, determinovaného základnými faktormi v prípade dlhodober stratégie a politickou situáciou určenou opäť faktormi tejto situácie v prípade stratégie krátkodobej.

Treba dodať, že schému prospektívnej stratégie treba podľa autora doplniť o schému stratégie reakcie na udalosti, ktoré môžu zvrátiť predpokladaný smer vývoja.

K významu Beaufrovej knihy

Beaufrov koncept prospektívnej stratégie budí vari na pohľad dojem príliš zložitého útvaru. Ak však chápeme stratégiu ako úsilie pretvoriť rôznymi vednými odborami poznávanú a interpretovanú spoločenskú skutočnosť na špecifický nástroj jej vlastnej premeny, ak si uvedomíme, že do stratégie v pozmenenej a integrovanej forme vstupuje celá skutočnosť s obrovským množstvom javov, vzťahov a udalostí rôznej povahy, s jej rozpormi atď., pochopíme, že zaoberať sa stratégiou — teoreticky veľmi málo prepracovanou disciplínou, k tomu ešte stratégiou budúcnosti — to samo o sebe patrí k veľmi záslužným činom, nezávisle na tom, či východiskové filozofické pozície autora, jeho názor na dejiny sú alebo nie sú idealistické.

Beaufre samozrejme nesúhlasí s marxistickým riešením, najmä s historickým materializmom, marxistickou teóriou a metodológiou dejín. V jeho pojatí štruktúry budúcnosti nenajdeme ani medzi faktormi „vývoja“, ktoré predstavujú stabilnejšiu zložku dejín, tým menej medzi faktormi „udalostí“, najmenší náznak niečoho, čo by pripomínalo názor, že vývoj ľudstva smeruje dnes objektívne k socializmu a komunizmu, k spoločenskej formácii, ktorá sa raz nutne presadí ako prevládajúca alternatíva budúceho vývoja ľudstva.

Myšlienkovito pochopí nutnosť socializmu dnes, za situácie, keď kapitalizmus vo

sfére rozvoja techniky, produktivity práce, spotreby i uspokojovania základných životných potrieb dosahuje, marxistami po vojne nepredvídaných, pritom však nesporných i keď len relatívnych úspechov ... pochopí a uzná socializmus v momente, keď tento vinou chýb spôsobených systémom kultu osobnosti sa dostal síce len prechodne do značných hospodárskych i politických ťažkostí ... to samo o seba vyžaduje od každého mysliteľa nielen mimoriadne vyvinutú schopnosť rozumom hlboko prenikať pod povrch javov, maximálne sa dokázať odpútať od spoločenských záväzkov a konvencie, ale i dokonale prepracovanú vedeckú metódu, ktorá umožňuje vidieť spoločnosť ako celok, ako proces, ako členito diferencovaný a štruktúrovaný dialektický rozporný systém atď. Bolo by vari naivné žiadať od Beaufra, ktorý je svojím povolaním, životnou dráhou, miestom, ktoré zastáva v spoločnosti, svojimi názormi, spôsobom života i myšlienkami tisícfermi nitkami spätý so západnou ideológiou ... žiadať, aby sa priblížil marxizmu, alebo sa s ním stotožnil, či dokonca — a to by bol vrchol naivity — žiadať, aby teoreticky hlásal nutnosť socializmu. Veď celá Beaufrova tvorba od jeho „Úvodu do stratégie“ až po knihu „Budovať budúcnosť“ je inšpirovaná obavami o osudy Západu, ktorému hrozí, čo autor zvlášť a nie náhodou všade podčiarkuje, nebezpe-

čie zo strany svetového komunizmu i tretieho sveta. Z hľadiska autorom nezakryte deklarovanej oddanosti vóči Západu, vóči NATO, vóči nadvláde Západu nad sférou bývalých kolónií by musela pripadať ako banálna kritika jeho ideologicko-teoretických východísk, napríklad skutočnosť, že medzi faktormi vývoja by sme márne hľadali ocenenie zvláštneho významu ekonomického faktoru a ekonomickej štruktúry ako základu a nosnej kostry spoločenského pohybu a činnosti, ktorej prostredníctvom pôsobí človek na prírodu a spoločnosť, aby ňou v rozhodujúcej miere spoluutváral i svoju budúcnosť.

Beaufre uznáva vplyv ekonomického faktoru, ale operuje s ním obdobne ako s inými faktormi. Pokiaľ sa mu budúcnosť javí byť výsledkom vzájomného pôsobenia, ovplyvňovania sa veľkého množstva činiteľov, dát, vzťahov, situácií, rozčlenených ním samým na činiteľov „vývoja“, „udalosti“, a ľudského subjektu, možno ho vari ako jedného z predstaviteľov doktríny plurality faktorov zaradiť medzi príslušníkov tzv. „teórie činiteľov“, (M. Weber) podľa ktorej sa spoločenský vývoj chápe ako dôsledok náhodného stretávania sa, či vedomej kombinácie, elementov, spoločenského systému. Človek sa tu môže prirovnávať k šachistovi, ktorý ak pozná pravidlá hry, kvalitu jednotlivých figúr i možnosti ich pohybu po presne ohraničenom poli šachovnice, môže kombináciami schopnosťami viac-menej len kauzálného myslenia vytvoriť veľké množstvo variant a alternatív nielen v každom štádiu hry, ale aj po každom ťahu figúry. Nikto vari nebude popierať, že politika a stratégia obsahujú v sebe veľa prvkov a metodických postupov v mnohom pripomínajúcich pravidlá šachovej hry. Každá figúra dostáva v priebehu hry vždy novú a novú funkciu vzhľadom na celkovú neprestajne sa meniacu situáciu. Každý ťah aj tou najmenšou figúrou mení systém ako celok, novo vymedzuje postavenie figúr a otvára nové varianty pokračovania v hre až po koncovku; po každom ťahu treba určiť ďalší optimálne najvýhodnejší ťah atď. Lenže spoločenský vývoj sa napriek príbuznosti týchto úkonov nedá redukovať na šachovú hru. Stratégia nie je len veľkým manipulátorom s mimoriadne vyvinutým zmyslom vymýšľať si a mechanicky tvoriť nové a nové vonkajšie kombinácie vzťahy. Vývoj spoločnosti je v zásade jednotný a bohatý rozrôznený, dialekticky rozporný proces pôsobenia človeka na svet prírody a na svet spoločnosti za účelom uspokojovania jeho životných materiálnych a duchovných potrieb. Tento fakt Beaufre plne a

všestranne nepostihuje a ani nemôže postihnúť.

Priznajme však, že i aplikáciou metódy, ktorú použil a ktorá nie je dialektická, pretože nemá materialistický základ — pofažne sa i vyznačuje niektorými črtami dialektiky, ale ako to bolo v Hegelovej filozofii, dialektiky postavenej namiesto na nohy na hlavu — posunul výskum otázok stratégie dopredu a dopracoval sa výsledkov v mnohom smere originálnych, v obmedzenej sfére výskumov či aspektov stratégie rozhodne pozitívnych. Zo štúdií dosiaľ vydaných Beaufrových kníh som nadobudol dojem, že Beaufre, nezavšiel na tom, či to otvorene priznáva alebo nepriznáva, a treba konštatovať, že na viacerých miestach svojich diel tak činí, veľa získal tým, že mlčky prevzal, alebo dokonca sám iniciatívne zobecnil niektoré donedávna takmer výhradne marxistickými stranami používané, ale marxistickými teoretikmi dosiaľ v žiadnom samostatnom diele nezobecnené metodologické postupy. Už sama skutočnosť, že sa pokúša vytvoriť ucelenú a komplexnú teóriu o stratégii buržoázie v atomovom veku, použiteľnú nielen vo výspých, ale aj v rozvojových krajinách, platnú nielen dnes, ale i v neďalekej budúcnosti, by mala byť marxistickou vedou náležite zaregistrovaná a dôkladnejšie preskúmaná nielen čo do jej historických, gnozeologických a politickotriednych zdrojov, ale aj z hľadiska metodológie.

Nad čím sa treba zvlášť zamyslieť a čo treba pozitívne oceniť, je dôsledné spajovanie vojenstva a politiky, vojenskej a politickej stratégie. V tomto ohľade sa nám Beaufre môže javiť ako ďaleko dôslednejší stúpenec názorov V. I. Lenina než nejaký marxistický teoretik. Beaufre, i keď sa mylí v chápaní vzťahu politiky a stratégie, lebo politika má podľa neho definovať program, ciele, teda to, čo treba dosiahnuť, stratégia sa vraj opäť zaoberá iba otázkou ako, akými prostriedkami treba politiku formulované ciele alebo program realizovať (politika skúma teda podľa neho ciele, stratégia, prostriedky) nemýli sa v jednej axiomaticky platnej, ale v našej armáde napriek tomu mnohými dôstojníkmi nepochopenej či neuznávanej veci — v otázke vzťahu medzi vojenstvom a politickou stratégiou. Vzťah medzi politickou o vojenskou stratégiou sa za súčasných podmienok zmenil do tej miery, že už nemôže byť dobrým stratégiom ten, kto nerozumie politike, rovnako ako sotva môže byť dobrým politikom ten, kto sa nevyzná v otázkach vojenskej stratégie. Zbliženie vojenstva a politiky ešte markantnejšie vidieť na štáboch, ktoré sú

z tých alebo iných dôvodov objektívne nútené, alebo ktoré vedome chcú presadzovať silou svoje politické ciele. Ale tiež preto, že pokiaľ politika dnes už nemôže vyústiť v atómovej vojne, usiluje sa v mieri realizovať to, čo kedysi mohla realizovať iba vojnou, t.j. usiluje sa dať vojenský potenciál plne k dispozícii politike, usiluje sa ho premeniť v ďaleko účinnejší a bezprostrednejší nástroj politiky. Záujem o politiku nie je daný, ako sa mýlnie domnievajú niektorí naši dôstojníci, len rozmermi stratégie. Vyvíja priamo z charakteru armády ako politickej inštitúcie a z jej vonkajšej funkcie, ktorá zostáva jej hlavnou funkciou. Ak je pozornosť armády obrátená navonok, mali by sa otázky medzinárodnej politiky, ktorá v rozhodujúcej miere podmieňuje a spoluutvára náš vývoj, stať jej druhou profesionálnou prirodzenosťou. To isté platí o stratégii, v ktorej by sa mal vyznať vyšší dôstojník nezávislo na tom, aké úlohy naša armáda bude plniť v prípade nejakého konfliktu.

Ostatne, hranice toho, čo má a čo nemá strategický dosah, sú veľmi pohyblivé, a ako strategické sa javia iba v určitej historickej konkrétne vymedzenej súvislosti. Postavenie Francúzska v systéme svetovej bipolárnej štruktúry nie je strategické, v európskom kontexte má však rozhodne strategický význam. Moc a sila Československa nemá z hľadiska celoeurópskych, tým menej celosvetových súvislostí strategickú váhu, ale v izolovane vzatom stredoeurópskom priestore sa naše postavenie dá charakterizovať ako strategické;

a to ani nie vzhľadom na potenciál našej moci, ako vzhľadom na strategický význam nášho priestoru. Preto základná orientácia našej zahraničnej politiky sa dotýka nielen osudov našich národov a nášho štátu, ale osudov celej Európy. Rozhodne nikto nemôže poprieť, že priestor v ktorom žijeme a v ktorom by mohli pôsobiť naše ozbrojené sily v prípadnom konflikte, má v porovnaní s priestorom iných oblastí socialistického tábora význam strategický.

Z uvedeného je zrejmé, že študovať stratégiu neznamenať usilovať len o sumu určitých znalostí, ale tiež, a to chceme na tomto mieste podčiarknuť, osvojiť si určitú metódu myslenia. Stratégiu ako metódu si potrebuje osvojiť nielen armáda štátu, ktorá v celosvetovom meradle plní úlohy strategického dosahu, ale i armáda toho štátu, ktorého osudy sa vzhľadom na strategickú dôležitosť polohy jeho územia stanú nevyhnutelne predmetom záujmu, sporov alebo aj konfrontácie strategicky významných veľmocí, akými boli v medzivojnovom období v európskom rámci hitlerovské Nemecko, imperialistické Francúzsko a Anglicko alebo akými sú v povojnovom období ZSSR, NSR, USA, Francúzsko atď. Tieto a ďalšie okolnosti motivujú v dostatočnej miere potrebu stratégie. Názory tých, ktorí z našej armády vylučujú stratégiu ako vedu a ako teóriu, treba považovať za tragicky chybné. Tieto chyby majú už dnes o to škodlivejšie a o to osudovejšie dôsledky, o čo dôležitejšie a významnejšie („strategickejšie“) funkcie ich nositelia zastávajú.

Samozahlubovací zařízení

Problém času při použití raketových jaderných zbraní, které svými možnostmi a vlastnostmi daleko předstihly i perspektivní úroveň ostatní různorodé techniky, vyžaduje nebývalou rychlost reakce obrany a ochrany proti zničujícím úderům nepřitele. Optimální řešení ochrany živé síly a bojové techniky je proto jednou z nejdůležitějších otázek vedení soudobého boje. Při budování okopů pro zbraně a techniku je požadavek okamžitě nebo alespoň co nejrychleji zakopat bojovou techniku asi do 1–2 hodin po ukončení pohybu.

Zkouškami bylo zjištěno, že již poměrně mělký otevřený okop o hloubce výkopu cca 1,2 m podstatně snižuje ztráty techniky. Ovšem i jeden takový miniaturní okop vyžaduje přemístit zeminu od 40 m³ výše: tankový pluk jen pro tanky, obrněné transportéry a dopravní prostředky by potřeboval řádově až 300 těchto okopů, což představuje celkovou potřebu výkopu v rozsahu nejméně 12 000 m³.

K ženiijním zemním pracím využíváme všechny ženiijní prostředky i současné dosažitelné možnosti, hlavně speciální zemní stroje, přídatná zařízení, trhaviny, ruční práci i jejich nejvhodnější kombinace. Na jedné straně je rozsah zemních prací nesmírný, na druhé straně pak nasazení speciálních zemních strojů v potřebných počtech je prakticky neřešitelné, ruční práce je nevhodná a časově neúnosná, soudobá přídatná zařízení poměrně těžkopádná a ani používání trhavin není bez problémů a těžkostí. Proto intenzívně sledujeme další cesty, které by některé možnosti v potřebných limitech přiblížily.

V současných technických podmínkách je nejvhodnější zapojit do zemních prací tažnou sílu veškeré vhodné techniky, vybavenou organickým samozahlubovacím zařízením buldozerového, skrejpového nebo i jiného typu. Jedna z možných cest řešení otázky zemních prací je tedy doplnit bojová a dopravní vozidla poměrně lehkým, technicky vtipným a výkonnostně efektivním zemním zařízením, které by bylo trvalou součástí vozidla, neboť již při

konstrukci by se s tímto faktem předem počítalo. To by mohlo maximálně vyloučit negativní vlivy na účelovou použitelnost vozidla i jeho životnost. Zkouškami bylo již prokázáno, že tanky, transportéry a vozidla potřebného výkonu mohou s tímto samozahlubovacím zařízením v souladu s půdními podmínkami vytěžit až kolem 50 m³ za hodinu, což by v masovém měřítku byl poměrně vyhovující výkon.

Bude proto nutné v budoucnu předpokládat, že **zařízení pro samostatné zahlu-
bování se stane organickou součástí všech
vhodných bojových i pásových vozidel bez
snížení možnosti plnění jejich základních
úkolů.** Ovšem požadavek, aby zařízení pro
zemní práce bylo organickou součástí

všech nově vyráběných tanků, obrněných transportérů, tahačů i jiných vozidel potřebného výkonu nelze chápat tak, že každé vozidlo musí být tímto zařízením vybaveno bez ohledu na určení, účelové vybavení a zařazení. Začlenění jistě nejvíce ovlivní praktické výsledky, hlavně váha zařízení a výkon, možný snížený stupeň některých základních vlastností vozidel i celkové předpoklady využití nových a výkonnějších zemních strojů.

Uvažovaná samozahlubovací zařízení zřejmě rovněž nebudou univerzálními prostředky, ale perspektivní možností, jak dosáhnout v kratších časových lhůtách přijatelným kvantitativním řešením podstatné snížení ztrát v průběhu operace.